ਜਨਤਕ

ਪੈਗਾਮ

ਅਕਤੂਬਰ '91 5/-

ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਮੱਤੇਵਾਲ

ਤੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਸਾਏਂ ਨਾ, ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਏ। ਪਰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਹਰ ਮਾਈਨਾਰੇਟੀ (ਘੱਟਗਿਣਤੀ) ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨਾ ਪੈਂਦਾ ਏ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਾ ਕਦੀ ਸੋਚਿਆ। ਹੁਣ ਸੋਚਣਾ ਪਏਗਾ।

[ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਵਲੋਂ ਸਾਕਾ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਉਪਰੰਤ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਖ਼ਤ 'ਚੋਂ]

ਸਾਲ : ਸੱਤਵਾਂ ਅੰਕ : 29ਵਾਂ

ਤਰਤੀਬ

1. ਪੀਉ ਦਾਦੇ ਕਾ ਖਜ਼ਾਨਾ
2. ਦੁਬਿਧਾ ਤੇ ਡਾਵਾਂਡੋਲਤਾ ਦਾ ਇਹ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਦੋਂ ਲੱਥੇਗਾ
3. ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ
4. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਲੋਂ ਦਲਿਤਾ ਦਾ ਅਪਮਾਨ
5. ਦੋ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ
6. ਹੋਣਹਾਰ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਆਲੋਅਰਖ
7. ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਮੀਟਿੰਗ,
   (ੳ) ਜਬਰ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੋਹਰ ਤੋੜਨੀ ਪਏਗੀ
   (ਅ) ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ—ਅਜੋਕੇ ਯੁਗ ਦੀ ਵਿਸ਼ਕੰਨਿਆ
   (ੲ) ਬੱਬਰ ਖਾਲਸਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਵਲੋਂ ਸੰਦੇਸ਼
8. ਕਹਾਣੀ : ਲੋਹੇ ਦੇ ਹੱਥ
9. ਕਵਿਤਾਵਾਂ
10. ਬੀਬੀ ਬਿਮਲ ਕੌਰ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ
11. ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ
12. ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਇੰਝ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
13. ਪਾਠਕਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ

- ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਭੁੱਗਾ ਚੋੜ ਪਹਿਲਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਅੰਦਰ ਉਹ ਅਵਲ ਦਰਜੇ ਦੇ ਨੰਗ, ਕਰਜ਼ਾਈ ਤੇ ਮੰਗਤੇ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਕ ਕਮੀਨਾ ਮੰਗਤਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਫਰੇਬ ਤੇ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਹਥਿਆਇ 'ਘਰ' ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਸੰਪਾਦਕੀ 'ਚੋਂ)
- "ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਰਹਿ ਕੁਮਾਹੀ ਹੇਠ ਉਸਰਿਆ ਅਜਿਹਾ ਸੁਤੰਤਰ, ਜਮਹੂਰੀ ਤੇ ਖੁਦ-ਮੁਖਤਿਆਰ ਰਾਜ ਹੀ ਸਾਡੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ ਮਾਰੂ ਜਕੜ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਠੀਕ ਸੇਧ ਵਿਚ ਕੌਮੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਜਾਮਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਲ ਵਿਚ ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਮੈਲ, ਸਾੜਾ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦਬਾਈ ਬੈਠੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਿਖੇੜੇ ਦੀ ਲਕੀਰ ਖਿਚਣ ਦਾ ਇਹ ਮੌਕਾ ਜੇ ਅਸੀਂ ਖੁੰਝਾ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਸਾਨੂੰ ਦਹਾਕਿਆ ਤਕ ਭੁਗਤਣਾ ਪਵੇਗਾ। (ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼)
- ਖਾਲਸਾ ਜੀ! ਇਹ ਢਿੱਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਲਈ ਕਦਮ ਪੁੱਟੋ। ਕਿਉਂਕਿ 1947 ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ 44 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਕੀ ਏਨੀ ਲੰਮੀ ਉਡੀਕ ਸਾਡੇ ਵੱਡੇ ਸਬਰ ਦੀ ਗੁਆਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣੀ। ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਚਾਲ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। (ਬੱਬਰ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ 'ਚੋਂ)

ਸੰਪਾਦਕ : ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ
ਸਲਾਨਾ ਭੇਟਾ : 50 ਰੁਪਏ
ਸੰਪਰਕ ਪਤਾ :— ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ,
ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕ: ਸਕਰੌਦੀ,
ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ 148026

ਪੀਊ ਦਾਦੇ ਕਾ ਖਜ਼ਾਨਾ

ਨਾਉ ਫਕੀਰੈ ਪਾਤਿਸਾਹੁ, ਮੂਰਖ ਪੰਡਿਤੁ ਨਾਉ
ਅੰਧੇ ਕਾ ਨਾਉ ਪਾਰਖੂ, ਏਵੈ ਕਰੈ ਗੁਆਉ
ਇਲਤਿ ਕਾ ਨਾਉ ਚਉਧਰੀ, ਕੂੜੀ ਪੂਰੇ ਥਾਉ
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੀਐ ਕਲਿ ਕਾ ਏਹੁ ਨਿਆਉ

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ

ਕੰਗਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਨਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਮੂਰਖ ਦਾ ਪੰਡਤ । ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਮੂਰਖ (ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)-(ਬੱਸ ! ਜਗਤ) ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ (ਉਲਟੀਆਂ) ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸ਼ਰਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਂ ਚੌਧਰੀ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਝੂਠੀ ਜ਼ਨਾਨੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਥਾਂ ਮੱਲਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ, ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਦੀ ਹੈ) ਇਹ ਹੈ ਨਿਆਂ ਕਲਯੁੱਗ ਦਾ (ਭਾਵ ਇੱਥੇ ਇਹ ਰਵੱਈਆ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਕਲਿਜੁੱਗ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਜਾਣੋ) ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਤੀਰਾ ਮਾੜਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਇਸ ਰਵੱਈਏ ਦੇ ਆਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਭਾਵ

ਕਲਿਯੁੱਗ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜਿੱਥੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬੀ 'ਤੇ ਹਾਸਾ ਉਡਾਇਆ ਜਾਏ, ਜਿੱਥੇ ਚੋਰ-ਉਚੱਕਾ ਚੌਧਰੀ ਹੋਵੇ, ਗੁੰਡੀ ਰੰਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਵੇ, ਉੱਥੇ ਕਲਿਯੁੱਗ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਸਮਝੋ

ਨਾਲਿ ਕਿਰਾੜਾ ਦੋਸਤੀ ਕੂੜੇ ਕੂੜੀ ਪਾਇ
ਮਰਨੁ ਨ ਜਾਪੈ ਮੂਲਿਆ ਆਵੈ ਕਿਤੈ ਥਾਇ

(ਮਹੱਲਾ)

ਹੇ-ਭਾਈ ! ਜੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਗਿਣਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ, (ਤਾਂ ਉਸ ਕਿਰਾੜ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਕਾਰਨ (ਉਸ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਦੀ) ਪਾਇਆਂ ਭੀ ਇਤਬਾਰ-ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਹੇ ਮੂਲਿਆ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਝਦੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੌਤ ਕਿਸੇ ਭੀ ਥਾਂ ਤੇ (ਕਿਸੇ ਭੀ ਵੇਲੇ) ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਪ੍ਰੋ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਰਪਣ ਦਸਵੀਂ ਪੋਥੀ

ਪਰ ਦਰਬ ਹਿਰਣ ਬਹੁ ਵਿਘਨ ਕਰਣੰ
ਉਚਰਣੰ ਸਰਬ, ਜੀਅ ਕਹ
ਲਉ ਲਈ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਤਿਪਤਿ ਮਨ ਮਾਏ
ਕਰਤ ਕਰਤ ਸ ਸੂਕਰਹ

(ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਮਹੱਲਾ-5)

ਅਰਥ : ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦ ਪਾਲਣ ਖਾਤਰ ਪਰਾਇਆ ਧੰਨ ਚੁਰਾਂਦੇ ਹਨ, ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋੜਾ ਅਟਕਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ (ਸਦਾ) ਮਾਇਆ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ (ਹੋਰ ਮਾਇਆ) ਲੈ ਲਵਾਂ ਲੈ ਲਵਾਂ (ਹੀ ਸੋਚਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਉਹ ਬੰਦੇ ਸੂਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਸੂਰ ਸਦਾ ਗੰਦ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ)

ਭਾਵ : ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦ ਦੀ ਖਾਤਰ ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਕੇ ਪਰਾਇਆ ਧੰਨ ਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਦਾ ਮੰਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਗੰਦ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ ।

(ਪ੍ਰੋ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਰਪਣ ਦਸਵੀਂ ਪੋਥੀ)

ਸਨੇਹੀਆਂ ਨਾਲ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ

''ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ'' ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਾਠਕਾ ਤ ਸ਼ੁੱਭ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਪਰਚੇ ਅੰਦਰ ਆਈਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਅਮਲ ਉੱਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਜਾਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸਾਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਧਾਈ ਸੰਦੇਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਪੱਤਰ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਪਰਚੇ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਖ ਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਤਰੀਫ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਪਾਠਕਾਂ ਵਲੋਂ ਪਰਚੇ ਨਾਲ ਦਿਖਾਏ ਇਸ ਸਨੇਹ ਨਾਲ ਅਦਾਰੇ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਹੌਸਲਾ ਦੂਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਅਦਾਰਾ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤੇ ਸਨੇਹੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿਖਾਈਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਉੱਤੇ ਪੂਰਾ ਉੱਤਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਜੁਟਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੁਟਾਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ । ਪਰ ਪਾਠਕਾਂ ਵਲੋਂ ਮਿਲਿਆ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸ਼ਬਦ ਕਈ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਭਾਰ ਜਿਹਾ ਬਣਕੇ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਉਂ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਾਠਕ ਮੇਰੀ ਲਿਆਕਤ ਦਾ ਅਸਲੀਅਤ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮੁੱਲ ਅੰਗ ਰਹੇ ਹੋਣ । ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ''ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ'' ਵਲੋਂ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਸਰ ਕੀਤੀ ਹਰ ਮੰਜ਼ਿਲ ਪਿੱਛੇ ਸਮੁੱਚੇ ਅਦਾਰੇ ਦੀ ਲਿਆਕਤ ਤੇ ਕਠਨ ਘਾਲਣਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਜੋ ਵੀ ਰੋਲ ਨਿਭਾਅ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਉਹ ਅਦਾਰੇ ਦੇ ਇੱਕ ਅੰਗ ਵਜੋਂ ਹੀ ਨਿਭਾਅ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਅਦਾਰੇ ਵਲੋਂ ਅਪਣਾਏ ਇਸ ਦਸਤੂਰ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪਾਠਕ ਅਕਸਰ ਹੀ ਟਪਲਾ ਖਾ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਲਿਆਕਤ ਤੇ ਸਮਰਥਾ ਦਾ ਅਸਲੀਅਤ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧਵਾਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਨਾਲ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਕੁੱਝ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੇ ਉਲਝਣਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਪਿਛਲੇ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਹਕੀਕਤ ਤੇ ਭਰਮ ਵਿਚਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਵੱਡੇ ਪਾੜੇ ਦਾ ਅਦਾਰੇ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਹਰਜਾ ਝੱਲਣਾ ਪਿਆ ਹੈ । ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ''ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ'' ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸੰਪਾਦਕ (ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਲੀ) ਦਾ ਰੋਲ ਪਰਚੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਸੀ । ਸੰਪਾਦਕੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਉੱਕਾ ਹੀ ਰੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਉਸਨੇ ''ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ'' ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਲਿਖਤ ਲਿਖੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਪਰਚੇ ਅੰਦਰ ਸਿਰਫ ਸੰਪਾਦਕ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਛਪਣ ਕਰਕੇ ਪਾਠਕ ਉਸਨੂੰ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਰਚੇਤਾ ਸਮਝ ਲੈਣ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾਲਦੇ ਰਹੇ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਅਸਲ ਦੋਸ਼ ਅਦਾਰੇ ਦਾ ਸੀ । ਅਕਸਰ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਲਿਖਤਾਂ ਮਾਲੀ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਹੀ ਛਪਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਾਲੀ ਦਾ ਰਤੀ ਮਾਸਾ ਵੀ ਰੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ । ਇੱਕ ਵਾਰ (ਫਰਵਰੀ 1990 'ਚ) ਮਾਲੀ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪਰਚੇ ਅੰਦਰ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵੀ ਦਿਤਾ ਪਰ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਭਰਮ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ । ਇਹ ਇਸ ਭਰਮ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਟਾ ਸੀ ਕਿ ਜੂਨ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਬਦਲੀ ਸਬੰਧੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਜਦ ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਲੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ''ਸੀਮਾਂਤਾਈਆਂ'' ਦੀ ਗੱਲ ਲਿਖੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਇਸ ਉੱਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜਾਂ ਬਹੁਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਗੌਲੀ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ।

ਖੈਰ, ਜਦ ਅਜਿਹਾ ਓਹਲਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਦੋਨਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕੁੱਝ ਨਾ ਕੁੱਝ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਸੋ ਬਿਹਤਰ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਓਹਲਾ ਪੈਦਾ ਹੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਅਣਕਮਾਏ ਮਾਣ ਦੀ ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਘਟਕਮਾਈ ਸੁਹਰਤਦਾ ਦਾ ਚਸਕਾ ਪਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਘੁਣ ਵਾਂਗ ਅੰਦਰੋਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗਾਲਣਾ ਤੇ ਖੋਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਓਹੀ ਸਮਝਣ ਜੋ ਮੈਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਹਾਂ । ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਪਰਚੇ ਅੰਦਰ ਨਵੀਂ ਤਬਦੀਲੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਮਹਿਜ਼ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਬਦਲੀ ਨਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜੁੜੀ ਹੋਈ । ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਬਦਲੀ ਤਾਂ ਅਦਾਰੇ ਵਲੋਂ ਖੜੋਤ ਤੇ ਜੋਸ਼ਹੀਣਤਾ ਦੀ ਜਿਲ੍ਹਣ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਮਾਰੇ ਵੱਡੇ ਹੰਭਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਕੜੀ ਮਾਤਰ ਹੀ ਹੈ । ''ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ'' ਅੰਦਰ ਖੜੋਤ ਜਿਹੀ ਦੇ ਜੋ ਲੱਛਣ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ, ਪਰਚੇ ਨੂੰ ਉਸ ਰੋਗੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਰੋਲ ਮਹਿਜ਼ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਅਦਾਰੇ ਦੇ ਇੱਕ ਹਰਕਤਸ਼ੀਲ ਅੰਗ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ । ਪਿਛਲੇ ਤਲਖ ਤਜ਼ਰਬੇ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਅਦਾਰਾ ''ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ'' ਨੇ ਸੰਪਾਦਕ ਦੇ ਰੋਲ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮਾਅਨਿਆਂ 'ਚ ਯਕੀਨੀ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਠੋਸ ਕਦਮ ਪੁੱਟੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਪਾਠਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ । ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਲਿਆਕਤ, ਸਮਰਥਾ ਤੇ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਹੀ ਔਂਗਿਆ ਜਾਵੇ ।

ਪਾਠਕਾਂ ਉੱਤੇ ਪੂਰਨ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ–ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ

ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਦੇਗ ਅਤੇ ਤੇਗ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਲਈ ਬੜੀ ਉਚੇਚੀ ਥਾਂ ਹੈ । ਦੇਗ ਦਇਆ, ਉਦਾਰਤਾ, ਬਰਾਬਰੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੇਖਤਾ ਅਤੇ ਵੰਡ ਛਕਣ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ । ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਦੇਗ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵਰਜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਪਰ ਸੰਸਾਰੀ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ । ਤੇਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਦੇਗ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ

ਦੁਬਿਧਾ ਤੇ ਡਾਵਾਂਡੋਲਤਾ ਦਾ ਇਹ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੱਦ ਲੱਥੇਗਾ

ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਹੋਰ ਛੇਆਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਨੌਵੀਂ ਕਿ ਦਸਵੀਂ ਵਾਰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਤੇ ਰਾਹੀਂ, ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਛੇਆਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਮੌਤ ਵਿਚਕਾਰ ਲਟਕ ਰਹੇ ਚੋਣ ਅਮਲ ਦਾ 'ਕਸ਼ਟ ਨਿਵਾਰਨ' ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਿ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਲੁੱਟ ਤੇ ਜਬਰ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਭਰਿਸ਼ਟ ਅਫਸਰਾਂ ਤੇ ਜੱਲਾਦ ਪੁਲਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ 'ਕਾਲਾ ਬਿੱਲ' ਵੀ 'ਸੁਖੀ-ਸਾਂਦੀ' ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਪੰਥ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਲਈ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਅਮਲ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਿੱਲ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ, ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅੰਦਰ ਪੇਸ਼ ਹੋਣੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਜੇ ਕੋਈ ਇਹ ਕਹੇ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੇ 'ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ' ਦਾ ਹੀਜ-ਪਿਆਜ ਨੰਗਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਇਰਾਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਜਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਦੰਭ ਨੰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਚਪੇੜ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ । ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਥੋਥ, ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਬਦਨੀਤਾਂ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਪਖੰਡਪੁਣਾ-ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੰਗਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ । ਇਕ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਇਹੋ ਕੋਹਜ ਦੇਖਦੇ ਤੇ ਹੰਢਾਉਂਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ । ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨੰਗਿਆਂ ਦਾ ਨੰਗ ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ ਉਕਤਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ । ਹੈਰਾਨੀ ਉਹਨਾਂ 'ਪੰਥਕ' ਆਗੂਆਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਨੰਗ ਦੇਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਭੁਸ ਜਿਹਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਬਹੁਤਾ ਪਿਛਾਂਹ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਅਮਲ ਉਤੇ ਇੱਕ ਮੋਟੀ ਜਿਹੀ ਝਾਤ ਮਾਰ ਕੇ ਦੇਖੋ । ਇਹਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਹਨਾਂ ਪੰਥ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸਰੀਹਣ ਧੱਕਾ ਪੁਗਾਉਣ 'ਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ । ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਗੁਲਾਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਉਹਨਾਂ ਮੁਗਲਾਂ ਤੇ ਫਰੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਤ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਜੋ ਜੀਅ ਆਇਆ ਕੀਤਾ ਨਾ ਉਹਨਾਂ ਜ਼ੁਲਮ ਢਾਹੁੰਣ ਲੱਗਿਆਂ ਕੋਈ ਕਸੀਸ ਵੱਟੀ, ਨਾ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਲੱਗਿਆਂ ਕੋਈ ਸ਼ਰਮ ਮੰਨੀ ਅਤੇ ਨਾ ਫਰੇਬ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਕਿਸੇ ਸਦਾਚਾਰ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੀ ।

ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਚਾਰੀ ਲਈ ਹੀ ਪਰਦਾ ਤਾਨਣ ਦੀ ਵੀ ਬਹੁਤੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਪਰ ਸੁਆਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੇ ਅਮਲ 'ਚੋਂ ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕੀ ਸਿਖਿਆ ਹੈ ? ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ 'ਕੁੱਟ' ਅਤੇ 'ਟੁੱਕ' (ਜੀਹਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮੁਹਾਵਰੇ 'ਚ ਕੈਰੱਟ ਐਂਡ ਸਟਿੱਕ ਪਾਲਸੀ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਖੇਡ ਖੇਡਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ । ਜਦ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਉਹ ਅਕਾਲੀਆਂ ਉਤੇ ਡੰਡਾ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਦ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ਾਰਤੀ ਕੁਰਸੀਆਂ ਦੇ ਝਾਂਸਿਆਂ ਨਾਲ ਵਰਚਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਦ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਦੇਣ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਦ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਪੁਚਕਾਰਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਘੁਰਕੀਆਂ ਦੇ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਬੁਰਕੀਆਂ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀਆਂ । ਪਿਛਲੇ 44 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਜ ਕੇ ਜ਼ਲੀਲ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸੁੱਟਿਆ ਹੈ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਡਾਂਗਾਂ ਵਰ੍ਹਾਈਆਂ ਹਨ, ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੋੜੀਆਂ ਹਨ, ਕਿੰਨੇ ਵਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਸਮਝੌਤੇ ਭੰਗ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਸੈਂਕੜੇ ਵਾਰੀ ਉਹ ਵਾਅਦਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁੱਕਰੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਾਰ ਉਹ ਇਕਰਾਰਾਂ ਤੋਂ ਭੱਜੇ ਹਨ ।

ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਤਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਇਸ ਅਪਮਾਨ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕੀਤਿਆਂ ਹੀ ਜਰ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਰੋਸ ਤਾਂ ਉਪਜਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਰੋਸ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਰੋਸ ਬਾਝ ਬੁੜਬੁੜ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਾਕਮ ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੀ ਵਧੀਕੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਪਰ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਵੱਲੋਂ ਖਿੱਚੀ ਰੋਸ-ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਲਛਮਣ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਇਹ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਹੱਥੋਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਜ਼ਲੀਲ ਹੋਣ 'ਤੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਜ਼ਤ ਲੁਹਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲੋਂ ਦੋ ਟੁੱਕ ਨਖੇੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ । ਉਹ ਲੜਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਲੁਕਵਾਂ ਰਾਬਤਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਰਹੇ । ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੱਲੋਂ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਥੁਫਕਰ ਮਾਰਨ ਉਤੇ ਹੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਅਪਮਾਨ ਤੇ ਬੇ-ਇਨਸਾਫੀਆਂ ਦੀ ਕੁੜੱਤਣ ਨੂੰ ਬੇ-ਗੈਰਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਥੁੱਕ ਕੇ (ਜਾਂ ਨਿਗਲ ਕੇ) ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਮੂਹਰੇ ਹੋ ਕੇ ਪੂਛਾਂ ਹਿਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਰਹੇ । ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੱਲੋਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਟੈਂਕਾਂ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਨੂੰ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਢਾਹ ਸੁੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਗੈਰਤ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਉਬਾਲ ਨਾ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਬੇ-ਅਣਖਿਆਂ ਵਾਂਗ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦੀ ਰੱਟ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ।

ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਇਸ ਮਿਆਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੋਂ ਭਲੀਭਾਂਤ ਵਾਕਫ਼ ਹਨ । ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਕਾਜ਼ੀ' ਦੀ ਦੌੜ 'ਮਸੀਤ' ਤੱਕ ਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੰਥ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਵਧੀਕੀ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦਾ । ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਉਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਿਹਚਾ ਅਡੋਲ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਭਾਂਵੇ ਅੱਜ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਬਾਰੇ ਲੱਖ ਬਿਆਨ ਦੇਈ ਜਾਣ ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਇਹ ਪੂਰਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਮੌਕਾ ਆਉਣ 'ਤੇ ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ਸ਼ਰੀਕ ਹੋਣਗੇ, ਸਗੋਂ ਅੰਦਰਖਾਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਸਮੇਤ ਹਰ ਸਿੱਖ-ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਚੋਣ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀਆਂ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਚੋਰ-ਸਾਂਝਾਂ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਔਖੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਢਾਰਸ ਦੇਈ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਇਹ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਅੱਜ ਪੰਥ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹਿੰਗੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਮੌਕੇ ਜਦ ਪੰਥ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨਾਜ਼ਕ ਹਾਲਤ 'ਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਦ ਪੰਥ ਦੀ ਬਿਖਰੀ ਹਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਕੂਕਾਂ ਮਾਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਤੇ ਡਾਵਾਂਡੋਲਤਾ ਕੌਮ ਲਈ ਇੱਕ ਸਰਾਪ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਹ **ਦੁਬਿਧਾ ਤੇ ਡਾਵਾਂਡੋਲਤਾ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਥ ਦੋਖੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ** ਵੈਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਤੇ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਪੁਗਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਹਿ ਤੇ ਬਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਆਪਣੀ ਇਹ ਦੁਚਿਤੀ ਤਿਆਗ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੜਾਈ ਦਾ ਦੋ ਟੁੱਕ ਨਿਰਣਾ ਲੈ ਲੈਣ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਇਕੱ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ । ਇਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਸਿਆਸੀ ਤਣੇ ਉਖੜ ਜਾਣਗੇ । ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਉਂਜ ਹੀ ਅੱਧੀ ਜਾਨ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇਗੀ । ਦੂਜਾ, ਇਸ ਨਾਲ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ ਵਰਗੇ, ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਦਲਾਲਾਂ ਦਾ ਬਦਕਾਰ ਧੰਦਾ ਚੌਪਟ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮਾਨਸਿਕ ਅਕੇਵਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ) ਤੀਜਾ, ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਸਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਬਲ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲੇਗਾ, ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਮੰਜ਼ਲ ਬਹੁਤ ਕਰੀਬ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਹਾਲਾਤ ਜਿੰਨੇ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਹੁਣ ਹਨ, ਉਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਫਿਰ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ । ਮਜ਼ਲੂਮ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਵਾ ਹੁਣ ਵਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ । ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਤ ਦਰਜੇ ਦੀਆਂ ਜਾਬਰ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਲਤਨਤਾਂ ਦਾ ਜਾਨਦਾਰ ਕੌਮੀ ਉਭਾਰਾਂ ਮੂਹਰੇ ਤਾਸ਼ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਬਿਖਰ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਮਾਮੂਲੀ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਯੁੱਗ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਯੁੱਗ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਕੌਮੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਯੁੱਗ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਤਾਕਤਵਾਰ ਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਮੂਹਰੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕਣੇ ਪੈ ਗਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਸਟੇਟ ਕਿਹੜੇ ਬਾਗ਼ ਦੀ ਮੂਲੀ ਹੈ ? ਨਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀਆਂ ਕੋਲ ਤਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਨੂੰ ਸੂਝ-ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲਣ ਬੋਚਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਗੋਰਬਾਚੋਵ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਵਿਸ਼ਾਲ ਭਾਰਤ' ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਖੜੇ ਕੀਤੇ ਇਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਅਡੰਬਰ ਦਾ ਪਤਨ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਯਕੀਨੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਰੂਸ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਯਕੀਨੇਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ । ਸੱਚ ਜਾਣ, ਰੂਸ ਅਤੇ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਅੰਦਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰ ਡੋਲਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਵੱਡੀ ਘਬਰਾਹਟ ਤੇ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਉਹ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰੱਖਣ ਦੇ ਦਮਗਜ਼ੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਰ ਗਰਜਵੀਂ ਨਹੀਂ, ਮਿਆਂਕਵੀਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਤੋਂ ਆਰਥਕ ਸੰਕਟ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਮੱਤ ਮਾਰ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਝੁੱਗਾ ਚੌੜ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ । ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਅੰਦਰ ਉਹ ਅਵੱਲ ਦਰਜੇ ਦੇ ਨੰਗ, ਕਰਜ਼ਾਈ ਤੇ ਮੰਗ 'ਤੇ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ । ਇੱਕ ਕੰਗਾਲ ਮੰਗਤਾ ਆਪਣੇ 'ਘਰ' ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਫਰੇਬ ਤੇ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਹਥਿਆਏ 'ਘਰ' ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਾਕਮ ਪਛਾਣ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਝਿਜਕ ਰਹੇ ਹਨ ? 'ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਵਿਰੋਧੀ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ' ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਤੋਪ ਦਾ ਗੋਲਾ ਨਹੀਂ ਦਾਗ਼ਣ ਲੱਗੀ । ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਜਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਪੁਰਅਮਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਨਰਮ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਐਨੀਆਂ ਭਾਜੜਾਂ ਕਿਉਂ ਪੈ ਗਈਆਂ ਹਨ ? ਉਹ ਐਨੇ ਬੁਖਲਾ ਕਿਉਂ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਨਾ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀ **ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਬਰ ਵਿਰੋਧੀ ਪੁਰਅਮਨ** ਰੈਲੀਆਂ ਹੋਣ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ? ਕਾਰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰ ਡੋਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਕਰੀਬੀ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਾਮੂਲੀ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਖੜਾਕ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਦਹਿਲ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਲਾਉਣ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਸੁਹਾਵਣਾ ਮੌਕਾ-ਮੇਲ (Conjuncture) ਹੋਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ? ਅਤੇ ਇਹ ਨਾਹਰਾ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਭਲਾ ਆਫ਼ਤਾਂ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਪਹਾੜ ਡਿੱਗ ਪੈਣਗੇ ? ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਦੇ ਇੱਕ ਵਰਗ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਚੰਗਾ ਕਮਾ ਤੇ ਖਾ ਰਹੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਵਰਗ ਦੀ ਰੂਹ ਅੰਦਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਐਨਾ ਡਰ ਕਿਉਂ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਉਹ ਡਰ 'ਚੋਂ (ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਆਪ ਹੀ ਸਿਰਜ ਰੱਖਿਆ ਹੈ) ਅਜਿਹੀਆਂ ਢਾਹੂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ਰਮ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਕਦੇ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਦਾ ਡਰਾਉਣਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬੰਨਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨਿਗੂਣੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਪੰਥ ਅੰਦਰਲੀ ਪਾਟੋਧਾੜ ਉਤੇ ਕੀਰਨੇ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । (ਡਾ.ਸ.ਸ.ਦੁਸਾਂਝ ਨਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ 'ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ' ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਅਜਿਹੀ ਖੂਬ ਕਲਮੀ ਬੁ-ਦੁਹਾਈ ਪਿੱਟਣ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕ "ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆਫ਼ ਸਿੱਖਇਜ਼ਮ" ਕਹਾਉਣ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਸੱਜਣ ਵੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਅੰਦਰ ਗਾਹੇ-ਬਗਾਹੇ ਅਜਿਹਾ ਸੋਗੀ ਰਾਗ ਅਲਾਪ ਕੇ ਖੂਬ ਸਵੈ-ਸਤੁੰਸ਼ਟੀ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ)

ਹੈਰਾਨੀ (ਜਾਂ ਸ਼ਰਮ) ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਡਰੂ ਮਨਾਂ 'ਚੋਂ ਉਪਜੀਆਂ ਇਹ ਢਾਹੂ ਦਲੀਲਾਂ ਉਸ ਕੌਮ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹੀ 'ਸੀਸ ਤਲੀ ਉਤੇ ਧਰਨ' ਦੇ ਕਰਮ 'ਚੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਣਾਈਆਂ ਵੀ ਉਸ ਮੌਕੇ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਦ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਨੇ ਅਵੱਲ ਦਰਜੇ ਦੇ ਜਾਬਰ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਧੌਣ ਦੇ ਕਿੱਲੇ ਭੰਨਕੇ ਕੌਮੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਣ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਾਰਨਾਮੇ ਸਰ ਅੰਜ਼ਾਮ ਕਰ ਦਿਖਾਏ ਹਨ । ਐਸਤੋਨੀਆ ਗਣਰਾਜ ਅੰਦਰ ਉਥੋਂ ਦੀ ਮੂਲ ਕੌਮ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਗਿਆਰਾਂ ਲੱਖ ਬਣਦੀ ਹੈ (ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇੱਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ) ਜੇਕਰ ਇਸ ਕੌਮ ਦੇ ਆਗੂ ਰੂਸੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਡਰਾਉਣੀ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਹੀ ਸਹਿਮੇ ਰਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਫਲ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਣਾ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਤਵੀਆ ਦੀ ਕੌਮੀ ਵਸੋਂ 20 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹੈ । ਇਹੋ ਗੱਲ ਲਿਥੂਨੀਆ, ਬਾਇਲੋਰੂਸੀਆ, ਮੋਲਦੀਵੀਆ, ਅਰਮੀਨੀਆ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਉਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਰੂਸ ਅਤੇ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਕੌਮ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਛੇੜਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾ ਛੇੜਨ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਤਾਂ ਮੁਰਦਾ ਹੋਈਆਂ ਕੌਮਾਂ ਅੰਦਰ ਰੂਹ ਫੂਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਲੋੜ ਇੱਕ ਤਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਸੁਚੱਜੇ

ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਣ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਲਾਉਣ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਢੁਕਵਾਂ ਸਮਾਂ ਕਦੇ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਜੋੜ-ਮੇਲ ਨਾਲ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ 'ਗੁੱਲੀ ਦਣ' ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦੁਬਿਧਾ ਤੇ ਦੁਚਿਤੀ 'ਚੋਂ ਇਸ 'ਦਣ ਪਈ ਗੁੱਲੀ' ਨੂੰ 'ਬੱਘ' ਮਾਰਨ ਦਾ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮੌਕਾ ਵੀ ਹੱਥੋਂ ਖੁੰਝਾ ਲਿਆ ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ 'ਬੱਘ' ਮਾਰੇਗਾ ਕਿ ਕਈ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੱਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਤੋਂ ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ ਤੇ ਗੀਦੀਪੁਣੇ ਦੀ ਕਾਲਖ਼ ਨਹੀਂ ਧੋਤੀ ਜਾਣੀ ।

ਅਜਿਹੀ ਨਾ-ਮੁਰਾਦ ਹੋਣੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੁਬਿਧਾ ਤੇ ਦੁਚਿਤੀ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਤਿਆਗ ਦੇਣ ਅਤੇ ਖਾਲਸਈ ਰਵਾਇਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇੱਕ-ਮਨ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੋਰਚੇ ਸੰਭਾਲ ਲੈਣ । ਅਜੋਕੇ ਸਿਆਸੀ ਪਰਸੰਗ ਅੰਦਰ ਜੋ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ :

ਨੰਬਰ ਇੱਕ : ਪੰਥ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਜਮਹੂਰੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਨੰਬਰ ਦੋ : ਜਿਹੜੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾਂ ਅਟੁੱਟ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਥ ਦੇ ਗਦਾਰ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਲਾਂਭੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਭਨਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ 'ਓਵਰਹਾਲ' ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਨੰਬਰ ਤਿੰਨ : ਕਾਂਗਰਸ, ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ, ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ ਤੇ ਸੀ.ਪੀ.ਐਮ. ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੇ ਸਿੱਖ-ਵੈਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧ ਮੁਕੰਮਲ ਰੂਪ 'ਚ ਤੋੜ ਲਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਧੜਾ ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤਾਕਤਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ 'ਚ ਕੋਈ ਸਿਆਸੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏਗਾ ।

ਨੰਬਰ ਚਾਰ : ਜਬਰ ਵਿਰੋਧੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਉਠਾਣ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਮੁੱਦੇ ਉਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਅਜੋਕੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਸਮਾਗਮ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਨੁਕਤਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਸਮਾਗਮਾਂ ਉਤੇ ਅਣ-ਐਲਾਨੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਹ ਸਾਡੇ ਕੌਮੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀ ਅਣਖ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਪਰਖ ਅਮਲ 'ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਸਾਡੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਸਿਦਕ ਨੂੰ ਜੋਹ ਰਹੇ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਕੌਮ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਇਹ ਘਿਨਾਉਣਾ ਅਪਮਾਨ ਸਹਿਣ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਮਰਜੀਵੜਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਕੌਮ 'ਮੁਰਦੀਤੜਿਆਂ' ਦਾ ਇੱਜੜ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ । 'ਕੌਟਲਿਆ ਦੀ ਔਲਾਦ' ਦੀ ਦਿਲੀ ਮਨਸ਼ਾ ਇਹੀ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰਲੀ ਮੈਲ ਫੁੱਟ-ਫੁੱਟ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ । ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਇਸ ਅਸ਼ਲੀਲ ਵਾਰ ਦਾ ਜੁਆਬ ਦੇਣ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਸਮਾਗਮ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਚਿੰਨ ਰੂਪ 'ਚ ਜਬਰ-ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਠੀਕ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਮੌਕੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ । ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ ਉਥੇ ਹਰ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ 'ਚ ਭੋਗ ਪਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦਾ ਜਨਤਕ ਮੋਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਮੋਰਚੇ ਅੰਦਰ ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਬਰ-ਵਿਰੋਧੀ ਜਮਹੂਰੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਭਖਵੀਂ ਲੋੜ ਹੈ । ਹਰ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਜੀਅ-ਜਾਨ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਆਵੇ । ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਕੀਰਨ ਸੋਚ ਅਜਿਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਰੋੜਾ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਅਜਿਹੀ ਸੋਚ ਦਾ ਸੋਮਾ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਰਵਾਇਤੀ ਅਕਾਲੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਖਾੜਕੂ ਹਸਤੀ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਸੋਚ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਰੌਂਦਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸਿਆਸੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੁਅਸਬਾਂ ਕਾਰਨ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਜਬਰ-ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਇਸ ਅਮਲ ਤੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟੀ ਬੈਠ ਹਨ, ਜਾਂ ਹਉਮੈਂ ਦੇ ਰੋਗ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਕੇ ਸਵੈ-ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੀਤੀ-ਨਿਰਣਿਆਂ ਉਤੇ ਠੰਢੇ ਦਿਲੋ-ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਮੁੜ ਗੌਰ-ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਕੌਮ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਹੋ ਹੀ ਸੱਚਾ ਖਾਲਸਾ ਮਾਰਗ ਹੈ ।

25 ਸਤੰਬਰ 1991

ਜੰਗ ਹਿੰਦ ਪੰਜਾਬ ਦਾ....

(ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਨਾਂ)
-ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ

ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ।
ਇਸ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦਰਦ ਕੌਣ ਲਿਖੇਗਾ ।
ਕੌਣ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ ਨਵੀਂ ਤਾਸੀਰ ਭਰੇਗਾ ।
ਏਸ ਵਾਰ ਤਾਂ
ਨਾਂ ਵਡਾਲੇ 'ਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਤੁਰੀ
ਨਾ ਕੋਈ ਤੀਸਰੀ ਜਾਤ ਆਈ
ਇਸ ਵਾਰ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਹੀ ਜਾਤ ਬੇਜਾਤ ਹੋ ਗਈ
ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸੀਨੇ ਮਕਤੂਲ ਸਨ
ਆਪਣਾ ਆਪ-ਆਪੇ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ
ਬੜੀਆਂ ਪੰਜਾਬਣਾਂ ਰੰਡੀਆਂ ਹੋਈਆਂ
ਬੜੇ ਡੂੰਘੇ ਵੈਣ ਪਏ
ਬੜੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਮੋਏ
ਏਸ ਵਾਰ ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਦਕੀ ਸੀ ਨਾ ਸਭਰਾਵਾਂ
ਏਸ ਵਾਰ ਤਾਂ ਹਰ ਸ਼ਹਿਰ ਸਭ ਥਾਵਾਂ
ਇੱਕੋ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ
ਅਚਿੰਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਤੇ ਫੌਜਾਂ ਆਣ ਪਈਆਂ
ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਆਪਣੀ ਹੀ ਧਰਤੀ ਖਾ ਗਈਆਂ
ਆਪਣੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰ ਢਾਅ ਗਈਆਂ
ਬੜੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਈਆਂ
ਬੜੇ ਦਿਨ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚੋਂ ਮੋਏ
ਕਈ ਦਿਨ ਜੰਗ ਹਿੰਦ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੋਏ ।
ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦਾ
ਇਸ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦਰਦ ਕੌਣ ਲਿਖੇਗਾ
ਕੌਣ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ ਨਵੀਂ ਤਾਸੀਰ ਭਰੇਗਾ ।

ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ

ਪਹਿਲੀ ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬੌਖਲਾ ਕੇ ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਨੇ 4 ਸਤੰਬਰ ਦੇ 'ਅਜੀਤ' ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਕਿਰਦਾਰ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਦਿਖਾਵਾ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਮੈਤੀ ਤੇ ਹਮਦਰਦ ਹੋਣ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਚੋਭ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਪੰਥ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਊ ਦਲੀਲਾਂ ਤੇ ਮੱਤਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਉਹ, ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ, ਸਿੱਖ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣ 'ਤੇ ਉਤਰ ਆਇਆ ਹੈ । ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ :

''ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਗੱਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਜਿੰਨਾ ਉਹ ਆਪਣੀ (ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ) ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨਾਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਰਹਿਣ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ....। ਦੇਸ਼ ਕਦੇ ਵੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ, ਚਾਹੇ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣੀ ਪਵੇ । ''

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਝਰੀਟਕੇ ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੋਹਬ ਜਮਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਅਸਲੋਂ ਹੀ ਨਵੀਂ ਜਾਂ ਪਤੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ । ਧਮਕੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਦਰ ਹਰ ਜਾਬਰ ਹਾਕਮ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ [illegible] ਹੈ । ਕੀ ਅਮਰੀਕੀ ਧਾੜਵੀ ਵੀਅਤਨਾਮੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਦਬਕੇ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ ? ਕੀ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਹਾਕਮ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਜੂਝ ਰਹੇ ਬਾਲਟਿਕ ਗਣਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਧਮਕੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਥੋਕ ਰੂਪ 'ਚ ਨਹੀਂ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ? ਕੀ ਉਹ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਹਰ [illegible] ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੇ ਦਮਗਜ਼ੇ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ ? ਪਰ ਕੀ ਆਪਣੀ ਇਸ '' ਦ੍ਰਿੜਤਾ '' ਤੇ ਦਮਗਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਉਹ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖ ਸਕੇ ਹਨ ? ਕੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਸਮਝਣ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾਲ ਰਿਹਾ ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਸ ਮੁਢਲੇ ਸਬਕ ਤੋਂ ਵੀ ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਜ਼ਲੂਮ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜਾਬਰ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੀ । ਜਾਬਰ ਹਾਕਮ ਕਦੇ ਵੀ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਮਜ਼ਲੂਮ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ 'ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ'' ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਦੇ । ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਾਬਰ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਕਾਇਲ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ, ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਘਾਇਲ ਕਰਕੇ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਾਬਰ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਰਹਿਮ-ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨੱਕ 'ਚ ਦਮ ਕਰਕੇ ਵਸੂਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਹੋ ਹੈ ਜੋ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਤੇ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਗੁਲਾਮ ਕੌਮਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੋ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਗੁਲਾਮ ਕੌਮਾਂ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਦੇ 'ਦੇਸ਼' ਦਾ ਹਠ ਇਹ ਹੈ ਕਿ '' ਦੇਸ਼ ਕਦੇ ਵੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ, ਚਾਹੇ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣੀ ਪਵੇ,'' ਤਾਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹਠ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਹੀ ਦੰਮ ਲੈਣਗੇ, ਚਾਹੇ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣੀ ਪਵੇ ।

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਦਲਿਤਾਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਚ ਜਾਤੀ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਲਿਤਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਢੇਰ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਹੀ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ, ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਬਿਹਾਰ ਅੰਦਰ ਦਲਿਤਾਂ ਉਤੇ ਜਬਰ ਦੀਆਂ ਹੌਲਨਾਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਹਨ । ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਗੁਟੂੰਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਚੁਦੂੰਰ ਵਿੱਚ ਦਲਿਤਾਂ 'ਤੇ ਹੋਏ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣ ਕੇ ਤਾਂ ਰੌਂਗਟੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦਲਿਤਾਂ 'ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਨੂੰ ਠੱਲ ਪਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਲਿਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ । ਸਾਰੇ ਦਲਿਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ 'ਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਸ ਜ਼ੁਲਮ ਵਿਰੁੱਧ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਨਾਂ 'ਤੇ ਜੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਰਕੀ । ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁਖੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਦਲਿਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ।

ਪਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਲਿਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਇਕ ਕਰੇਲਾ ਦੂਜਾ ਨਿੰਮ ਚੜ੍ਹਿਆ । ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਖੁਦ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਦੂਜਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰਖਵਾਲਾ । ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਨੂੰਵਾਦੀ ਬਿਰਤੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਕੀਤੀ । ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਲਿਤ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ [illegible] ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਈ [illegible] ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ ਪਰ 'ਸ੍ਰੀਮਾਨ' ਵੈਂਕਟਰਮਨ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਲਿਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਸੌ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਹ ਮੈਂਬਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ [illegible]ਪਤੀ ਭਵਨ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਫਿਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਨੀਚ' ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ [illegible] ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ । ਬਹਾਨਾ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ 10 ਮੈਂਬਰ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਸ 'ਤੇ ਰੋਹ 'ਚ ਆ ਕੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਮਿਲਿਆਂ ਹੀ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ । ਜੇ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਦਲਿਤਾਂ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅਪਮਾਨ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਧੂਤੂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਥੱਕਦੇ ਕਿ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਸਾਡੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਥੰਮ ਹੈ । ਇਹ ਧੂਤੂ ਚੀਕ-ਚੀਕ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਮੈਂਬਰ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹਨ । ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਹ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਹੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲ ਰਹੇ ਹਨ । ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਢੰਡੋਰਚੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕੂੜ ਪਰਚਾਰ ਦੇ ਓਹਲੇ 'ਚੋਂ ਸੱਚ ਸੌ ਪਰਦੇ ਪਾੜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨੂੰਵਾਦੀਆਂ ਲਈ 'ਨੀਚ' ਜਾਤ ਦੇ ਇਹ ਲੋਕ ਨੀਚ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਮੈਂਬਰ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਬਣ ਜਾਣ ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਬੂਤ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੱਗਪਗ ਸਮੁੱਚਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪਰੈਸ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸ ਅਪਮਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਚੁੱਪ ਵੱਟੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ।

ਅਸਲ ਗੱਲ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀਏ ਇਸ ਗੱਲ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਹਨ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਦਲਿਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਪਾਰਟੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਜਾ ਕੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਕਿਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਇੱਕਮੁੱਠ ਹੋਣਾ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੈ । ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਦਲਿਤ ਮੈਂਬਰ ਨਿੱਜੀ ਖ਼ੁਦਗਰਜ਼ੀਆਂ ਕਰਕੇ ਤੇ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਪਾਰਟੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀਆਂ 'ਚ ਫਸੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਏਕਤਾ ਨਾ ਵੀ ਕਰਨ ਪਰ ਬਲਿਓਂ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਸਦਕਾ ਕਿਸੇ ਦਲਿਤ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਹੋਈ ਏਕਤਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੱਕਰੀਆਂ ਘੁਮਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਦਲਿਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਇਸ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਮੁੱਢ 'ਚ ਹੀ ਦੱਬਣ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਹ ਕੋਝੀ ਹਰਕਤ ਕੀਤੀ ਹੈ

ਰੂਸ ਦੀ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ

ਰੂਸ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪਿੜਾਂ ਵਿੱਚ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ । ਕਈਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਬੇਚੈਨੀ ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਉਭਰਨੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹਨ । ਪਿਛਲੇ ਤੀਹ-ਚਾਲੀ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦ ਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਦੇ ਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਕਲਮ-ਵਾਹਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਭਰਪੂਰ ਜਮਾਤ, ਮਾਰਕਸੀ ਸੂਝ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਬਗੈਰ ਸਾਹਿਤਕ ਖਿੱਤਿਆਂ 'ਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਹਰੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੱਕ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਸ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਨਾ ਕਦੇ ਆਪ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਸੀ, ਨਾ ਮਾਰਕਸ ਦੀਆਂ ਮੂਲ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਵਿਹਲ ਸੀ । ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰਕਸੀ ਜੁਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਵਰਗਾਂ 'ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਕੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਹਾਸਲ ਸੀ । ਉਹ ਬਣੇ-ਬਣਾਏ ਕੜਾਹ ਉੱਤੇ ਚਹਿਲ-ਪਹਿਲ ਮਚਾਂਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਵਾਂਗ ਉਡਦੇ, ਬੈਠਦੇ, ਆਨੰਦ ਲੈਂਦੇ, ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਿਓ ਨੂੰ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਆਲੋਚਕ ਦੀ ਪਦਵੀ 'ਤੇ ਬਿਠਾਉਂਦੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਗਲਾਸ 'ਚ ਦਾਰੂ ਪਾਉਂਦੇ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਤੰਦੂਰ ਚੋਂ ਕੁੱਕੜ ਦੀ ਲੱਤ ਹੱਥ 'ਚ ਫੜ ਕੇ ਕੜੱਚ-ਕੜੱਚ ਕਰਦੇ । ਨਾਲ ਹੀ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਧਰਨੇ ਜਾਂ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਚਿਹਨ ਵਿੱਚ ਵੱਟ ਵੱਲ ਪਾਉਂਦੇ । ਇਵੇਂ ਸਮਾਜਵਾਦ ਤੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਖਾਤਾ ਖੂਬ ਪੁਰ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ, ਰਿਜ਼ਕ ਰੱਜਵਾਂ ਚੱਲੀ ਜਾਂਦਾ, ਰੂਸੀ ਦੂਤਾਵਾਸ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ । ਇਹ ਜੀਵਨ ਵੀ ਸਫਲਾ, ਅਗਲਾ ਹੋਰ ਵੱਧ ਸਫਲਾ । ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਖੁਸ਼, ਪਕਾਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਖੁਸ਼ ।

ਜਿਸ ਰੂਸੀ ਅਫ਼ਸਰਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਜਾਅਲੀ ਬਣਾ ਕੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦਾ ਝੰਡਾ ਬੁਲੰਦ ਕਰੀ ਰੱਖਿਆ, ਸਭ ਪਾਸੇ ਹੱਜ-ਹਜਾ, ਛਕ-ਛਕਾ, ਤਰ-ਤਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀ ਰੱਖਿਆ, ਉਸੇ ਅਫ਼ਸਰਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਤੀਜੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾਅਲੀ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ । ਉਸਨੂੰ ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੂਸ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿੱਤੇ । ਪਰਜੀਵੜਿਆਂ ਦੀ ਇਸ ਸੈਨਾ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਮੁੰਦ ਕੇ ਉਸ ਸਭ ਕੂਹਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਿਹਾ ਜੋ ਅੱਜ ਕੂੜ ਬਣ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਦੋਹਰੀ ਦੁਲੱਤੀ ਵੱਜੀ ਹੈ । ਇਕ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਰਿਜ਼ਕ ਨੂੰ ਲੱਤ ਵੱਜੀ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪਿੜਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਾਸ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ । ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਸੇ ਬਾਰੇ ਇਸ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਪੱਖਪਾਤ ਦੇ ਕਦ ਸੋਚਿਆ ਨਹੀਂ । ਸੋਚਣ ਦੀ ਜਾਚ ਹੀ ਭੁਲ ਗਈ ਹੈ ।

ਇਸ ਸਭ ਦੇ ਚੰਗੇ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਰੂਸ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਬੌਧਿਕ ਸੰਵਾਦ ਚੱਲਦਾ ਰਹੇਗਾ । ਜਿੱਥੇ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਘਚੋਲਾ ਸਾਫ਼ ਹੋਵੇਗਾ, ਉੱਥੇ ਮਾਰਕਸੀ ਜੁਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਰਜੀਵੜਿਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਾ ਕੇ ਵੱਧ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਫ਼ ਉਚੇਰੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕਤਾ ਨਾਲ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਨਵੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਤੇ ਅਪਣਾਏ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਮਾਨਵੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕ ਬੁਲੰਦੀ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਇੱਕ ਕਸਬ ਹੈ ਜੋ ਵਿਵੇਕ, ਰਿਆਜ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ । ਅਜੇ ਤੱਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪਕਿਆਈ ਨੂੰ ਹੀ ਚੰਗਾ ਸਾਹਿਤ ਕਹਿਣ ਦੀ ਜ਼ਿੱਦ ਕਾਇਮ ਰਹੀ ਹੈ । ਹੁਣ ਨਵੇਂ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਜਾਅਲੀ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਣਾ ਲਗਭਗ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਗੱਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਜਾਤੀ ਬਾਰੇ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੇਗੀ । ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਅੱਜ ਸਿਰਫ਼ ਸਿੱਖ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੈਰ-ਸਿੱਖ ਵਸੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਜਾਤੀ ਤੋਂ ਖਾਰਜ ਹੋ ਗਿਆ ਸਮਝਦੀ ਹੈ । ਖਾਰਜ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਵਸੋਂ ਦੀ ਅਚੇਤ ਜ਼ਿੱਦ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਜਾਤੀ ਦੀ ਸਵੈ-ਪਛਾਣ ਹੌਲੇ-ਹੌਲੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਜੋਂ ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਪਛਾਣ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪਛਾਣ ਬਣ ਗਈ ਹੈ । ਪਰਜੀਵੜੇ ਚਿੰਤਨ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਸ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸੰਕਟ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ । ਅੱਜ ਜੋ ਇਹ ਸੰਕਟ ਗਹਿਰੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ ਗਰੰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੋੜ 'ਸਿੱਖ ਮਾਨਸਿਕਤਾ' ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ 'ਹਿੰਦੂ' ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝਣ ਦੀ ਹੈ । ਅਸਲ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਧਰਮ, ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ, ਲੋਕ ਚਿੰਤਨ ਤੇ ਲੋਕ-ਗੀਤ, ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਜਾਤੀ ਦੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਟੁੱਟ ਸਬੰਧ ਸਾਡੇ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਹੈ, ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਹੈ । ਇਹ ਕਿਸਾਨੀ ਉਸ ਸ਼ਹਿਰੀ ਬੁਰਜੁਆ ਜਮਾਤ ਦੀ ਹਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਪੇਂਡੂ ਕਿਸਾਨੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਬੁਰਜੁਆ ਜਮਾਤ ਵਿਚਲੇ ਇਸ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ, ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਇੱਕ ਧਿਰ ਦਾ ਸਬੰਧ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਆਪਣੀ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਲਈ ਮੰਡੀਆਂ ਵੱਲ ਹੈ । ਅਜੇ ਤੱਕ ਪਰਜੀਵੜਾ ਚਿੰਤਨ ਰੂਸੀ ਅਫ਼ਸਰਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਕੁੱਕੜ ਖਾ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਮੂਲਵਾਦੀ ਕਹਿ ਕੇ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਰੂਸ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਬਾਅਦ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰਕਸੀ ਚਿੰਤਨ ਜੁਗਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ।

ਗੁਰਬਚਨ

(ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ 'ਚੋਂ)

ਐਸੀ ਮਰਨੀ ਜੋ ਮਰੈ...

ਦੋ ਸੂਰਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ

ਚੱਲ ਰਹੇ ਪੰਥਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਦੋ 'ਆਗੂ ਭਾਈ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਟਾਣਾ ਤੇ ਭਾਈ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨਾ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਗਏ । ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਖਬਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜਿਓਂ ਵੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਭੂਚਾਲ ਵਾਂਗ ਗਿਰੀ ਹੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਹਮਦਰਦਾਂ ਤੇ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਧੂੜ ਗਈ । ਜੋਬਨ ਰੁੱਤੇ ਹੀ ਇਹ ਜਰਨੈਲ ਰਣ-ਤੱਤੇ 'ਚੋਂ ਸਾਨੂੰ ਆਖਰੀ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਤੁਰੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿਸਮ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਜਰੂਰ ਚਮਕਦੀ ਹੈ । ਜਾਂ ਇਸ ਮਿੱਟੀ 'ਤੇ ਛੱਡੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ । ਪੰਥ ਅੱਜ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਤੇ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨੂੰ ਸਜਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੁਹੱਪਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿਊਣ-ਚਾਲ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਬਾਰੇ ਚਾਰ ਕੁ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਇੱਥੇ ਕੁਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹੁਸਨ ਦੇ ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਿੰਦਾਂ ਲਈ ਚਾਨਣ-ਮੁਨਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਜਿੰਦਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਜਰਨੈਲਾਂ ਦੇ ਕਾਜ ਨੂੰ ਅਰਪਤ ਹੋ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ 'ਚ ਜੂਝ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

ਰੋਪੜ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਜਰਨੈਲ ਮੌਜੂਦਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਮੋਢੀਆਂ 'ਚੋਂ ਸਨ । ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਤਨਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦ (ਭਾਈ) ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਗੀਗੇਮਾਜਰਾ ਸਮੇਤ ਇਹਨਾਂ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਥੱਲੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਜੋ ਪਿਰਤਾਂ ਏਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਕਾਇਮ ਹੋਈਆਂ ਉਹ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਮਿਸਾਲੀ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੰਭੀਰ ਭਟਕਣਾਂ ਤੇ ਕੁਰਾਹਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਇਹ ਲਹਿਰ ਹੋਰਨਾਂ, ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮਰਜਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੱਗਭਗ ਬਚਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਕਤਲ, ਮੁਖਬਰਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਸਫਾਇਆ, ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਕਤਲ, ਨਿੱਜੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਪਿੱਛੇ ਕਤਲ, ਬਲਾਤਕਾਰ ਤੇ ਲੁੱਟਾਂ-ਖੋਹਾਂ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਕੋਹੜ ਇਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਲਹਿਰ ਦੇ ਨਰੋਏ ਪਿੰਡੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕੇ । ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਇੱਕਾ-ਦੁੱਕਾ ਕੁਕਰਮ ਜੇ ਕਿਤੇ ਹੋਏ ਵੀ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਭੈੜੀਆਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵੱਲ ਲਹਿਰ ਦੇ ਟੁੱਟਦੇ ਨੱਕੇ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਗੰਭੀਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਾਰਨ ਹੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਅਗਵਾਈ ਕਾਰਨ ਹੀ, ਰੋਪੜ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਦਰਦਨਾਕ ਤੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਕਤਲ ਕਾਂਡ ਨਾ-ਮਾਤਰ ਹੀ ਵਾਪਰੇ ਹਨ, ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਕਤਲਕਾਂਡਾਂ ਨੇ ਹੋਰਨਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਵਿਹੜੇ ਸੁੰਨੇ ਕੀਤੇ । ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚੋਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਹਿਜਰਤ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਨਹੀ ਸੁਣਿਆ । ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਾਇਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਗਲਤ ਕਾਰਵਾਈ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰੇਆਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੁਘੜ-ਅਗਵਾਈ, ਸੂਝ-ਸਿਆਣਪ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਉ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ ਤੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨੌਜਵਾਨ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਇਕ ਸਨ । ਬਹੁਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਜਦੋਂ ਨਵਾਂ-ਨਵਾਂ ਖਾੜਕੂਪੁਣੇ 'ਚ ਪੈਰ ਧਰਨ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਹਥਿਆਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 'ਹਵਾ-ਖਰਾਬ' ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਆਮ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜਿੰਨੀ ਨਿਮਰਤਾ, ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਤੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤਾਂ 'ਚ ਸੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਖਾੜਕੂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ 'ਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰਾ ਰੋਪੜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸੌਹ ਖਾਂਦਾ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੋਧਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ 'ਤੇ ਜਿੱਥੇ " ਦੌਰੇ ਰੱਖਾਂਗੇ ਗਰਮ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ" ਦੀ ਗੂੰਜ ਆਪਣੇ ਮਸਤਕਾਂ 'ਚ ਜਿਉਂਦੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੈੜਾਂ 'ਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਰੱਖਣ ਦੀ ਵੀ ਸਖ਼ਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਇਹ ਸਿੰਘ ਪਾ ਤੁਰੇ ਹਨ ਉਹ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਤੇ ਨਰੋਈਆਂ ਪਿਰਤਾਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਹੁਣ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਪਾਈਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਕੰਮ ਆਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਏਗੀ । ਇੱਥੇ ਰੋਪੜ ਦੇ ਏਰੀਏ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਖਾੜਕੂ ਸਿੰਘਾਂ ਸਿਰ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਉਹ ਵਿਲੱਖਣ ਤੇ ਨਰੋਈਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਮਿਸਾਲ ਬਣਿਆ । ਰਣ 'ਚੋਂ ਸਾਥ ਛੱਡ ਤੁਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਬੜੇ ਤਹੱਮਲ ਨਾਲ ਸੀਨਿਆਂ 'ਚ ਸਾਂਭਦੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ ਸਿਦਕ ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਤੁਰਦੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਵੱਡੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਹੈ

ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ

ਹੋਣਹਾਰ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਆਲੋਅਰਖ

ਜਿਸ ਪਿਆਰੇ ਸਿਉ ਨੇਹੁ, ਤਿਸ ਆਗੈ ਮਰਿ ਚਲੀਐ ॥
ਧ੍ਰਿਗ ਜੀਵਣ ਸੰਸਾਰਿ ਤਾ ਕੈ ਪਾਛੈ ਜੀਵਣਾ ॥

(ਮਹੁਲਾ 2)

ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਆਲੋਆਰਖ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਭਰਪੂਰ ਕੌਰ ਦੀ ਅਚਾਨਕ ਬੇ-ਵਕਤੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਖਬਰ ਨੇ ਪੰਥ ਦਰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਡੂੰਘੇ ਗਮ ਵਿੱਚ ਡੋਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਬੜ ਨਾਜ਼ੁਕ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੋਈ ਹੈ । ਅੱਜ ਕੌਮ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ । ਜਿੱਥੇ ਅੱਜ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਹਰ ਹੀਲਾ ਵਰਤ ਕੇ ਕੌਮੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਲੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਜਦੋ-ਜਹਿਦ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਜੋਰ ਲਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਅੱਜ ਕੌਮ ਸਾਹਮਣ ਸਿਧਾਂਤਕ ਅਤੇ ਅਮਲੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਨਰੋਈ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ । ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਆਲੋਅਰਖ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ । ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਸਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਜ਼ਰਬੇ 'ਚੋਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਅਤੇ ਅਮਲੀ ਪਕਿਆਈ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ ਸੀ । ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ ਅੰਦਰ ਵੈਰੀ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈ ਰਹੇ ਅਜਿਹੇ ਸੂਰਮੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਰੀ ਕੌਮ ਸੁਚੇਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਨਾ ਇੱਕ ਦਿਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜਾਮ ਪੀ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਯੋਧੇ ਨੂੰ ਬੇ-ਵਕਤੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਦਾਤ ਅਚਾਨਕ ਹਾਸਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਗਮ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਆਲੋਅਰਖ ਨੇ ਪਿਤਾ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਪਾਲ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਜਨਮ ਲਿਆ । ਆਪ ਆਪਣੇ ਦੋ ਭਰਾਵਾਂ ਤੋ ਛੋਟੇ ਸਨ । ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸਵਰਗਵਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਮੁਢਲਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਪਿਤਾ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ।

ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੱਕ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜੇ ਰਹੇ । ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹੁਸੀਨ ਪਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਤਾਉਂਦੀ ਹੋਵੇ ।

ਦੱਸਵੀਂ ਪਾਸ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਈ.ਟੀ.ਆਈ ਸੁਨਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ । ਉਸ ਮੌਕੇ ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ ਆਈ.ਟੀ.ਆਈ ਸੁਨਾਮ ਵਿੱਚ ਭਾਰੂ ਹੈਸੀਅਤ 'ਚ ਸੀ । ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਢਾਹੇ ਗੈਰ-ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ ਵੱਲੋਂ ਉਠਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣੋਂ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇੱਕ ਨਿੱਘੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਸੇਜਲ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ

ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਬਿਤਾਏ ਪਲਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਗਲਾ ਭਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਉਹ ਅਕਸਰ ਹੀ ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਾਵਿ ਸਤਰਾਂ ਉਚਾਰਦੇ :

ਨਕਸਲਵਾੜੀ ਲਹਿਰ ਪਿਆਰੀ
ਵੈਰੀ ਮਾਰਨਾ ਕਲੇਜੇ ਖਿੱਚ ਤੀਰ ਕੁੜੀਓ
ਉਹ ਜਾਂਦਾ ਏ ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਕੁੜੀਓ
ਉਹ ਜਾਂਦੇ..... ....!''

ਇਹਨਾਂ ਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਅਸੀਂ ਆਖਦੇ ਯਾਰ ਤੂੰ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਦੇ ਸੁਣਾ ਦਿਆ ਕਰ ਪਰ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ''ਬੱਸ, ਇਹੀ ਬਹੁਤ ਨੇ '' ਦੋਸਤ ਨੇ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ । ਉਹਦੇ ਭਾਣੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸਨ, ਬਾਕੀ ਲਾਈਨਾਂ ਅੱਗੇ ਉਚਾਰਣੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡੇ (ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ) ਲੇਖੇ ਛੱਡ ਗਿਆ ਹੈ । ਪੂਰੀ ਕਵਿਤਾ ਸਿਰਜ ਦੇਣੀ ਹੀ ਵਿਛੜੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਬਣੇਗੀ ।''

ਜੂਨ 84 'ਚ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬੇਗਾਨਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਵਾ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਖਾੜਕੂ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੇ ਨਵੀਂ ਨੁਹਾਰ ਫੜੀ । 1986 ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ । ਇਸ ਮੌਕੇ ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਭਾਵੇਂ ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਸਨ ਪਰੰਤੂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮਾਨਸਿਕ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ । ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਲੋਚਦੇ ਸਨ । ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਹਾਲੇ ਮੋੜਾ ਕੱਟਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਮੌਕੇ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ ਥਾਣੇ ਵਿੱਚ ਤੈਨਾਤ ਜ਼ਾਲਮ ਪੁਲਿਸ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਰਜਿੰਦਰਪਾਲ ਸੱਦੇ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਨੇੜੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੇ ਬਣਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ) ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਹ ਤੋਂ ਥਿੜਕਾਉਣ ਲਈ ਅੰਨਾ ਤਸ਼ੱਦਦ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਲਟਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੌਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤਾ । ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬਠਿੰਡਾ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਗੁਜਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸਮਝ ਕੇ ਸੰਗਰੂਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਚੱਕੀਆਂ 'ਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਪਰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਚੱਕੀਆਂ ਵੀ ਸੂਰਮੇ ਦੇ ਸਿਦਕ ਨੂੰ ਡੁਲਾ ਨਾ ਸਕੀਆਂ ਬੰਦੀ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਹਕੂਮਤੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਨਸ਼ੇ 'ਚ ਚੂਰ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲਈ ਉਦੋਂ ਵੀ ਆਪ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਹਟੇ । ਸੰਗਰੂਰ ਜੇਲ੍ਹ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਵਿੱਚ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਵੀ ਹੋ ਗਏ । ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ ਭੈਣ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਕੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਰੁਖ਼ਸਤ ਲੈਂਦਿਆਂ ਆਪ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਕਮਾਂਡੋ ਫੋਰਸ (ਪੰਜਵੜ) ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਏ ।

ਕੇ.ਸੀ.ਐਫ. ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਕੌਮ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਕੀਤੀ ਸੇਵਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਗੁੱਝੀ ਨਹੀਂ । ਭਾਵੇਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲਿਆ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਆਪ ਨੇ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਆਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦਾਗ ਲੱਗਦਾ । ਕੌਮ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਨੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੌਮੀ ਦੁਸਮਣਾਂ ਦਾ ਸਫਾਇਆ ਕੀਤਾ । ਉਥੇ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀਆ ਗੰਭੀਰ ਕਮਜੋਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਰਾਹਿਆਂ ਦਾ ਸਖਤ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ । ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨਾਲੋਂ ਹਟ ਕੇ ਕੋਈ ਹੋਛੀ ਅਤੇ ਇਖਲਾਕ ਗਿਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਸਖਤ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ । ਮਸਲਾ ਭਾਵੇਂ ਲੁੱਟ ਖੋਹਾਂ ਜਾਂ ਫਿਰੌਤੀਆਂ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਭਾਵੇਂ ਤਰਕ ਵਿਹੂਣੀ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਭਰਾ-ਮਾਰੂ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਉਲਝੇ ਘਟੀਆ ਸੋਚ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਖਾੜਕੂ ਵੀਰਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇ ਆਪ ਅਜਿਹੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਭਟਕਣਾ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਧਾਂਤਕ ਅਤੇ ਅਮਲੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਿਰਤਾਂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸੋਚਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਆਪ ਨੇ ਸੰਘਰਸ਼ਮਈ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਨਾ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪਾਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਪਾਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕੀਤੀ । ਛੇ ਫੁੱਟਾ ਨੌਜਵਾਨ ਮੋਢੇ ਅਸਾਲਟ ਪਾਈ ਜਦੋਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪੈਂਦਾ ਤਾਂ ਐਨੀ ਨਿਮਰਤਾ ਤੋਂ ਹਰੇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦਾ ਕਾਲਜਾ ਠਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਪੈਰ ਫੜਨ ਤੱਕ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੁਝਾਰੂ ਖਾਸੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਬਾਰੇ ਦੋ-ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ । ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਬਤ ਜਦੋਂ ਉਸਦੇ ਖਾੜਕੂ ਮਿੱਤਰ ਨਾਲ ਲੇਖਕ ਦੀ ਗੱਲ ਤੁਰੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਕਹਿ ਉੱਠਿਆ ਕਿ ''ਪਿਆਰੇ ਵਰਗਾ ਹਰੇਕ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਉਹ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਭਗਤ ਸੀ ।'' ਉਂਝ ਵੀ ਕੁੱਝ ਵਿਅਕਤੀ ਹੁੰਦੇ ਜੋ ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੁਰ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਰੰਚ ਮਾਤਰ ਹੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਪਰ ਕੁੱਝ ਬਹਾਰ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਇੱਕ ਦੋ ਪਲਾਂ ਦੀ ਮਿਲਣੀ ਤੋਂ ਵੀ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੋਵੇ । ਸੁਭਾਅ ਪੱਖੋਂ ਉਹ ਪਿਛਲਿਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ 'ਚ ਸਨ । ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਦਸ-ਵੀਹ ਮਿੰਟ ਬੈਠ ਕੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗੁੱਲਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਦੀਆਂ ਖੋਹਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਦਿਨ ਕੱਟ ਗਿਆਂ ਉੱਥੇ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਲਈ ਅੱਖਾਂ ਸੂਰਮੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਤਰਸਦੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬੜਾ ਕੋਮਲ ਸੀ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੁਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ

ਰੂਹ-ਪੋਸ਼ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਨੂੰ ਭਾਂਪਦਿਆਂ ਉਸਨੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਬੀਬੀ ਭਰਪੂਰ ਕੌਰ ਨੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਸੌਂਹ ਖਾ ਲਈ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਬੀਬੀ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁਰਾਣਾ ਫੈਸਲਾ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ।

ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਆਲੋਆਰਖ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤਕ ਸੋਚ ਅਤੇ ਅਮਲਾਂ ਨੇ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਅਜੇ ਹੋਰ ਬਲ ਬਖਸ਼ਣਾ ਸੀ । ਪਿਆਰੇ ਫੁੱਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ਬੋਆਂ ਵੰਡਣੀਆਂ ਸਨ । ਇਸ ਫੁੱਲ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ਬੋਆਂ ਅਜੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖਿੰਡੀਆਂ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਆਪ ਆਪਣੀ ਸਿੰਘਣੀ ਸਮੇਤ ਬਠਿੰਡਾ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਜ਼ਾਲਮ ਦੇ ਘਰੇ 'ਚ ਆ ਗਏ । ਖਾੜਕੂ ਜੋੜੀ ਨੇ ਇਹ ਭਾਂਪਦਿਆਂ ਕਿ ਹੁਣ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਜ਼ਾਲਮ ਦੇ ਖੂਨੀ ਪੰਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਸਾਈਨਾਈਡ ਖਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 30 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਕੌਮ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਗਏ । ਕੌਮ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਸੁੱਤੀ ਜੋੜੀ ਅੱਜ ਆਪਣੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਹਾਣ ਦੀ ਹੋ ਨਿਬੜੀ ਹੈ ।

ਨਾਇਬ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ

ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਆਰਮੀ ਵੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਭਾਵ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਹੈ । ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ । ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਨਾਲ, ਧਾਰਮਿਕ, ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੇਆਮ ਦਿਨ-ਦਿਹਾੜੇ ਧੱਕਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਲੋੜ ਹੈ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਭਾਵ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਵੱਡਮੁੱਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਰ ਕੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕਰਨ ਦੀ । ਰੋਟਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾਉਣ ਦੀ । ਅੱਜ ਲੋੜ ਹੈ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ।

ਮੱਤੇਵਾਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਹੀਰੋ

ਮਰਣੁ ਨ ਮੰਦਾ ਲੋਕਾ ਆਖੀਐ ਜੇ ਕੋਈ ਮਰਿ ਜਾਣੈ
ਮਰਣੁ ਮੁਨਸਾ ਸੂਰਿਆ ਹਕੁ ਹੈ ਜੋ ਹੋਇ ਮਰਣਿ ਪਰਵਾਣੋ

ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਮੱਤੇਵਾਲ

ਭਾਈ ਗੁਦਿਆਲ ਸਿੰਘ

ਹੋਹਿ ਇਕਤ੍ਰ ਮਿਲਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਦੂਰਿ ਕਰਹੁ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥

ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਲਈ

ਜਬਰ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੋਹਰ (ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ) ਤੋੜਨੀ ਪਏਗੀ

ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਮੀਟਿੰਗ-1

ਪਹਿਲੀ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਢਾਈ ਦਰਜਨ ਦੇ ਲੱਗਭੱਗ ਪੰਥਕ ਅਤੇ ਪੰਥ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ । ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ''ਪੈਗ਼ਾਮ ਗਰੁੱਪ'' ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ 'ਦਸ ਪੰਜਾਬ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ, ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ । ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਅੰਦਰ ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਪਰ ਕੁਝ ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖਤੀ ਸੁਨੇਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੀਟਿੰਗ ਅੰਦਰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਹਮਣੇ ਦਰਪੇਸ਼ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਸਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਮੂਹਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ''ਪੈਗ਼ਾਮ ਗਰੁੱਪ' ਨੇ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਲਿਖਤੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜਿਆ ਸੀ । ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ''ਪੈਗ਼ਾਮ ਗਰੁੱਪ'' ਵੱਲੋਂ ਭੇਜ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸੰਖੇਪ ਕਰਕੇ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਨਾਲ ਹੀ, ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ ਵੱਲੋਂ ਰੱਖੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਬਿਓਰਾ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੱਬਰ ਖਾਲਸਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜਿਆ ਲਿਖਤੀ ਸੁਨੇਹਾ ਵੀ ਛਾਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਥੁੜ ਕਾਰਨ ਹੋਰਨਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨਹੀਂ ਛਾਪੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ।

(ਪੈਗ਼ਾਮ ਗਰੁੱਪ)

ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਅੱਜ ਪੰਥ ਉੱਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਕੂਮਤੀ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦੇ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਤਰ ਹੋਏ ਹਨ । ਪੰਥ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੱਠਿਆਂ ਸਿਰ ਜੋੜ ਕੇ ਬੈਠਣਾ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਗਨ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।....

ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਦਾ ਮਸਲਾ ਅੱਜ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਪੰਥਕ ਸਫ਼ਾਂ ਅੰਦਰ ਹਕੂਮਤੀ ਤਸ਼ੱਦਦ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਅਸਰਦਾਰ ਜਨਤਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਭਾਰੂ ਹੈ । ਪਰ ਇਸ ਜਜ਼ਬੇ ਨੂੰ ਠੋਸ ਸ਼ਕਲ ਤੇ ਠੀਕ ਦਿਸ਼ਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਪਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਤਸ਼ੱਦਦ ਵਿਰੋਧੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਠੀਕ ਸੇਧ ਮਿਥਣੀ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਢਾਹ ਲਾਉਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇ ।

ਤਸ਼ੱਦਦ ਵਿਰੋਧੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸਾਰਥਕ ਸੇਧ ਦੇਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਤਾਰਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਇਸ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦਾ ਖਾਸਾ ਕੀ ਹੈ ? ਇਹਨਾਂ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਦਰੁਸਤ ਜੁਆਬ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਤਸ਼ੱਦਦ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਠੀਕ ਸੇਧ ਨਿਸ਼ਚਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ।

ਤਸ਼ੱਦਦ ਕਿਉਂ ?

ਸਿੱਖ ਫਲਸਫੇ ਬਾਰੇ ਸੂਝ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਉੱਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਮੌਜੂਦਾ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦੀ ਅਸਲ ਵਜ੍ਹਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦਾ ਸਿੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਧੁਰ ਤੋਂ ਤੁਰਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਵੈਰ ਹੈ । ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਅੰਦਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦਾ ਜਿੰਨਾ ਤਿੱਖਾ ਖੰਡਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਵਰਗ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਭਾਅ ਨਹੀਂ ਲਿਆ । ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਜਨਮ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਹੁ ਘੁਲਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਕੇਂਦਰੀ ਰਾਜਸੀ ਤਾਕਤ ਉਸ ਮੌਕੇ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਾਲ ਇਹ ਵੈਰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕੱਢ ਲੈਣਾ ਸੀ । ਚੰਦੂਆਂ, ਗੰਗੂਆਂ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਲਖਪਤ ਰਾਏ ਵਰਗਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਿਲ ਅੰਦਰਲੀ ਮੈਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ । ਪਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਵਰਗ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਉੱਤੇ ਸਿੱਧੇ ਡੰਗ ਮਾਰਨੇ ਉਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਜਦ 1947 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਰਾਜਸੱਤਾ ਸਿੱਧੇ ਰੂਪ 'ਚ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਆ ਗਈ । ਜਦ ਵਾਹਗੇ ਪਾਰ ਵਸਦਾ ਸਾਡਾ ਇੱਕ ਵੀਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਾਇਰ (ਅਫਜ਼ਲ ਅਹਿਸਾਨ ਰੰਧਾਵਾ) ਜੂਨ '84 ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਹੋਏ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਹ ਰੋਹਲੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਹਾਏ ! ਵੈਰੀਆਂ ਕੱਢ ਵਿਖਾਲਿਆ, ਪੰਜ ਸਦੀਆਂ ਦਾ ਵੈਰ'

ਤਾਂ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਥੋਦੀ ਤੋਂ ਫੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਤਸ਼ੱਦਦ ਕਿਸ ਉੱਤੇ ?

ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਵਰਗ ਦੇ ਪੰਜ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਅਮਲ ਤੋਂ ਇਹ ਪਰਤੱਖ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵੈਰ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਵੀ ਮਨੋਂ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਇਆ । ਇਹ ਭੁੱਲ ਜੇ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੁਗਲਸ਼ਾਹੀ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਂਦੇ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਖਾਲਸਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਮਨੋਂ ਭੁਲਾ ਬੈਠਾ । ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ । ਪਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਆਪਣੇ ਹਿਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਅਤੇ ਚੌਕੰਨਾ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਜਦ ਵੀ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਉੱਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਕੀਤਾ । ਜੇ ਕੋਈ ਛੱਡ ਛਡਾਅ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਛੱਡ ਛਡਾਅ ਮਾਮੂਲੀ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਸੂਲਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ । ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਆਪਣੇ ਖਾਲਸਈ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਹਾਕਮ ਉਸ ਨੂੰ 'ਆਪਣਾ' ਕਹਿ ਕੇ ਗਲਵਕੜੀ 'ਚ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕਪਟੀ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਪਲੋਸਵੀਆਂ ਥਾਪੀਆਂ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ । ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਉਹ ਹਿੱਸੇ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਹੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਪਾਈ ਹੈ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਬਲੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਕਹਿਰ ਨਾਜ਼ਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਾਂ ਨਾਜ਼ਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਵੈਰ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜੋ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ । ਜਦ ਕੋਈ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਣਵਾਦ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਖੇਤਰ ਅੰਦਰ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ 'ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ' 'ਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਲਈ ਵਜ਼ੀਰੀਆਂ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਪਰੋਸ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ

ਹਨ । ਪਰ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਹਿੱਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ 'ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ' 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ "ਬਾਗੀ" ਤੇ 'ਮੁਜਰਮ' ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ "ਬਾਗੀ" ਸਿਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਵਹਿਸ਼ੀ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹੋ ਸਥਿਤੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਪੰਥ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਰੂਪ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਵੱਲੋਂ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਵੀ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ । ਪੰਥ ਸਾਹਮਣੇ ਸੁਆਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਦਾਵਾ ਦੇ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਕਬੂਲ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਾਂ ਖਾਲਸਾਈ ਅਸੂਲਾਂ ਉਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਦਸਤਪੰਜਾ ਲੈਣਾ ਹੈ । ਇੱਕ ਰਾਹ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਹੈ । ਇੱਕ ਰਾਹ ਜ਼ਮੀਰਫਰੋਸ਼ੀ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਰਾਹ ਸਰਫਰੋਸ਼ੀ ਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਤਸ਼ੱਦਦ ਤੋ ਬਚਣ ਲਈ ਪੰਥ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਬੁੱਕਲ ਅੰਦਰਲੇ ਸੱਪ ਹਨ । ਅਜਿਹੇ 'ਸੱਪਾਂ' ਦੇ ਹਰ ਡੰਗ ਤੋਂ ਹਰ ਢੰਗ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

ਤਸ਼ੱਦਦ ਦਾ ਖਾਸਾ ਕੀ ਹੈ ?

ਅਗਲੀ ਗੱਲ, ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਉਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦਾ ਖਾਸਾ ਜਾਂ ਲੱਛਣ ਕੀ ਹੈ ? ਕੀ ਇਹ ਜਬਰ ਸਾਧਾਰਨ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ ? ਜਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਿਵੇਕਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ? ਇਸ ਸੁਆਲ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰੂਪ 'ਚ ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ।

ਹਕੂਮਤ ਵਿਰੋਧੀ ਹਰ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਹੀ ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਰ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਆਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ? ਪਰ ਲਹਿਰ-ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਕੁਝ ਲਹਿਰਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉ ਸੀਮਤ ਤੇ ਵਕਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਕਈ ਵਾਰ ਹਕੂਮਤ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੀਮਤ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਤੇ ਵੀ ਤਿੱਖਾ ਜਬਰ ਢਾਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਇਹ ਜ਼ੁਲਮ, ਤਿੱਖਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੀਮਤ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਅਜਿਹੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਸ਼ੱਦਦ-ਵਿਰੋਧੀ ਲਹਿਰ ਜਥੇਬੰਦਕ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਜ ਵੱਡੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਇਸ ਮੌਕੇ ਜੋ ਜ਼ੁਲਮ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਉਤੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਸਲੋਂ ਹੀ ਵੱਖਰੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਟੈਂਕਾਂ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਦੇਣੀ, ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਨੂੰ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਢਾਹ ਸੁੱਟਣਾ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਘਾਣ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੱਕ ਨੂੰ ਪਰਕਰਮਾ ਅੰਦਰ ਪਟਕਾ-ਪਟਕਾ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਸੁੱਟਣਾ, ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ, ਕਾਨਪੁਰ, ਬੋਕਾਰੋ ਤੇ ਹੋਰ ਦਰਜਨਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਢ ਲੈਣੀ, ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖ ਜੁਆਨੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿਬਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਫੌਜੀ ਤੇ ਨੀਮ-ਫੌਜੀ ਦਲਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਗਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਛੱਡ ਦੇਣੀਆਂ, ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਲਟ-ਲਟ ਬਲਦੇ ਸਿਵੇ 'ਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਸਭੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਰਵਾਇਤਾਂ (Conventions) ਤੇ ਮਿਆਰਾਂ (Norms) ਨੂੰ ਛਿੱਕੇ 'ਤੇ ਟੰਗ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਸਾਲਾਂ-ਬੱਧੀ ਨੰਗਾ ਪੁਲਸ ਰਾਜ ਮੜ੍ਹੀ ਰੱਖਣਾ......ਖਾਲਸਾ ਜੀ ! ਇਹ ਕੋਈ ਸਾਧਾਰਨ ਕਿਸਮ ਦਾ ਤਸ਼ੱਦਦ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਯੋਜਨਾ ਹੈ । ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਹਮਣੇ ਅੱਜ ਮਸਲਾ ਨਿਰਾ ਤਸ਼ੱਦਦ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਕਰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ । ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਖ਼ਤਰੇ ਮੂੰਹ ਆਈ ਹਦ ਜਾਂ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਹੈ । ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਤੇ ਸੌੜੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਦੀ ਗਲਤੀ ਸਾਨੂੰ ਅਸਲੋਂ ਹੀ ਕੁਰਾਹੇ ਧੱਕ ਦੇਵੇਗੀ । ਮਾਮਲਾ ਆਪਣੀ ਕੌਮੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਆ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਤਸ਼ੱਦਦ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਦੀਆਂ ਪੇਤਲੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਤਰਕੀਬਾਂ ਘੜਨ 'ਚ ਉਲਝੇ ਰਹੀਏ, ਇਹ ਕਿਧਰ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਚੇਤਨਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਮਾਮਲਾ ਸਧਾਰਨ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਤਸ਼ੱਦਦ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਸੀ । ਪਰ ਹੁਣ ਜਦ ਨੌਬਤ ਸਾਡੀ ਨਿਆਰੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਖ਼ਤਰੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਰਮੁੱਖ ਮਸਲਾ ਤਸ਼ੱਦਦ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਭਨਾਂ ਸੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਥ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁੱਖ ਸੁਆਲ ਇਹ ਹੈ ਕੀ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਢਾਂਚੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਕੌਮੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਮਹਿਫ਼ੂਜ਼ ਰੱਖ ਸਕਾਂਗੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ? ਅਰਥਾਤ ਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੇਠ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ (ਆਰਥਕਤਾ) ਦੇ ਖ਼ੁਦ ਮਾਲਕ ਹੋ ਸਕਾਂਗੇ ? ਕੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਲੱਖਣ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ ਮਾਰੂ ਵਾਛੜ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਪਰਫੁਲਤ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ ? ਕੀ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸੀ ਹੋਣੀ ਦੇ ਅਸੀਂ ਖ਼ੁਦ ਮਾਲਕ ਹੋ ਸਕਾਂਗੇ ? ਇਹ ਹਨ ਸੁਆਲ ਜਿਹੜੇ ਅੱਜ ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਠੋਸ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜੁਆਬਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਤੇ ਅਮਲ ਅਸਾਂ ਖੂਬ ਦੇਖ ਲਏ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ, ਕਮੀਨਗੀ ਤੇ ਵਹਿਸ਼ੀਪੁਣਾ ਅਸਾਂ ਖੂਬ ਹੰਢਾਅ ਲਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਖਣ ਤੇ ਹੰਢਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇਕਰ ਅਜੇ ਵੀ ਪੰਥ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਹਿਚਕਿਚਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਡਾ ਮੰਦਭਾਗ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੇਠ ਕੌਮ ਦੀ ਜੁਆਨੀ ਦੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਹੂ ਲਾਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਆਤਮ-ਨਿਰਣੇ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜੁਰਮ ਕਰਾਰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਾਰੇ ਅਜੇ ਵੀ ਦੁਵਿਧਾ ਤੇ ਭੰਬਲਭੂਸਿਆਂ 'ਚ ਫਸੇ ਫਿਰਨਾ, ਬੌਧਿਕ ਕੰਗਾਲੀ ਤੇ ਆਤਮਿਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ । ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਥ ਨੂੰ ਇਸ ਬੀਮਾਰ ਅਵਸਥਾ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਜੁਰਅਤ ਅਤੇ ਧੜੱਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਸੱਪ ਨੂੰ [illegible] ਵਾਸਤੇ ਪੰਥ ਦੇ ਗਲੋਂ ਵਗਾਹ ਮਾਰਨ ਦਾ ਧੜੱਲੇਦਾਰ ਐਲਾਨ ਕਰਨ । ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਜਨਮ-ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਜਿਹਾ ਐਲਾਨ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਵਾਂ ਬਲ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਬਖ਼ਸ਼ੇਗਾ । ਇਸ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਤਸ਼ੱਦਦ-ਵਿਰੋਧੀ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਤੁਕ ਬਣੇਗੀ । ਜੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਮੂਹਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ 'ਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਾਰੇ ਪੰਥ ਅੰਦਰ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਭੰਬਲਭੂਸੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤਸ਼ੱਦਦ-ਵਿਰੋਧੀ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੋਵੇਗੀ । ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਤਸ਼ੱਦਦ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਇਹ ਅਡੰਬਰ ਗੱਦੀਆਂ ਦੇ ਲੋਭੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਲਈ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹੇ ਲੈਣ ਦਾ ਅਸ਼ਲੀਲ ਅਖਾੜਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ ।

"ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ" ਦੀ ਇਹ ਰਾਇ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੀ ਇਸ ਇਕੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਬਾਰੇ ਦੋ ਟੁੱਕ ਫੈਸਲਾ ਲੈ

ਕ ਉਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੇਠ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਰਾਜ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਹੇਠ ਉਸਰਿਆ ਅਜਿਹਾ ਸੁਤੰਤਰ, ਜਮਹੂਰੀ ਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਰਾਜ ਹੀ ਸਾਡੀ ਆਰਥਕਤਾ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ ਮਾਰੂ ਜਕੜ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਠੀਕ ਸੇਧ ਵਿੱਚ ਕੌਮੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਜ਼ਾਮਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਮੈਲ, ਸਾੜਾ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦਬਾਈ ਬੈਠੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਿਖੇੜੇ ਦੀ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚਣ ਦਾ ਇਹ ਮੌਕਾ ਜੇ ਅਸੀਂ ਖੁੰਝਾ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਸੰਤਾਪ ਸਾਨੂੰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੱਕ ਭੋਗਣਾ ਪਏਗਾ ।

ਖਾਲਸਾ ਜੀ ! ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਵਾਕ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ :

ਅਗਾਹਾ ਕੂ ਤ੍ਰਾਘਿ, ਪਿਛਾ ਫੇਰਿ ਨ ਮੁਹਡੜਾ ।
ਨਾਨਕ ਸਿਝਿ ਇਵੇਹਾ ਵਾਰ, ਬਹੁੜਿ ਨ ਹੋਵੀ ਜਨਮੜਾ ॥

ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਮੀਟਿੰਗ-2

ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ-ਅਜੋਕੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਵਿਸ਼-ਕੰਨਿਆ

ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ

(ਤਕਰੀਰ ਦਾ ਇੱਕ, ਸੰਖੇਪ ਭਾਗ)

ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ? ਇਹ ਸੁਆਲ ਜਿੰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਓਨਾ ਹੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਵੀ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੰਥ ਅੰਦਰ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਰਾਵਾਂ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਕੁਝ ਹਲਕੇ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪੱਖ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਪੱਖ ਹੈ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਠੋਸ ਤਜ਼ਰਬਾ । ਜੇਕਰ ਨਿਰੀ ਅਸੂਲ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਅਸੂਲ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਗਲਤ ਜਾਂ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ । ਸੋ ਅਸੂਲ ਪੱਖੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ-ਪਸੰਦ ਤਾਕਤ ਇਸ ਜਮਹੂਰੀ ਅਮਲ ਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ।

ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਪੈਣ ਮੌਕੇ ਉਸ ਦੇ ਖਾਸੇ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਅਮਲ 'ਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹੋਇਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ? ਇਸ ਸੁਆਲ ਦਾ ਜੁਆਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਤੋਣਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ, ਇਸ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਕੁਝ ਵੀਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਅਮਲ 'ਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਹਟਣਗੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਈਮਾਨ ਤੋਂ ਗਿਰਨਗੇ । ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੰਜ਼ਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਮੰਜ਼ਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹਨ । ਇੱਕ ਦਲੀਲ ਇਹ ਵੀ ਸੁਨਣ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਗੁਰਸਿਖ 'ਕੰਜਰਾਂ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ' ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪਤਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

ਪਰ ਇਹ ਦਲੀਲਾਂ ਨਵੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਜਦ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਲੱਗਭਗ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆ ਹੈ । ਜਦ 1952 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਚੋਣ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਕਦਮ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਹੋ ਦਲੀਲਾਂ ਫੁਰੀਆਂ ਸਨ । ਜਦ 1977 ਵਿੱਚ ਨਕਸਲਬਾੜੀਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਵੀ ਇਹੋ ਸੀ । 1987 ਵਿੱਚ ਮਿਜ਼ੋ ਨੈਸ਼ਨਲ ਫਰੰਟ ਦੇ ਆਗੂ ਲਾਲਡੇਂਗਾ ਨੇ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਰਟਣ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਚੋਣ-ਜੈਕਾਰਾ ਛੱਡਿਆ ਸੀ । ਪਰ ਅਮਲ ਅੰਦਰ ਜੋ ਵਾਪਰਿਆ ਉਹ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ 'ਸੂਰਮਿਆਂ' 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਡਟਿਆ ਰਹਿ ਸਕਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਈਮਾਨ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿ ਸਕਿਆ । ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਤਜ਼ਰਬਾ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਚੋਣਾਂ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰ ਲਿਆ ਉਸ ਦੀ ਮੰਜ਼ਲ ਉਥੇ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ।

ਸੁਆਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਵਾਪਰਦਾ ਰਿਹਾ ? ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਇਹ ਕੈਸਾ ਟੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਹਰ ਸੂਰਮਾ ਧੜੰਮ ਕਰਕੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ? ''ਕੰਜਰਾਂ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ'' ਦਾ ਇਹ ਕੈਸਾ ਦਸਤੂਰ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਕਹਿੰਦਿਆਂ-ਕਹਾਉਂਦਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਈਮਾਨ ਡਿੱਕ-ਡੋਲੇ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ?

ਇਸ 'ਭਾਣੇ' ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਪੁਰਾਤਨ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਵਿਸ਼-ਕੰਨਿਆਂ ਵਾਲੀ ਗਾਥਾ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਨੀ ਪੈਣੀ ਹੈ ।

ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਕੌਟੱਲਿਆ (ਚਾਣਕੀਆ) ਨਾਉਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਾਜਨੀਤਕ ਗੁਰੂ ਨੇ ਅੱਜ ਤੋਂ ਢਾਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਰਚੇ ਆਪਣੇ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਸਿਆਸੀ ਲੜਾਈ ਦੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਕਪਟੀ ਕਲਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀਆਂ ਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸੀ ਹੋਈ ਕਮੀਨਗੀ ਤੇ ਸ਼ੈਤਾਨਗੀ ਦਾ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਕੌਟਲਿਆ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸ ਮੌਕੇ ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ (ਰਾਜੇ) ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰੀਪੁਰੀ ਫੌਜੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਟੇਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖਦਾ । ਜਿਸ ਵਿਰੋਧੀ (ਰਾਜੇ) ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਫੌਜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹਰਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਉਸ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ 'ਵਿਸ਼-ਕੰਨਿਆਂ' ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਰਾਜਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਸ਼-ਕੰਨਿਆਵਾਂ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ । ਢੰਗ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੁੰਦਰ ਕੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਪਣ ਤੋਂ ਹੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਹਲਕੀਆਂ ਖੁਰਾਕਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਟਿਆਰ ਹੋਣ ਤੱਕ ਵਿਸ਼ (ਜ਼ਹਿਰ) ਉਸਦੇ ਖੂਨ ਵਿੱਚ ਰਚ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਸੁਹਣੀ-ਸੁਨੱਖੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ 'ਵਿਸ਼ ਕੰਨਿਆਂ' ਵਿਰੋਧੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਭਰਮਾ ਲੈਂਦੀ ਸੀ । ਵਿਰੋਧੀ ਰਾਜਾ ਵਿਸ਼-ਕੰਨਿਆ ਦੇ ਖੂਨ ਵਿੱਚ ਰਚੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਰੂਪ ਉਤੇ ਡੁੱਲ੍ਹਿਆ ਅਨਭੋਲ ਰਾਜਾ ਵਿਸ਼-ਕੰਨਿਆ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚੁੰਮਣ ਨਾਲ ਹੀ ਚਿੱਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਰਾਜਾ ਸਿੱਧਾ ਫੌਜੀ ਲੜਾਈ ਅੰਦਰ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਂਦਾ, ਉਹ ਵਿਸ਼-ਕੰਨਿਆ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ''ਮੌਤ-ਚੁੰਮੀ'' ਨਾਲ ਹੀ ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪੰਡਤ (ਕੌਟਲਿਆ) ਦੀਆਂ ਇਹ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਅੱਜ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ

ਚਿੱਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੜਾਈ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦ ਹਨ । ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਕੁਟਣ ਲਈ ਉਹ ਪਹਿਲ-ਪ੍ਰਥਮੇ ਆਪਣੀ ਜਾਬਰ ਰਾਜ-ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਵਿਰੋਧੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਮੂਹਰੇ ਲਿਫਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਾਹੁਣ ਲਈ ਵਿਸ਼-ਕੰਨਿਆਂ ਦਾ ਕਪਟੀ ਜਾਲ ਵਿਛਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਅੱਜ, ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਯੁੱਗ ਅੰਦਰ, ਵਿਸ਼-ਕੰਨਿਆ ਦਾ ਰੂਪ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ । ਹੁਣ ਵਿਸ਼-ਕੰਨਿਆ ਦਾ ਰੋਲ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਸਿਆਸਤ ਨੇ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਹੈ । ਤਜਰਬੇ 'ਚੋਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਇਸ ਵਿਸ਼-ਕੰਨਿਆਂ ਦੀ ਚੁੰਬਕੀ ਖਿੱਚ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਡੰਗ ਵੀ ਬੜਾ ਜਾਨ-ਲੇਵਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਜਾਦੂ ਛੋਹ ਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਹੱਥੋਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਝੰਡੇ ਸੁਟਾ ਲਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਾਗੀ ਕਣ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 'ਸੀਲ-ਗਊਆਂ' ਬਣਾ ਧਰਿਆ ਹੈ ।

ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਖੁਦ ਭਰਮ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਆਤਮਿਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਉਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਗੁੰਮਰਾਹੀ ਤਰਕ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ । ''ਕੰਜਰਾਂ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ'' ਵਾਲੀ ਦਲੀਲ ਕਿਸੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਹੀ ਫਬ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਅੱਜ ਪੰਥ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੇ ਬੁਲੰਦ ਕਿਰਦਾਰ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੈ ? ਆਹ, ਹਾਲੀਆ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਐਲਾਨ ਮੌਕੇ ਅਸੀਂ ਪੰਥ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ । 'ਵਿਸ਼ ਕੰਨਿਆਂ' ਅਜ ਪੂਰੇ ਰੂਪ 'ਚ ਪਰਗਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ, ਅਜੇ ਉਸਦੇ ਘੁੰਗਰੂਆਂ ਦੀ ਛਣਕਾਰ ਹੀ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਉਸ ਮਗਰ ਲੰਡੀ ਸੂਰਤਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਵਗ ਤੁਰੇ ਸਨ । ਪੂਰੇ ਪੰਥ ਅੰਦਰ ਫੁੱਟ ਅਤੇ ਕਲੇਸ਼ ਦੀ ਵਬਾ ਫੈਲ ਗਈ ਸੀ । ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਲੱਗਦੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ । ਅਜਿਹੀ ਦਰਦਸ਼ਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਅਜੇ ਵੀ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਲੜਾਈ ਦੇ ਇੱਕ ਹਥਿਆਰ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ 'ਕੰਜਰਾਂ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ' ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਕਿ-ਪਵਿੱਤਰ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਠੋਸ ਹਕੀਕਤ ਵੱਲੋਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਹ ਪੰਥ ਅੰਦਰ ਆਏ ਨਿਘਾਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਘਟਾ ਕੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰਸਿਖ ਕਿਰਦਾਰ ਬਾਰੇ ਵਧਵਾਂ ਦਾਅਵਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਆਏ ਨਿਘਾਰ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ । ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਨੰਗੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਹਾਲਤ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਾਨਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗ ਵਿਧੀ ਅਪਨਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਕਬੂਤਰ ਵਾਂਗ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਹਕੀਕਤ ਕੋਲੋਂ ਭੱਜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਆਤਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਨਿਤਾਣਾ ਪੈ ਚੁੱਕਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੀਆਂ ਇਖਲਾਕੀ ਬੁਨਿਆਦਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ੋਰਾ ਪੈ ਚੁੱਕਾ ਹੈ । ਕਿੱਥੇ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਕਿੱਥੇ ਅਜੋਕਾ ਸਿੱਖ-ਕਿਰਦਾਰ ।

ਗੱਲ ਦੁਖਦਾਈ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਸਮਝਣੀ ਔਖੀ ਨਹੀਂ । ਜਿਸ ਸਿੱਖੀ ਉਤੇ ਅਸੀਂ ਫ਼ਖਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਲੰਮੇ ਕਠਨ ਸੰਘਰਸ਼ 'ਚੋਂ ਹੋਈ ਸੀ । ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਿੱਖ ਰਵਾਇਤਾਂ ਉਤੇ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਵੀ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ ਰੰਗੀ ਛੋਹ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਰਹਿ ਕੇ ਲੜੇ ਗਏ ਲੰਮੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਸਨ । ਖਾਲਸਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਕੁਠਾਲੀ 'ਚੋਂ ਕੁੰਦਨ ਬਣ ਕੇ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ । ਪਰ ਜਿਉਂ ਹੀ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਭੁਆਂ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਵਾਲੇ ਚਾਲੇ ਫੜ ਲਏ, ਅਰਥਾਤ ਜਿਉਂ ਹੀ ਉਸਦੀ ਸੁਰਤ ਦੁਨਿਆਵੀਂ ਲਾਭਾਂ ਮਗਰ ਦੌੜਨ ਲੱਗ ਪਈ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ । ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ ਹਰ ਲਾਗ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਫੈਲ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ।

ਪੰਥ ਅੱਗੇ ਅੱਜ ਮੁੱਖ ਮਸਲਾ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਉਹ ਸ਼ਾਨ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ (ਸ਼ਾਨ) ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਲਾਹਿਆ ਹੈ । ਉਹ ਸ਼ਾਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਨਾਲੋਂ ਨਿਖੇੜੇ ਦੀ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਇਸ ਨਿਖੇੜੇ ਦੀ ਲਕੀਰ ਉਤੇ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਤੇਗ ਨਾਲ ਪਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ । ਉਹ ਸ਼ਾਨ ਅੱਜ ਫਿਰ ਤੇਗ ਦੇ ਲਿਸ਼ਕਾਰੇ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਬਹਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਜਿਸ ਭਰਿਸ਼ਟ ਅਮਲ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਢਾਹ ਲਾ ਸੁੱਟੀ ਹੈ, ਉਹ ਭਰਿਸ਼ਟ ਅਮਲ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ । ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਕੁਠਾਲੀ 'ਚੋਂ ਕੁੰਦਨ ਬਣ ਕੇ ਨਿਕਲਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ । ਪੰਥ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੇ ਫਾਹੀ-ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸਣਾ ਗਵਾਰਾ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਫਾਹੀ-ਜਾਲ ਦੀ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਤੰਦ ਨੂੰ ਕੱਟਣਾ ਤੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ । ਸਿੱਖ ਰਵਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਿਊਣ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ । ਲੰਮੇ ਸੰਘਰਸ਼ 'ਚੋਂ ਢਲਿਆ ਖਾਲਸਈ ਕਿਰਦਾਰ ਹੀ ਨਵਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰਨ ਦੀ ਇਖਲਾਕੀ ਉਚਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕੇਗਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਹੀ ਖਾਲਸਾ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਬਣਾ ਸਕੇਗਾ । ਇਹ ਯੋਗਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੇ ਫਾਹੀ-ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁੱਦੇ ਸਿੱਖ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵਿੱਚ ਡੱਟਵੀਂ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਲੈਣ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ 'ਮੁੱਖ-ਧਾਰਾ' ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ-ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਤੋਬਾ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ । ਅੱਜ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਫੈਸਲੇ ਇਹ ਨਿਤਾਰਾ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਪਿਆਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਪਿਆਰੀ ਹੈ ।

ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ''ਜਨਤਕ ਪੈਗ਼ਾਮ' ਪਹੁੰਚਾਓ

ਕੁਝ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦੇ ਭੇਜੇ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਪਰ ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ (ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਹੋਣ) ''ਜਨਤਕ ਪੈਗ਼ਾਮ'' ਮੁਫਤ ਭੇਜਣ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਅਪਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਮੂਹ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਜ਼ਰੂਰ ਭੇਜਣ, ਪਰ ਉਹ ਕੈਦੀ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਚੰਦੇ ਭੇਜ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਨਾ ਕਰਨ । ਸਾਡੀ ਜ਼ਮੀਰ ਕੌਮੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲ ਰਹੇ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਪਰਚੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਜਾਂ ਚੰਦੇ ਵਸੂਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ । ਸਗੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ''ਜਨਤਕ ਪੈਗ਼ਾਮ'' ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ।

ਬੱਬਰ ਖਾਲਸਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਵੱਲੋਂ ਸੰਦੇਸ਼

ਡਗ ਮਗ ਛਾਡਿ ਰੇ ਮਨ ਬਉਰਾ ॥
ਅਬ ਤਉ ਜਰੇ ਮਰੇ ਸਿਧਿ ਪਾਈਐ ਲੀਨੋ ਹਾਥਿ ਸੰਧਉਰਾ ॥
-ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ

ਦਸਮੇਸ਼ ਦੁਲਾਰੇ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਖਾਲਸਾ ਜੀ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਕਲਚਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਝੋਕ ਕੇ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਭਰਵਾਂ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਏ ਤਾਂ ਜੋ ਕੌਮ ਦੇ ਹਰੇਕ ਵਰਗ ਨੂੰ ਇਸ ਮਹਾਨ ਜਦੋ-ਜਹਿਦ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਏ । ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਜਦੋ-ਜਹਿਦ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਰੋਲ ਪਛਾਣੇ । ਤਿੱਖੀ ਸੂਝ ਵਾਲੇ ਦਾਨਿਸ਼ਵਰ ਵੀਰ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਰਾਹ ਏਨਾ ਸਿੱਧਾ ਜਾਂ ਸਰਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਹ ਬੜੇ ਟੇਢੇ-ਮੇਢੇ ਪੈਂਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਡੂੰਘੀ ਨੀਝ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇੱਕ ਸਮਾਂ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਿਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਸਾਰੀ ਹਾਲਤ ਦੀ ਸਹੀ ਪੜਚੋਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਸਥਿਤੀ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆ ਰਹੇ ਉਤਰਾਵਾਂ-ਚੜ੍ਹਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਮੁਕੰਮਲ ਪੜਚੋਲਵੀਂ ਨਿਗ੍ਹਾ ਸੁੱਟਣੀ ਪਵੇਗੀ । ਸਾਨੂੰ ਖਾਲਸਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ । ਇੱਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਬੇਰਹਿਮ ਅਤੇ ਬੇਝਿਜਕ ਹੋ ਕੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਭ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖਿਲਾਰ ਦੇਣਾ ਪਏਗਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅੰਤਰਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਜੋੜਨਾ ਹੋਏਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਭ ਪਹਿਲੂ ਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਅੰਤਰ ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ ਪਏ ਅਰਥ ਬੜੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਖਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਣ ।

ਉਹ ਸੁਭਾਗਾ ਸਮਾਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸਿਰ ਜੋੜ ਕੇ ਇੱਥੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਭਨਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪਵਿੱਤਰ ਮੌਕਾ ਹੈ । ਹਾਲਤਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਏਨਾ ਕੁ ਤਾਂ ਸਿਆਣਾ ਕਰ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਤਾਕਤ ਸਾਡੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ । ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਾਹਰ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾੜਕੂ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨੋਕ ਉੱਤ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਮੋਹਰ ਲਵਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਡਰ ਤੇ ਸਹਿਮ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨੋਕ ਦਾ ਡਰ ਸਹਿਮ ਅਤੇ ਧਮਕੀਆਂ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਹਕੂਮਤ ਖੁਦ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਭੈਅ ਖਾਧਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸੁਤੰਤਰ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦਾ ਝੰਡਾ ਬੁਲੰਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਰੂਪ ਸਾਨੂੰ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਰੀਕ ਸਮਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਦੁਸ਼ਮਣ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੁਬਿਧਾ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਈਏ ਤੇ ਦੁਬਿਧਾ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਖਿੰਡ-ਪੁੰਡ ਜਾਈਏ । ਖਾਲਸਾ ਜੀ ! ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਇਸ ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ ਵਿੱਚ ਘਿਰ ਹਾਂ । ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਕਲਚਰ ਦਾ ਮੋਹ ਸਾਡਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੱਡਦਾ । ਅਸਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਬੁੱਝਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਵੱਲ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਇਕਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੋਏ । ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦੀ ਪਰ ਅੱਜ ਦਾ ਮਹੌਲ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਹੈ । ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਸ਼ੋਰ-ਸ਼ਰਾਬੇ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਕੇ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੇ ਨਿਹਚਲ ਆਸਨ ਉੱਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਈਆਂ ਦੂਰੀਆਂ ਖਤਮ ਹੋਣ ਅਤੇ ਗੱਲ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਤੁਰੇ ।

ਖਾਲਸਾ ਜੀ ! ਅੱਜ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ । ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਖੁਦ ਆਪ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਅਸੀਂ ਤੁਰ ਤਾਂ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਆਪਣੀਆਂ ਧੌਣਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਕਰਕੇ । ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਤਕਦੀਰ ਦੇ ਖੁਦ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ । ਪਿਛਲੇ 44 ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪੈਰ-ਪੈਰ ਉੱਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਵਾਗਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ ਜੋ ਆਪ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹਨ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਦੌਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਤਾਕਤ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੀਆਂ ਨਿਗਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਕੌਡੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ । ਉਹ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਕੰਗਾਲ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੁਕਮਰਾਨ ਵਰਗੀ ਖੁੱਲਦਿਲੀ ਅਤੇ ਬਰਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਸੀਬਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ । ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਅਰਤ ਤੇ ਕਦੀ ਸੂਰਤ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੋ ਰੁਕਾਵਟ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ । ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੇ ਇਸ ਗੱਡੇ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਲਈ ਕੋਈ ਸਥਾਨ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ । ਸਾਡੇ ਸਭੇ ਅਮਲ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੀ ਮਿੱਥ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਦੀ ਉਜਲ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਧੁੰਦਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਚੇਤਨਾ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਭਿਆਨਕ ਸੋਕਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਕਲਚਰ ਦਾ ਇੱਕ ਜਿਊਂਦਾ-ਜਾਗਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਸਾਡੇ ਸੋਧਿਕ ਤੇ ਆਤਮਿਕ ਪਹਿਲੂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਇਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੜਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਸਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਖਾਲਸਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਅੱਜ ਮਿਤੀ 1 ਸਤੰਬਰ, 1991 ਨੂੰ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮੌਕਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮੌਕਾ ਜੇ ਅਸੀਂ ਗਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਫ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰੂਹਾਨੀ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨਿਆਵੀਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਖਾਲਸਾ ਜੀ ! ਕੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਅੰਤਰੀਵ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਰੱਖਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ? ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । ਫਾਸਲੇ, ਤਬਦੀਲੀਆਂ, ਗਿਣਤੀਆਂ, ਮਿਣਤੀਆਂ ਦਿਓ-ਕਦ, ਆਕਾਰ, ਖਿਆਲਾਂ ਤੇ ਹਕੂਮਤਾਂ ਦੀ ਅਮਿੱਟ ਤਾਕਤ ਖਾਲਸਾ-ਸੱਚ ਉੱਤੇ ਕਦੇ ਹਾਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ । 'ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਨਹੀਂ ਡੋਲਾਨੇ' (ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ) ।

ਬੱਬਰ ਖਾਲਸਾ ਇੰਟਨਰੈਸ਼ਨਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਜ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਐਲਾਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨਹੀਂ । ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਵਾਂਗੇ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵੀ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਬਣੇ । ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਦੀ ਇਸ ਇਕੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਅੱਜ ਇੱਕਮੁੱਠ ਹੋ ਕੇ ਇੱਕ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ । ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਨਾਉਣਾ ਭਾਵੇਂ ਅੱਜ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਉੱਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਅਧੂਰਾ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਸਮਝੋ ਅੱਜ ਤੋਂ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਾਮਯਾਬੀ ਸਾਡੇ ਪੈਰ ਚੁੰਮੇਗੀ । ਪਰ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਯਕੀਨਨ ਦਿਸ਼ਾਹੀਣ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹਾ ਖੱਟਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਤੇ ਬਿਰਤੀਆਂ ਫਿਰ ਸਿਰ ਚੁੱਕਣਗੀਆਂ । ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹੋ-ਜਿਹੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

ਜੁਝਾਰੂ ਸਿੰਘ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਜੁਟੇ ਹਨ । ਉਹ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਜਨਤਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਅਸੀਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲਮੇਲ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਾਲਾਤ ਸਾਡੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹਨ । ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦੁਬਿਧਾ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਈ ਲੜਾਈ ਤੁਸੀਂ ਪੁਰਅਮਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੜ ਸਕਦੇ ਹੋ । ਭਾਰਤ ਇਸ ਸਮੇਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ । ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਲਾਤਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸਾਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੂਪ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ । ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕਾਲਜਾਂ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵੱਲ ਪਰਤਣਾ ਪਵੇਗਾ । ਸਾਨੂੰ ਸਵਾਰਥ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰ-ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਦੌਰ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਨਵੇਂ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਕਲਚਰ, ਖਾਲਸ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਖਾਲਸਈ-ਰਾਜ, ਖਾਲਸਈ-ਸਮਾਜ ਉੱਤੇ ਭਰਪੂਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਆਰਥਿਕ, ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਇੱਕ ਖੂਬਸੂਰਤ ਮਾਡਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੋਣਗੀਆਂ । ਤੁਸਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਬਣਦਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪਵਾਉਣਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਿਰਮਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜਿਊੜਾ ਵਾਂਝਿਆਂ ਨਾ ਰਹੇ । ਇਸ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ,ਪਿੱਛੋਂ ਅਤੇ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ-ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਾਰੇ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰੋ । ਅਸੀਂ ਰੂਸ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਈਆਂ ਰੀਪਬਲਿਕਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਰੱਖਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਭ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਜੇਕਰ ਬੇਰੁਖੀ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਹੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ । ਪਰ ਜੇਕਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਤਨੋ-ਮਨੋ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੁਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਸਦੀਵੀ ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਤੇ ਜਾਵਾਂਗੇ । ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਪਾਉਗੇ ਕਿ ਅਜੇ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜਾਂ ਅਜੇ ਕੱਝ ਚਿਰ ਹੋਰ ਉਡੀਕ ਕਰੋ । ਖਾਲਸਾ ਜੀ ! ਇਹ ਢਿੱਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਲਈ ਕਦਮ ਪੁੱਟੋ।ਕਿਉਂਕਿ 1947 ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ 44 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।ਕੀ ਏਨੀ ਲੰਮੀ ਉਡੀਕ ਸਾਡੇ ਵੱਡੇ ਸਬਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣੀ ? ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਚਾਲ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੱਲ ਪੁਲਾਂਘਾਂ ਪੁੱਟਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਆਤਮਿਕ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ, ਸਵੱਛ ਅਤੇ ਤਾਜ਼ਾ ਰੱਖ ਸਕੀਏ ।

ਸ਼ਹੀਦ-ਏ-ਸਰਹਦ ਪੀਰ [illegible] ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ

[illegible] ਸਿੰਘ ਬੱਬਰ

ਜ਼ਰਾ ਸੁਣਿਆ ਜੇ ਵਾਰਸੋ ਪੰਥ ਦਿਓ,
ਅਸੀਂ ਆਖ਼ਰੀ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਉਣ ਲੱਗੇ ।
ਘੇਰਾ ਵੈਰੀਆਂ ਪਾ ਲਿਆ ਆਣ ਡਾਢਾ,
ਗੋਲੀ ਮੀਂਹ ਦੇ ਵਾਂਗ ਵਰ੍ਹਾਉਣ ਲੱਗੇ ।
ਖਾਤਰ ਪੰਥ ਦੀ ਮਰਨ ਦਾ ਚਾਅ ਸਾਨੂੰ
ਸਾਡੀ ਮੌਤ ਦੇ ਨਾਲ ਸਗਾਈ ਹੋਈ ਏ ।
ਅਸਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੌਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ
ਇਹੋ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਦਿਲੀ ਵਸਾਈ ਹੋਈ ਏ ।
ਆਪਣੇ ਰਹਿਬਰਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਬਚਨਾਂ 'ਤੇ
ਅਸੀਂ ਚੁਣ-ਚੁਣ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾ ਚੱਲੇ ।
ਸੋਧ-ਸੋਧ ਕੇ ਪੰਥ ਦੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ
ਆਖ਼ਰ ਅਸੀਂ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਪਾ ਚੱਲੇ
ਤੁਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਖਾਲਸਾ ਜੀ
ਗੱਲਾਂ ਇੱਕ ਦੋ ਥੋੜੇ ਨਾਲ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ ।
ਸਾਡਾ ਮੁੱਕਿਆ ਸਫ਼ਰ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ।
ਤੁਸਾਂ ਬਹੁਤ ਲੜਾਈਆਂ ਅਜੇ ਲੜਨੀਆਂ ਨੇ ।
ਗੀਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਨਾਂ ਲੈਂਦਾ ।
ਲੋਕੀ ਰੋਣ ਸ਼ਹੀਦ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਉਤੇ ।
ਘਾਹ-ਫੂਸ ਤਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਆਉਂਦੇ ।
ਤਾਰੇ ਚਮਕਦੇ ਸਦਾ ਅਕਾਸ਼ ਉਤੇ ।
ਜਾਂਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਪੰਥ ਦੇ ਹੀਰਿਓ ਓਏ ।
ਸਾਡਾ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਹੈ ਪੈਗਾਮ ਏਹੋ ।
ਘਰ ਪੰਥ ਦੇ ਲਈ ਜੋ ਛੇੜਿਆ ਏ,
ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਤੁਸਾਂ ਸੰਗਰਾਮ ਏਹੋ ।
ਮੁੜ ਜਨਮ ਲੈ ਰਲਾਂਗੇ ਨਾਲ ਥੋਡੇ,
ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦੇਣਾ ।
ਗੂੰਜਾਂ ਪਾ ਅਸਾਲਟਾਂ, ਨਾਲ ਬੰਬਾਂ
ਤੁਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਚੈਨ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦੇਣਾ ।

ਲੋਹੇ ਦੇ ਹੱਥ

ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

''ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਉਸ ਦੇ ਲਾਲ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ।...ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਏਡੀ ਛੇਤੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।'' ਆਪਣੇ ਲਾਡਲ ਦ ਲਹੂ ਭਿੱਜੇ ਕੱਪੜੇ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਪੂ ਦਾ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਿਆ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਰ ਪਿਆ ਸੀ । ਸ਼ਨਾਖਤ ਕਰਨ ਲਈ ...। ਜਿਹੜਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਬਾਪੂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣ । ਜਿਸ ਨੇ ਹੁਣ ਕਦੀ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਣਾ । ''ਝੂਠ ਹੋ ਜਾਵੇ...ਇੰਜ ਨਾ ਹੋਵੇ. ..''ਬੁੱਢੇ ਪਿਉ ਦਾ ਦਿਲ ਪੁਕਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ।

...ਤੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਉਹ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬੱਚਾ ਕਈ ਸਾਲ ਪਿੱਛੇ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਆਪਣੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਦਾਹੜੀ ਨਾਲ ਖੇਡਦਾ ਦਿਸਿਆ ।...ਗਲ ਵਿੱਚ ਬਸਤਾ ਲਮਕਾਈ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਠੁਮਕ-ਠੁਮਕ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦਾ ਦਿਸਿਆ ।

ਉਹਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਇੱਕ ਪਲ ਨਿੱਘਾ ਨਿੱਘਾ ਜਾਪਿਆ । ਉਸ ਉਭਰੀਆਂ ਨਾੜਾਂ ਵਾਲੇ ਸਖਤ ਹੱਥ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਘੁਟ ਲਏ । ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਲ ਉਸ ਦਾ ਲਾਲ, ਰਜਾਈ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਸਿਆਲ ਦੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਕੋਲੋਂ ਬਾਤਾਂ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਉਸ ਬਾਪੂ ਕੋਲੋਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਸੀ...ਧਰਤੀ ਦੇ ਜੀਆਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਸੀ...ਸੱਚ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ,..ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਦੇ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚਲੀ ਕਾਲਖ...ਭਾਗੋ ਦੀਆ ਪੂਰੀਆਂ 'ਚੋਂ ਚੋਂਦਾ ਲਹੂ....ਸਰਹੰਦ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ । ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਨਿੱਕੇ ਲਾਲਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਚਿਣਾ ਕੇ...ਜ਼ੁਲਮ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾਈ ਸੀ ।...ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡੁੱਲ੍ਹਿਆ ਸੁਰਖ ਖ਼ੂਨ । ਸਰਹੰਦ ਦੀ ਇੱਟ ਨਾਲ ਇੱਟ ਖੜਕਦੀ ।.......ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਪੈਂਦੇ ।...ਮੀਰ ਮੰਨੂੰ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦੀ ਮੂੰਹ ਬੋਲਦੀ ਤਸਵੀਰ,...ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਕੇ ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਚੱਲਦੀ ਗੋਲੀ. ..ਫਾਂਸੀ ਤੇ ਲਟਕਦਾ ਭਗਤ ਸਿੰਘ...ਜ਼ਾਲਮ ਮਜ਼ਲੂਮ ਦੀ ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਕਹਾਣੀ ।

...ਤੇ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਦਾ-ਸੁਣਦਾ ਉਸ ਦਾ ਲਾਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਹਦੇ ਕੱਦ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਰੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ । ਉਹਦੇ ਚੌੜੇ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਡਲਕਦਾ । ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਦਾ ਹੀਰੋ । ਕਬੱਡੀ ਤੇ ਵਾਲੀਬਾਲ ਦੀਆ ਟੀਮਾਂ ਦਾ ਕਪਤਾਨ...। ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤੇ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਹੁਣ ਬੀ.ਏ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਸਾਥੀ ਵੇਖਦੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ । ਉਹ ਕਬੱਡੀ ਪਾ ਕੇ ਔਹ ਦਾ ਔਹ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ । .. ਵਾਲੀਬਾਲ ਨੂੰ ਨੈਟ ਦੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਬੁੜ੍ਹਕ ਕੇ ਜਦ ਧੱਫਾ ਮਾਰਦਾ, ਧਰਤੀ ਕੰਬ ਉਠਦੀ ਜਾਪਦੀ....ਬਾਲ ਪਾਟ ਗਿਆ ਲੱਗਦਾ...। ਚੜ੍ਹਦੇ ਦੀ ਜੁਆਨੀ....ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਤੇ ਖੂਬਸੂਰਤੀ...। ਉਹਦੇ ਸਾਥੀ, ਉਹਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਉਹਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ੈਦਾਈ । ਉਹਦੀ ਸੂਝ ਦੇ ਕਾਇਲ...।

. ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਬਾਪੂ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਬਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ 'ਅੱਜ' ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਇਹ ਅੱਜ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦੀਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉਥੇ ਹੀ ਖਲੋਤਾ ਦਿਸਿਆ, ਜਿੱਥੋਂ ਉਸ ਦਾ ਬਾਪੂ ਆਪਣੀ ਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਸੀ ।

ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਅੱਖਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਪਰ ਉਹ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । ਉਹ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਤੇ ਨਾ ਦੇਖਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।...ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਅੱਖਾਂ ਸਨ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਣਾ ਵੀ ਚਾਹਿਆ ਸੀ...ਤੇ ਉਸ ਵੇਖਿਆ....

ਅਜੇ ਤਾਂ ਉਂਜ ਹੀ ਬਾਬਰ ਦੀ ਚੱਕੀ ਕਿਸੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਪੀਹਣੀ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ ।...ਲਾਲੋ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ਤਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਪੀਲਾ ਸੀ । ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਚੋਰੀ ਹੋਇਆ ਖ਼ੂਨ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ । ...ਮੀਰ ਮੰਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਦਾਹੜੀਆਂ ਉਹਲੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਲੁਕਾਈ ਬੈਠਾ ਸੀ । ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ।....ਜੱਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਵੀ ਲਹੂ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਤ੍ਰਿਪ-ਤ੍ਰਿਪ ਕਿਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ।...ਡਾਇਰ ਅਜੇ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ...ਸਕਾਟ ਅਜੇ ਮੌਤ ਦਾ ਹਾਸਾ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ।

ਤੇ ਇਹ ਸਭ ਕਿਉਂ ? . . ਉਦ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 'ਅੱਜ' ਕਿਉਂ ।? ਇਹ 'ਅੱਜ' ਭਲਕ ਵਿੱਚ ਕਦੋਂ ਬਦਲੇਗਾ ?

ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਵਾਂਗ ਗੱਡੇ 'ਅੱਜ' ਵੱਲ ਉਂਗਲ ਸਿੱਧੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ...ਆਪਣੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ । ਤੇ ਇਸ 'ਅੱਜ' ਦੇ ਰਖਵਾਲੇ ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਫਿਰਨ ਲੱਗ ਪਏ । ਫਿਰ ਉਸ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਖ਼ੂਨ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ।...ਤੇ ਉਹ ਕਾਲਜੋਂ ਭੱਜ ਕੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ, ਇਹਨਾਂ ਰਖਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਉਹਲੇ ਹੋ ਕੇ, ਖਲੋਤੇ 'ਅੱਜ' ਦਾ ਭੇਦ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ।

...ਬਾਪੂ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਘੁਟ ਕੇ ਮੀਚੀਆਂ...ਫਿਰ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ । ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਸੁਪਨੇ ਤੋਂ ਜਾਗਿਆ ਹੋਵ । ਉਹ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ।...

ਹੈਂਅ ?...ਇਹ ਤਾਂ ਉਹੋ ਹੀ ਸੀ...ਉਸ ਦਾ ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚੀ ਪਿਆ...ਚਾਦਰ ਨਾਲ ਢਕਿਆ...ਬੁੱਢੇ ਪਿਉ ਦੇ ਕਾਲਜੇ ਵਿੱਚ ਰੁੱਗ ਭਰਿਆ ਗਿਆ । ਉਹ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵੱਲ ਦਿਲ ਫੜ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ । ਚਾਦਰ ਹੇਠਾਂ ਢੱਕ ਕੇ ਸੂਰਜ ਲੁਕਾਇਆ ਪਿਆ ਸੀ ।

ਉਹਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਵਾਜ਼ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ....ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ...ਉਹਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਬਾਰੇ...।

ਤੇ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ 'ਹਮਦਰਦਾਂ' ਨੇ ਟੈਕਸੀ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਲੱਦੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਲੈ ਤੁਰੇ ।

ਟੈਕਸੀ ਤੋਂ ਦੇਹ ਉਤਾਰੀ ਗਈ । ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਤੇ ਇਲਾਕਾ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਹੰਝੂ ਤੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਨੱਪੀ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਕਾਲਜੇ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਲਬੇਲਾ ਸਾਥੀ, ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਦਾ ਮਰਦ ਅੱਜ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਆਖਰੀ ਖੇਡ, ਖੇਡ ਗਿਆ ਸੀ । ਉਹਦੇ ਅਧਿਆਪਕ, ਉਹਦੇ ਸਾਥੀ ਰੋਹ ਅਤੇ ਦਰਦ ਵਿੱਚ ਭਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਨ । ਉਹ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਵੀਰ ਦੇ ਅੰਤਮ ਦਰਸ਼ਨ ਚਾਹੇ । ਸੂਰਜ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਚਾਦਰ ਉਤਾਰੀ ਗਈ । ਸਭ ਦੀਆ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਹੰਝੂ ਚਮਕ ਰਹੇ ਸਨ । ਹਾਹਾਕਾਰ ਮੱਚੀ ਪਈ ਸੀ । ਉਹਨਾਂ ਵੇਖਿਆ....ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੀਰ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀਆਂ ਲਪੇਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਜ਼ਿੱਦ ਕੀਤੀ, ''ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਪੱਟੀਆਂ ਉਤਰਵਾ ਕੇ ਹੱਥ ਦੇਖਣੇ ਚਾਹਵਾਂਗੇ ।'' ...ਰਾਖਿਆਂ ਨੇ ਭੀੜ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਰੋਹ ਦੇਖਿਆ । ਉਹਦੇ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਪੱਟੀਆਂ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ।

''ਇਹ ਕੀ ?'' ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣ ਗਏ ।

''...ਇਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਏ ਗਏ ਸਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਾਗ ਸਕੇ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਹਨ...ਤੇ ਉਸ ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਉਧੜ ਗਿਆ ਹੈ...।''

ਪਰ ਉਹ ਹੱਸ ਬੋਲਦੇ ਪਏ ਸਨ, ''ਸਾਨੂੰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਹੱਥਕੜੀ ਲਾਈ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਪੁੱਛ ਪੜਤਾਲ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਇੱਕ ਉਜਾੜ ਬਣ ਗਈ...

..ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਵਿਚਲੇ ਲਹੂ-ਰੰਗੇ ਡੂੰਘੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਚੀਕ ਰਹੇ ਸਨ । ਇਸ ਈਸਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਈਮਾਨ ਤੋਂ ਡੁਲਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਲ ਠੋਕੇ ਗਏ ਹਨ । ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਸਭ ਸੂਲੀਆ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਸੀ । ਤੇ ਜੋ ਸੂਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਲਵੇ, ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਦੀ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।

ਉਸ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਾਬਤ ਨਹੁੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਲੰਮੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਕਹਿ ਰਹੀਆ ਸਨ-ਜਦ ਇਹ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਤੋਂ ਨਾ ਡੋਲਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਇਕੱਲਾ-ਇਕੱਲਾ ਨਹੁੰ ਜੰਬੂਰਾਂ ਨਾਲ ਖਿੱਚ-ਖਿੱਚ ਕੇ ਲਾਹਿਆ ਗਿਆ....

ਤੇ ਫਿਰ ਛਾਤੀ ਉਤਲੇ ਸੁਰਖ ਲਹੂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬੋਲ ਉਠੇ-ਜਦ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਗਈ ਤਾਂ ਬੜੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀ ਮਾਰੀ ਗਈ ਤੇ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਵਾਲਵਰ ਪਕੜਾਇਆ ਗਿਆ. .ਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ... ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ।

ਇਹ ਕਿੱਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਨ ਤਲੀਆਂ 'ਤੇ ।...ਇਸ ਦੇ ... ਕਿੱਥੇ ਹਨ ?'' ਉਸ ਦੇ ਕਾਲਜ ਦੇ ਸਾਥੀ ਚੀਕ ਉਠੇ ।

''ਇਹ ਜ਼ੁਲਮ ਹੋਇਐ...ਇਹ ਅਨਰਥ ਹੋਇਐ...!'' ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਤੂਫ਼ਾਨ ਉਠ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ।

ਤੇ ਅੱਜ ਦੇ ਰਖਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਦੇਹ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪੇ ਮੜ੍ਹੀ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ।

'ਮੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚੋਂ ਲਾਟਾਂ ਉਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ । ਕਾਲੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਚਾਨਣ ਮੱਘ ਉਠਿਆ । ਜਨਤਾ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਉਹ ਸੁਹਣਾ ਨੌਜਵਾਨ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੱਥ ਦਿਸ ਰਹੇ ਸਨ । ਜਿਹਨਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਕਬੱਡੀ ਖੇਡਦਿਆਂ ਜੱਫਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ..ਜਿਹਨਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਵਾਲੀਬਾਲ ਨੂੰ ਧੱਪਾ ਮਾਰਦਾ ਤੇ ਇੰਜ ਲੱਗਦਾ ਜਿਵੇਂ ਬਾਲ ਪਾਟ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ।...ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਦਾ ਹੀਰੋ ਅੱਜ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੱਚ ਦੀ ਖੇਡ, ਖੇਡ ਗਿਆ ਸੀ । ਅੱਜ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਬਾਲ ਨੂੰ ਧੱਪਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ । ਇਹ ਰਬੜ ਦਾ ਬਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਹ ਤਾਂ ਲਹੂ ਦਾ ਬਾਲ ਸੀ । ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੇਡਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ।

ਭੀੜ ਦੀਆਂ ਛਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਬਲ ਰਹੀ ਸੀ । ਸਾਹਮਣੇ ਬਲਦੀ ਚਿਤਾ ਦੀਆਂ ਲਾਲ ਸੁਰਖ ਲਾਟਾਂ ਉਹਨਾਂ ਸਭ ਦੀਆਂ ਸੁਰਖ ਅੱਖਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਦਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਵੰਗਾਰ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ,''ਵੀਰੋ ! ਸੱਚ ਦੀ ਖੇਡ ਲਹੂ ਦੇ ਗੇਂਦ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਸਭੋ ਹੁਣ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ... !''

ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਮੁੱਠਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰ ਲਿਆ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੋਠਾਂ 'ਤੇ ਕਸਮਾਂ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਮੀਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮੁੱਠਾਂ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਲਹੂ ਦੇ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣ ..।

ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ

1. ਮਾਸਟਰ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ 'ਬਾਗੜੀਆਂ'-100 ਰੁਪਏ
2. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੁੱਖਾ (ਵਦਿਆ ਕਾਂਡ 200 ਰੁਪਏ
3. ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਮਟਰਾਂ (ਵਿਆਹ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ)-200 ਰੁਪਏ
4. ਸ: ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨਿਰਵੈਰ -100 ਰੁਪਏ

ਸਮਾਂ

ਜਦੋਂ ਸਹਿਮ ਕੇ ਚਿੜੀਆਂ
ਆਪਣੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਭੱਜਣ
ਉਦੋਂ ਘਬਰਾ ਕੇ
ਬੂਹਿਆਂ ਪਿੱਛੇ, ਘਰਾਂ ਅੰਦਰ
ਦੁਬਕ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।
ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਦੀ
ਦਗ-ਦਗ ਕਰਦੀ ਧੁੱਪ ਨੂੰ
ਘੇਰ ਲੈਣ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰੇ
ਘਣਘੋਰ ਘਟਾਵਾਂ
ਉਦੋਂ ਦੜ ਵੱਟ
ਸੱਚਾਈ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋ
ਦਿਨ ਨੂੰ ਹੀ ਰਾਤ ਸਮਝ ਲੈਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ
ਜਦੋਂ ਸਾਡਿਆਂ ਵਿਹੜਿਆਂ ਅਤੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ
ਟਹਿਕਦੀ ਚੰਦ ਚਾਂਦਨੀ ਨੂੰ
ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਅੰਦਰ
ਲੁਕ-ਲੁਕ ਲੰਘਾਉਣਾ ਪਏ ਵਕਤ
ਉਦੋਂ ਆਪਣੀ ਅਣਖ ਨੂੰ
ਭੁਲ ਭੁਲਾ ਕੇ
ਮਦਹੋਸ਼ੀ 'ਚ ਸੌਂ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।
ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਹੀ ਹੱਥਾਂ 'ਚੋਂ
ਖੋਹ ਲਏ ਜਾਣ
ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕੀਮਤੀ ਪਲ
ਉਦੋਂ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ
ਮੌਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਰਗੀ ਹੁਸੀਨ ਘੜੀ
ਅਤੇ ਰੋਟੀ ਵਰਗੀ ਲਜ਼ਤ ਭਰਪੂਰ ਸ਼ੈਅ
ਜਦੋਂ ਸਹਿਮ ਕੇ ਚਿੜੀਆਂ
ਆਪਣੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਭੱਜਣ
ਉਦੋਂ ਘਬਰਾ ਕੇ
ਬੂਹਿਆਂ ਪਿੱਛੇ, ਘਰਾਂ ਅੰਦਰ
ਦੁਬਕ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਅਨਹੋਣੀ ਰੁੱਤ

ਕੇਹੀ ਬਾਤ ਅਨਹੋਣੀ ਹੋਈ,
ਹਰ ਸ਼ੈ ਜਾਪੇ ਮੋਈ-ਮੋਈ,
ਅੰਬਰ ਜੀਕਣ ਫਾਹੇ ਲੱਗਾ,
ਧਰਤੀ ਜੀਕਣ ਵਿਧਵਾ ਹੋਈ ।

ਕੱਲ੍ਹ ਹਿੱਕ ਚੋਵੇਸੀ ਚੀਰ ਗਈ,
ਗੋਲੀ ਜਾਬਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ।
ਮਾਂ ਦਾ ਕਲਜਾ ਪਾਟਿਆ,
ਭੈਣ ਦਹੱਥੜ ਰੁਬਕੀ ਰੋਈ ।

ਬਾਗੀ ਰੁੱਤ ਨਾ ਖੇੜੇ ਮੌਲਣ,
ਮਾਲੀ ਦੀ ਜਿਉਂ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਹੋਵੇ ।
ਫੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਹਿਕਾਂ ਮਰੀਆਂ,
ਪੱਤੀਆਂ 'ਚੋਂ ਅਪਣੱਤ ਹੈ ਮੋਈ ।
ਕੇਹੀ ਬਾਤ ਅਨਹੋਣੀ ਹੋਈ ।
ਹਰ ਸ਼ੈ ਜਾਪੇ ਮੋਈ-ਮੋਈ
ਅੰਬਰ ਜੀਕਣ ਫਾਹੇ ਲੱਗਾ,
ਧਰਤੀ ਜੀਕਣ ਵਿਧਵਾ ਹੋਈ ।

ਆਰ.ਐਸ.ਰੰਧਾਵਾ

ਬੀਬੀ ਬਿਮਲ ਕੌਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦਾ ਦੁਖਦਾਈ ਵਿਛੋੜਾ

ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਬਿਮਲ ਕੌਰ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਬੇਵਕਤੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਥ ਨੇ ਹਾਰਦਿਕ ਦੁੱਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਵੇਂ ਬੀਬੀ ਬਿਮਲ ਕੌਰ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਅਤੇ ਦਲੇਰੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਸਾਯੋਗ ਸੀ । ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਢੁਕਵੀਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਜਦੋਂ ਕਰੀਬ-ਕਰੀਬ ਸਾਰਾ ਪਰੈਸ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪਰਚਾਰ ਸਾਧਨ ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਨਫ਼ਰਤ ਭਰ ਰਹੇ ਸਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੀਬੀ ਬਿਮਲ ਕੌਰ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਡੋਲਣਾ ਉਸਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਹੀ ਸਬੂਤ ਸੀ । ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਬਰਨਾਲੇ ਵਰਗੇ ਅਕਾਲੀ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਰਿਬੇਰੋ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਦੀ ਹੋਲੀ ਖੇਡਣ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਰੱਖੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੀਬੀ ਖਾਲਸਾ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਜਬਰ ਦਾ ਡੱਟਵਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਉਸਦੀ ਖਾਲਸਈ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ ।

ਜਦੋਂ ਬੀਬੀ ਬਿਮਲ ਕੌਰ ਖਾਲਸਾ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਬਦਲ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਆਈ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ । ਉਦੋਂ ਵੀ ਬਰਨਾਲੇ ਵਰਗਿਆਂ ਨੇ ਬੀਬੀ ਬਿਮਲ ਕੌਰ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਰੋੜੇ ਅਟਕਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ । ਲੋਕ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਬੀਬੀ ਬਿਮਲ ਕੌਰ ਖਾਲਸਾ ਲਗਾਤਾਰ ਸਿੱਖ ਪੰਥ 'ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਜਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਂਦੀ ਰਹੀ । ਬੀਬੀ ਖਾਲਸਾ ਜਬਰ ਵਿਰੋਧੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਪਹੁੰਚਦੀ ਰਹੀ । ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਬੀਬੀ ਦੇ ਕੁਝ ਸਿਆਸੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਬੀਬੀ ਖਾਲਸਾ ਖਾੜਕੂ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਰਹੀ । ਉਸਦੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਬੇਵਕਤੀ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਨਾਲ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਲੱਗਾ ਹੈ । ਅਦਾਰਾ ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਇਸ ਦੁੱਖ 'ਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਤਵਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ ਵੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਬੀਬੀ ਬਿਮਲ ਕੌਰ ਖਾਲਸਾ ਦੀਆਂ ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਸ਼ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਹੇਠਾਂ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

ਸ:-ਬੀਬੀ ਜੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉ ?

ਜ: ਉਹ (ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ) ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸੈਕਟਰ 39 ਦੇ ਲਾਗ ਹੀ ਪਿੰਡ ਮਲੋਆ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਗਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਇਹ ਪਿੰਡ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਹੈ ।

ਸ: ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਕਦੋਂ ਤੋਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ?

ਜ: ਉਹਨਾਂ (ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਲੀਸ ਦੀ 14 ਸਾਲ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ।

ਸ: ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਸਤੇ ਵਿੱਚ ਕਦੋਂ ਤੋਂ ਰਹੇ ?

ਜ: ਉਹ (ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ) ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਸਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹੇ । ਕਦੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੋਠੀ ਤੇ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਰ ਉਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਸਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧਤ ਸਨ ।

ਸ: ਬੀਬੀ ਜੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਕਿੰਨੇ ਬੱਚੇ ਹਨ ?

ਜ: ਸਾਡੇ ਤਿੰਨ ਬੱਚੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਲੜਕੀ ਤੇ ਦੋ ਬੱਚੇ । ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਲੜਕੀ ਹੈ ਉਸਦੀ ਉਮਰ 13 ਸਾਲ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਲੜਕਾ 11 ਸਾਲ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਲੜਕਾ 7 ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਸ: ਬੀਬੀ ਜੀ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਿੱਥੇ ਸੀ ?

ਜ: ਮੈਂ ਉਸ ਵਕਤ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਸੀ ।

ਸ: ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਪਤਾ ਸੀ ?

ਜ: ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਦੀ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ।

ਸ: ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ?

ਜ: ਮੈਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਸੀ ਤਾਂ ਖਬਰਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੈਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਵੀ ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੀ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਹੋਣ । ਮੈਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੀ ਛੁਟੀ 'ਤੇ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਨਰਸ ਨੇ ਆ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਬੁਲਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਥੇ ਗਈ ਤਾਂ ਅੱਗੋਂ ਪੁਲੀਸ ਬੈਠੀ ਸੀ । ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ । ਮੈਂ ਸੋਚ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਗੇ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹੋਣਗੇ ।

ਸ: ਫਿਰ ਪੁਲੀਸ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਲੈ ਗਈ ?

ਜ: ਪੁਲੀਸ ਵਾਲੇ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਘਰ ਹੀ ਲੈ ਗਏ । ਸਾਰੇ ਘਰ ਦੀ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਪੂਰੀ ਛਾਣਬੀਣ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਮੈਂ ਫਿਰ ਵੀ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ । ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਸਾਰਾ ਘਰ ਪੁਲੀਸ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ।

ਸ: ਫਿਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਘਰ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ?

ਜ: ਨਹੀਂ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ 4 ਵਜੇ ਹੀ ਆ ਕੇ ਪੁਲੀਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ 20-22 ਦਿਨ ਰੱਖਿਆ ।

ਸ: ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਤੰਗ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ?

ਜ: ਉਹਨਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੜਾ ਹੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ । ਕਈ-ਕਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸਾਰਾ-ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਮੈਂ ਤਕਰੀਬਨ 16-17 ਰਾਤਾਂ ਸੌਂ ਨਹੀਂ ਸਕੀ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

ਸ: ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਾਈ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ?

ਜ: ਨਹੀਂ ! ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਖੁਦ ਪੁਲੀਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸਾਂ ।

ਸ: ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ?

ਜ: ਪੁਲੀਸ ਨੇ 20-22 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਮੈਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਦਿੱਲੀ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਆ ਗਈ । ਇੰਟੈਰੋਗੇਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਤਲਆਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਆਉਣਾ ਹੀ ਬੇਹਤਰ ਸਮਝਿਆ । ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਪਿੰਡ ਮਲੋਆ ਆ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ 28

ਦਸਬਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ।

ਸ: ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਆਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ?

ਜ: ਪੁਲਸ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਘਰ ਹਰ ਇੱਕ ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਾਲੇ 'ਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰੱਖ ਰਹੀ ਸੀ । ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਦਿਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਇੱਥੇ ਪਿੰਡ ਆਉਣ ਸਮੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ 'ਚੋਂ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕੀ ।

ਸ: ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਰਹੇ ?

ਜ: ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਪਿੰਡ ਹੀ ਆ ਗਏ ਸਾਂ । ਇੱਥੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬੜੇ ਹੀ ਔਖੇ ਦਿਨ ਸਨ । ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਰੱਖ ਕੇ ਪੜਾ ਲਵੋ ਤੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦਾਖਲਾ ਦੇਵਾਂਗੇ । ਆਖਰ ਖਰੜ ਇੱਕ ਕਰਿਸਚੀਅਨ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਦਾਖਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਮੰਨ ਗਈ । ਖਰੜ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਮਕਾਨ ਵੀ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹਾਮੀ ਨਹੀਂ ਭਰੀ । ਮੈਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਸਾਕ-ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ 'ਚ ਹੀ ਰਹਿ ਕੇ ਦਿਨ ਕੱਟੇ ।

ਸ: ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ?

ਜ: ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਤਾਂ ਕੀ, ਕਦੀ ਸਾਡੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਵੀ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਸਹਾਇਤਾ ਹੀ ਮਿਲੀ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਰੱਬ ਆਸਰੇ ਹੀ ਦਿਨ ਕੱਟੇ ਪਰ ਬੜਾ ਹੀ ਔਖਾ ਸਮਾਂ ਸੀ । (ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਬਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ) ।

ਸ: ਤੁਹਾਡੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ ?

ਜ: ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਕੜ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰਿਵਾਲਵਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਮੈਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਰ ਲਵੋ ।' ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ (ਭਾਈ) ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਇਹਨਾਂ (ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਵਾਲੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਣ ਲੱਗ ਪਏ । ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ਾਂਤ ਸੀ । ਕੋਈ ਘਬਰਾਹਟ ਨਹੀਂ ਸੀ । (ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ) ਉਸੇ ਹੀ ਦੋਸਤ (ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ) ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣਗਾ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰਾਖਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਪੁਲੀਸ ਨਾਲ ਗਾਲੀ-ਗਲੌਚ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਪੁਲੀਸ ਨਾਲ ਹੱਥੋਪਾਈ ਹੋ ਗਈ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਕੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਸੀ । ਉਹਨਾਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਕਿ (ਭਾਈ) ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲੱਗ ਗਈ ਤੇ ਉਹ ਡਿੱਗ ਪਏ । ਫਿਰ ਇਹ ਉਠ ਕੇ (ਭਾਈ) ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਪੈ ਗਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਾਰਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰੋ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰੋ । ਜਿਸ 'ਤੇ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਤੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ।

ਸ: ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ?

ਜ: ਉਹ ਤਾਂ ਛੋਟੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਸੀ । ਇੱਕ 7 ਸਾਲ ਦਾ, ਦੂਜਾ 6 ਸਾਲ ਦਾ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ 1 ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ।

ਸ: ਹੁਣ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ?

ਜ: ਹੁਣ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨੇ ਕੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਹੈ ।

ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ 'ਗੁਰੂਸਰ' ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ

ਪਿੰਡ ਗੁਰੂਸਰ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਰੀਦਕੋਟ) ਦੇ ਕੁਝ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ "ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ" ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਰਾਹੀਂ ਉਸੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨਾਉਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਿਰੁੱਧ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਰਜ ਕਰਾਈਆਂ ਹਨ । ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲੰਮਾ ਚਿਰ "ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ" ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਸਾਡੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ "ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ" ਨੂੰ ਰੋਸ ਭਰਿਆ ਉਲਾਂਭਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਅਸੀਂ ਸਮੂਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਤੇ ਇਖਲਾਕੀ ਗਿਰਾਵਟ ਕਾਰਨ "ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ" ਨੇ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧ ਤੋੜ ਲਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਵਰਗੀਆਂ ਨਾਂਹ-ਪੱਖੀ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨੂੰ ਮੱਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਕੇ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਲਈ ਅਗਸਤ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ । "ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ" ਉਹਨਾਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਉਤੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਹਿਰਾ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਅਨਸਰਾਂ ਨੂੰ "ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ" ਜਾਂ "ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ" ਦੇ ਅਸਰ ਰਸੂਖ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕਤਈ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ ।

* ਗਲਤੀ ਲਈ ਅਫ਼ਸੋਸ

ਅਦਾਰਾ "ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ" ਦੇ ਸੰਬਧਤ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਬੇਧਿਆਨੀ ਕਾਰਨ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗਲਤ ਛਪ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਗਲਤੀ ਲਈ ਅਸੀਂ ਖਿਮਾ ਦੇ ਜਾਚਕ ਹਾਂ ।

* ਕਈ ਐਸੇ ਭੀ ਧਾਰਮਿਕ ਬੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਖਲਾਕੀ ਉਨਤੀ ਦੀ ਕਿਤੇ ਰਤਾ ਭਰ ਭੀ ਐਸ਼ ਨਹੀ ਮਿਲਦੀ । ਉਹ ਲੋਕ ਧਰਮ-ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਕਈ ਕਥਾ-ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਪੰਘਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਅੱਥਰੂ ਵਹਿ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਝੂਠ ਦਗਾ ਫਰੇਬ ਕਰਨੋਂ ਰਤਾ ਭੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਦੇ ਖਿਆਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਉਠਦਾ ਕਿ ਇਖਲਾਕ ਦਾ ਨੀਵਾਂ-ਪਣ ਧਾਰਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਇਖਲਾਕ ਵੱਲੋਂ ਉਕਾ ਹੀ ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਜੀਵਨ ਗੰਦਾ ਹੈ, 'ਧਰਮ' ਤੇ 'ਵਿਕਾਰ' ਦਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਲੇ ਤੇ ਗੰਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧ-ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦਾ ।

ਪ੍ਰੋ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਡੀ.ਲਿਟ ਬੁਰਾਈ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਸਫ਼ਾ 15

ਪੁਰਾਤਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ

ਜਗਤ ਇੱਕ ਸਮੁੰਦਰ ਨਿਆਈ ਹੈ । ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੇੜਾ ਠਿਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਝ ਲਵੋ । ਇਹ ਸਮੁੰਦਰ ਬਹੁਤ ਅਥਾਹ ਹੈ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਝੱਖੜ ਝੁਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਠਾਠਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ :-

ਝੜ ਝਖੜ ਓਹਾੜ ਲਹਰੀ ਵਹਨਿ ਲਖੇਸਰੀ ।

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬੇੜੀ ਪਾਰ ਲੰਘਾਣ ਲਈ ਭੀ ਇਕੋ ਇਕ ਆਸਰਾ ਹੈ ਕਿ ਜਗਤ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਚਮਕਦੇ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਧੇ ਮਨੁੱਖ ਅਗਾਹ ਵਧਿਆ ਚੱਲਿਆ ਜਾਏ ।

ਉਹ ਚਮਕਦੇ ਸਿਤਾਰੇ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ? ਫਰੀਦ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :

ਫੈਲ ਲੰਘਦੇ ਪਾਰਿ, ਗੋਰੀ ਮਨੁ ਧੀਰਿਆ ॥

ਕੰਚਨ ਵੰਨੇ ਪਾਸੇ ਕਲਵਿਤ ਚੀਰਿਆ ॥

ਪਿਛਲ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਡੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਇਹੀ ਮਰਯਾਦਾ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ । ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਵਟਾਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਘਾਲਾਂ ਹੀ ਨਵੇਂ ਜੀਵਨ ਬਣਾਦੀਆਂ ਹਨ । ਪਿਛਲੇ ਰੋਸ਼ਨ ਜੀਵਨ ਹੀ ਨਵੇਂ ਰਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਵਿਖਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬੇੜੀ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਪਾਰ ਲੰਘਾਉਣ ਲਈ ਇਹੋ ਇਕੋ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਕਾਮਯਾਬ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੇਧ ਬਣਾਈਏ । ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ :-

"ਬਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਪੁਤ ਸਪੁਤ ਕਰੇਨਿ ।"

ਭਾਵ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨ-ਸਾਖੀਆਂ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸਪੁੱਤਰ ਬਣਾ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

(ਪ੍ਰੋ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਡੀ. ਲਿਟ.)

(ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਹਮਲੇ ਸਮੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂਰ ਮੁਹੰਮਦ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਲਿਖਾਰੀ ਵੀ ਆਇਆ ਸੀ । ਇਸ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੀਆਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੰਗਨਾਮਾ ਨਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਨੂਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ 'ਜੰਗਨਾਮੇ' ਵਿੱਚ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਪਰ ਮੰਦੇ ਬਚਨ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਕੁੱਤੇ, ਲਾਹਨਤੀ, ਗੰਦੇ ਸੂਰ-ਖਾਣੇ ਆਦਿ ਭੈੜੇ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਕੱਟੜ ਵੈਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕਹੇ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਮੁੱਲ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ [illegible] ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਜੰਗਨਾਮਾ' ਗਾਲੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕੋਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਲਈ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਮੁੱਲੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ । ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਸ਼ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਤਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਉਸ ਕਿਰਦਾਰ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋ ਸਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੀ ਅੱਸ਼-ਅੱਸ਼ ਕਰ ਉਠਿਆ ਸੀ-ਸੰਪਾਦਕ)

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ 'ਜੰਗਨਾਮੇ' ਵਿੱਚ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂਰ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਦੋ ਬਿਆਨ 41-42 ਖਾਸ ਮਹੱਤਤਾ-ਪੂਰਨ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਉਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਨਵੰਬਰ ਸੰਨ 1764 ਅਤੇ ਮਾਰਚ ਸੰਨ 1765 ਵਿਚਕਾਰ (1178 ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ) ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਨ 1178 ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਿਖ ਲਿਆ ਸੀ ਜੋ 19 ਜੂਨ ਸੰਨ 1765 ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੀ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਉਤੇ ਭੀ ਪੱਕਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਜੋ 17 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ । ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਨੋਂ ਬਿਆਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਮੈਦਾਨਿ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਬਹਾਦੁਰੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਬਜ਼ਿਆਂ ਸੰਬਧੀ ਹਨ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਨ ।

ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਮਰਦਾਨਗੀ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂਰ ਮੁਹੰਮਦ 41ਵੇਂ ਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ :

'ਸਗਾਂ' (ਕੁੱਤਿਆਂ) ਨੂੰ 'ਸਗ' (ਕੁੱਤੇ) ਨਾ ਕਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ੇਰ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਗੀ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਦਲੇਰ ਹਨ ।

ਰਣ ਦਾ ਉਹ ਸੂਰਮਾ ਜੋ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਬੁੱਕੇ ਕਿਵੇਂ 'ਸਗ' ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਲੜਾਈ ਦਾ ਕਸਬ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆ ਅ[illegible] ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ।

ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਜੰਗ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਵਿਖਾਉਣਗੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਪਏ ਆਖਣਗੇ ।

ਹੇ ਤਲਵਾਰੀਏ, ਜੇ ਤੂੰ ਲੜਾਈ ਦਾ ਹੁਨਰ ਸਿਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋ ਸਿਖ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਰਦਾਂ ਵਾਂਗ ਵੈਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਬਚਾ ਲਿਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

[illegible] ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਕਬ ਹੈ, ਇਹ ਜਾਣ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਨਿਆਉਂ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ (ਸ਼ਬਦ 'ਸਿੰਘ') ਨੂੰ 'ਸਗ' (ਅਰਥਾਤ ਕੁੱਤਾ) ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਏ ।

ਐ ਜਵਾਨ, ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ (ਤਾਂ ਸੁਣ) ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ 'ਸਿੰਘ' ਦੇ ਅਰਥ 'ਸ਼ੇਰ' ਹਨ । ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਹੀ ਸ਼ੇਰ ਹਨ ਅਤੇ ਮੌਜ ਮੇਲੇ ਸਮੇਂ ਹਾਤਮ ਤੋਂ ਭੀ ਵੱਧ ਹਨ ।

ਜਦ ਇਹ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤਲਵਾਰ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਹਿੰਦ ਤੋਂ ਸਿੰਧ ਦੇਸ਼ ਤੱਕ ਮਾਰ ਕਰਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੱਡਾ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਵਾਲਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ।

ਜਦ ਇਹ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਨੇਜ਼ਾ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵੈਰੀ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਾਜੜ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਜਦ ਉਹ ਨੇਜ਼ੇ ਦੀ ਅਣੀ ਆਸਮਾਨ ਵੱਲ ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਾਫ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਭੀ ਚੀਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਜਦ ਇਹ ਕਮਾਨ ਦਾ ਚਿੱਲਾ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੈਰੀ ਦੀ ਜਾਨ ਕੱਢ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਾਨ ਦਾ ਚਿੱਲਾ ਜਦ (ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ) ਕੰਨ ਤੱਕ ਪੁਜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੈਰੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਾਂਬਾ ਛਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੰਗੀ-ਕੁਹਾੜਾ ਚਿਲਤੇ ਪਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੈਰੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਚਿਲਤਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਕਫਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਹਰ ਇੱਕ ਇਹ ਪਹਾੜ ਦਾ ਇੱਕ ਟਕੜਾ ਹੈ

ਅਤੇ ਸ਼ਾਨ (ਡੀਲ ਡੌਲ) ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਹ ਆਦਮੀਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਵੱਧ ਹੈ।

ਜੋ ਬਹਿਰਾਮ ਗੋਰ ਜੰਗਲੀ ਗਧਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਕਢਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ।

ਜੇ ਉਹ ਬਹਿਰਾਮ ਗੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਬਹਿਰਾਮ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਦੇਵੇ।

ਇਹ ਹਥਿਆਰ ਛੱਡ ਤੇ ਲੜਾਈ ਸਮੇਂ ਜਦ ਬੰਦੂਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਤਾਂ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਬੁੱਕਦੇ, ਨਾਹਰੇ ਮਾਰਦੇ, ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕਈਆਂ ਦੀਆਂ ਛਾਤੀਆਂ ਚੀਰ ਦਿੰਦ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਦਾ ਖ਼ੂਨ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਇਉਂ ਕਹੁ ਇਹ ਬੰਦੂਕ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਗਾਂ ਦੀ ਕਾਢ ਹੈ, ਹਕੀਮ ਲੁਕਮਾਨ ਦੀ ਨਹੀਂ।

ਬੰਦੂਕਚੀ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਭੀ ਬਥੇਰੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ (ਵਰਤੋਂ ਦੇ) ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।

ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ, ਸੱਜੇ, ਖੱਬੇ ਇਹ ਸੈਂਕੜੇ ਗੋਲੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਦਾਗ਼ੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕਹੇ ਉੱਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੇਗ਼ਾਂ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਜਰਮਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛ ਵੇਖ।

ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਭੀ ਵੱਧ ਦੱਸਣਗੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਆਫ਼ਰੀਨ (ਸ਼ਾਬਾਸ਼) ਕਹਿਣਗੇ।

(ਮੇਰੀ) ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਗਵਾਹ ਉਹ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸੂਰਮੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਣਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਲੜੇ ਹਨ।

ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਜੜ ਭੀ ਪੈ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਭੀ, ਐ ਜਵਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਜੜ ਨਾ ਸਮਝੀਂ।

ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੜਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਦਾਉ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ (ਜਾਲ) ਤੋਂ ਬਚੋ, ਦੋਬਾਰਾ ਬਚੋ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਦਾਉ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਵੈਰੀ ਗਾਲਬ ਹੋ ਕੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲਸ਼ਕਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤਾਂ ਇਹ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਪਾਣੀ ਭੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭੀ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕੀ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਇਹ (ਮੀਰ ਨਸੀਰ) ਖਾਨ ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਲਈ ਭੱਜ ਨਿਕਲੇ ਸਨ।

ਅਤੇ ਫੇਰ ਖਾਨ ਵੱਲ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਪਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ।

ਜਦ ਉਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਜੰਗੀ ਸੂਰਮਾ ਆਪਣੇ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਅਤੇ ਤੀਰ ਅਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ।

ਤੂੰ ਐ ਸੂਰਮੇ, ਆਪ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਬਾਬਤ ਨਿਆਉਂ ਕਰ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਤੱਕ ਜਾ ਧਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਲੁੱਟ ਲਿਆ।

ਇਹ ਸਗ ਉਥੋਂ ਬੇਅੰਤ ਮਾਲ ਲੈ ਗਏ ਹਨ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਜੋ ਕੁਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਗਾਂ ਉਥੇ ਕੀਤਾ।

ਜਦ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਸਾਜਿਆ ਹੈ ਕਿਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।

ਪਰ ਜਦ ਰੱਬ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਾਜ਼ੀ ਰਹਿਣਾ ਹੋਇਆ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਸੁਣੋ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੋਰ ਸਭ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਅੱਗੇ ਹਨ।

ਇਹ ਨਾਮਰਦ ਨੂੰ (ਜੋ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰ ਰੱਖ ਦੇਵੇ) ਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭੱਜ ਨਿਕਲੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੈੜੀਆਂ ਰਗਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚੋਰੀ ਹੈ।

ਜ਼ਨਾਨੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਜਵਾਨ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਬੁੱਢੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਬੁਢੀਏ! ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਹਟ ਜਾ।

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ 'ਬੁੱਢੀ' ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਵਾਲੀ ਤ੍ਰੀਮਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਚੋਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੰਨ੍ਹਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਵਿਭਚਾਰੀ ਅਤੇ ਸੰਨ੍ਹਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਹ ਮਿੱਤਰਤਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ, ਭਾਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ

ਹੇ ਨਾਮਵਰ (ਸੱਜਨ), ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਸਬੰਧੀ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ।

ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਉਹ ਨੇਕ-ਬਖਤ ਬਜ਼ੁਰਗ ਚੱਕ (ਗੁਰੂ-ਚੱਕ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦਾ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ (ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ, ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਸਿੰਘ' ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ ਹੈ

ਇਹ 'ਸਗ' ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਰਾਹ ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਸੁਨੇਹਾ ਲੇਖਕਾਂ ਲਈ

ਧਰਤੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਅਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਹੱਕ ਇਨਸਾਫ਼ ਲਈ ਲਹਿਰਾਂ ਚੱਲੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਉਸ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਅਸਰ ਪਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਸਮਾਜੀ ਸਫ਼ਰ ਨੂੰ ਆਪ ਆਪਣੇ ਵਿਤ ਮੁਤਾਬਕ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਿਤ 'ਤੇ ਵੀ ਵੱਡੇ ਅਸਰ ਪਾਏ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਬੇਹਤਰੀਨ ਸਾਹਿਤ ਇਹਨਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਹੀ ਉਪਜ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵੀ ਪੁਰਾਤਨ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਬਰਾਬਰੀ ਲਈ ਚੱਲੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਹਮਸਫ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਸ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਪੁੱਜਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ 'ਚ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦੁਰਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਮੌਜੂਦਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਖੜੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਲਹਿਰ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਸਾਹਿਤ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕੀ। ਇਸ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕੁਝ ਨੌਜਵਾਨ ਖਿੰਡੇ ਪੁੰਡੇ ਰੂਪ 'ਚ ਕਵਿਤਾ ਜਾਂ ਕਹਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਇਰਾਦਾ ਇਸ ਖਿੱਲਰੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਦਾ ਤੇ ਇਸ 'ਚੋਂ ਚੋਣਵੇਂ ਤੇ ਮਿਆਰੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਮੁੜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ 'ਚ ਅਸੀਂ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਿਹੜੇ ਨੌਜਵਾਨ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸਾਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਭੇਜ ਦੇਣ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਚੁਣ ਸਕੀਏ।

ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਇਸ ਪਤੇ 'ਤੇ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਣ।

ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਮਾਰਫ਼ਤ ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਖਿੱਟੂ

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕ ਸਕਰੌਦੀ ਸੰਗਰੂਰ।

ਪੁਲਸ ਕਰਮਚਾਰੀਓ, ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣੋ

ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ

ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਸ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨੌਜਵਾਨ ਪੇਂਡੂ ਵਰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਜਿੱਥੇ 95 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕਾ ਵੱਸਦਾ ਹੈ । ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਸ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸੈਨਿਕ ਅਤੇ ਅਰਧ ਸੈਨਿਕ ਸੈਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹੀ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਪੋਤਰੇ ਹਨ । ਖਾੜਕੂ ਵਰਗ ਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਇਸੇ ਹੀ ਵਰਗ ਭਾਵ ਕਿਸਾਨ ਵਰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਬੜੇ ਹੀ ਸ਼ੈਤਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਭਰਾ ਦਾ ਭਰਾ ਹੱਥੋਂ ਕਤਲ ਕਰਵਾ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਕਈ ਐਸੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇੱਕ ਹੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਵੀਰ ਪੁਲਸ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦੇ ਬਾਕੀ ਭਰਾ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦਾ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਈ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਗੰਭੀਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਹੀ ਪਿਉ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਇੱਕ ਹੀ ਸਮੇਂ ਪੁਲਸ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਲੈਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਉਸਦੇ ਜਿਗਰ ਦਾ ਟੋਟਾ ਸਰਕਾਰੀ ਚਾਲ 'ਚ ਫਸਕੇ ਜੂਝ ਰਹੇ ਖਾੜਕੂ ਭਰਾ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਪਿੱਛੇ ਪੈਂਟਾ ਦੇ ਪਹੁੰਚੇ ਟੰਗੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਗੱਲ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਝੀ ਚਾਲ ਨੇ ਦੋ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਅੰਤ ਦਾ ਜ਼ਾਲਿਮ ਹੋਵੇ ਹਰ ਚਾਲ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਦਾ ਸਫਾਇਆ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਕਸੂਰ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਸਾਡੀ ਵੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਹੀ ਚਾਰ ਛਿੱਲੜਾਂ ਅਤੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵਰਦੀ 'ਤੇ ਦਿਲ ਡੁਲਾ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਮਹਾਨ, ਅਣਖੀਲਾ ਵਿਰਸਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਭੁਲਾਕੇ ਜ਼ਾਲਿਮ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀਆਂ ਬੰਦੂਕੜੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਣਖੀਲੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ-ਮੁਕਾਉਣ ਦੇ ਭੈੜੇ ਮਨਸੂਬੇ ਲਈ ਸ਼ਰਮ ਹਯਾ ਨੂੰ ਠੋਕਰ ਲਿਆ ਹੈ । ਅਫਸੋਸ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕੁੱਝ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕਿੰਨਾ ਦੁੱਖਦਾਈ ਹੈ, ਆਖਿਰ ਨੁਕਸਾਨ ਕਿਸ ਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ? (ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖਾਕ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਜੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ) ।

ਇਸ ਸਭ ਕੁੱਝ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਸ, ਸੈਨਿਕ ਅਤੇ ਅਰਧ ਸੈਨਿਕ ਦਸਤਿਆਂ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਐਸੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਇੱਕ ਪੱਖ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਜਾਨ ਤਲੀ 'ਤੇ ਧਰਕੇ ਖਾੜਕੂ ਸਫਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਵਰਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਦਰਜ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਜਨਰਲ ਭਾਈ ਲਾਭ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਭਾਈ ਦਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਕਾਜ ਨੂੰ ਨੇਪਰ ਚਾੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਬਿਅੰਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਚਮਕਦੇ ਵਰਕਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ । ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰ ਗੁੰਮਨਾਮ ਚਿਹਰੇ (ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤਾਂ) ਇਸ ਆਰੰਭੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਾਜ ਵਿੱਚ ਅਨਮੋਲ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਬਣਦਾ-ਫਬਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ । ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਉੱਚਤ-ਅਫਸਰਾਂ 'ਤੇ ਹੋਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਮੀਟੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ । ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ (ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ) ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਬੈਰਕਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੈਨਿਕ ਦਸਤੇ, ਜਿਉਂਦੀ-ਜਾਗਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਉੱਸਲਵੱਟੀਆਂ ਭੰਨ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦੇ ਹੀ ਧਮਾਕਾਖੇਜ਼ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਨਾਲ ਪੰਥ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਕਦਮ ਧਰ ਦੇਣਗੇ । ਪਰ ਅਸਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਮਝਣ ਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਜੇ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਨਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਣਦੀ ਸਰਦੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਭਵਿੱਖ ਬਾਣੀ ਕਰਨ ਦੇ ਅਸਮਰਥ ਹਨ । ਮੇਰਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਤੇ ਖਾੜਕੂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤੋੜ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਅਵੱਸ਼ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਫਿਰ ਐਸੇ ਹਯਾ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਚੁੱਕੇ ਲੋਕ ਕਿਹੜੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣਗੇ । ਜੇਕਰ ਉਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਲੜਾਈ ਲੜਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਗੁਆ ਵੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕਿਹੜੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਲੱਗਣਗੇ ।

ਇਸ ਲੰਬੇ-ਚੌੜੇ ਵਿਚਾਰ 'ਚ ਪੈਣ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਪਛਾਣੇ ਅਤੇ ਝੂਠੀ ਸਰਕਾਰੀ ਹੈਂਕੜਬਾਜ਼ੀ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗੌਰਵਮਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਲੱਤ ਨਾ ਮਾਰੇ ਸਗੋਂ ਹੱਕ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਮਚ ਰਹੀ ਜੋਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਬਣੇ ।

ਅੌਤ ਦੇ ਬੀਜ (ਨਾਵਲ)

(ਜਸਬੀਰ ਮੰਡ)

ਕਿਸੇ ਚਿੰਤਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਮੂੰਹ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਾਨੂੰ ਨਜ਼ਰੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ 'ਚ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ, ਹਰ ਵਕਤ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ, ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬੇ-ਗੌਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ । ਮਹਾਨ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਰਦਬੀਨੀ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਮਹੀਨ ਤੋਂ ਮਹੀਨ ਤੇ ਅਣਗੌਲੇ ਪੱਖ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੇ ਉਘੜਵੀਂ ਤਸਵੀਰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜਸਬੀਰ ਮੰਡ ਦਾ ਨਾਵਲ 'ਅੌਤ ਦੇ ਬੀਜ' ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੇਂਡੂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਹਕੀਕੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਬੇਹਤਰੀਨ ਰਚਨਾ ਹੈ । ਅੱਠ ਸੌ ਸਫਿਆਂ 'ਤੇ ਫੈਲੀ ਇਹ ਰਚਨਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੇਂਡੂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਤਿ-ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤਿ-ਸੰਘਣਾ ਤੇ ਬਹੁ-ਪਰਤੀ ਚਿੱਤਰ ਹੈ । ਦੋ ਭਾਗਾਂ 'ਚ ਛਪੇ ਇਸ ਨਾਵਲ ਦੀ ਕੀਮਤ 12+35 (ਸਧਾਰਣ ਐਡੀਸ਼ਨ) ਰੁਪੇ ਹੈ । ਨਾਵਲ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਲਿਖੋ ।

ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ
ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕ ਸਕਰੌਦੀ
ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ।

ਨਸ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ''ਜਨਤਕ ਪੈਗ਼ਾਮ'' ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ

ਅਗਸਤ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਅਸਾਂ ''ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ'' ਦੇ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਤੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ ਛਾਪੀਆਂ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਤੰਬਾਕੂ ਵਰਗੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਹਾਰ ਅੰਦਰ ਝੂਠ ਨਾਬਲਣ, ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰੀ ਨਾ ਕਰਨ, ਵਿਆਹ ਮੌਕੇ ਦਾਜ ਵਗੈਰਾ ਦਾ ਲਾਲਚ ਨਾ ਦਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ 'ਚ ਜਾਤ-ਪਾਤੀ ਤੁਅੱਸਬਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ । ਜਿੱਥੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਨੇ ''ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ'' ਦੇ ਇਸ ਕਦਮ ਨੂੰ ਰੱਜਕੇ ਸਲਾਹਿਆ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਅਮਲ ਉੱਤੇ ਸਖ਼ਤ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ''ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ'' ਵੱਲੋਂ ਸਮਾਜੀ ਬੁਰਾਈਆਂ ਸਬੰਧੀ ਸਖ਼ਤ ਸਟੈਂਡ ਲੈਣਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਖੁਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਭਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਲੰਮੇ ਅਮਲ ਦੌਰਾਨ ਗਲਤ ਸੱਚੇ ਵਿੱਚ ਢਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ । ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੱਟਾ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ । ਕੁੱਝ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਅਸੂਲ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਬਣਾਉਣਾ ਗਲਤ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਮੁਤਾਬਕ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਤੇ ਪਹਿਨਣ-ਪੱਚਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ ਕਦਰ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਮੜ੍ਹਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਕੰਮ ਧੱਕੇ ਦੀ ਬਜਾਇ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਦੇ ਜੁਆਬ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਪੱਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਤੇ ਪਹਿਨਣ-ਪਚਰਨ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਪਸੰਦਗੀ ਜਾਂ ਨਾਪਸੰਦਗੀ ਨਾਲ ਰਲ-ਗਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਖੁਰਾਕ ਕਿਹੜੀ ਖਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਖਾਣੀ ਹੈ, ਨਿੱਜੀ ਪਸੰਦ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ । ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਦੂਸਰੇ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਚੋਣ ਮੜ੍ਹਨਾ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਗਲਤ ਹੈ । ਪਰ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਤੰਬਾਕੂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਇਹ ਤਾਂ ਰੋਗੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹਨ । ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਖੁਰਾਕ' ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰੋਗੀ ਮਨ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਬੁਰਾਈਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਆਗੂ ਦਾਅਵਾ ਤਾਂ ਨਵਾਂ ਤੇ ਨਰੋਆ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਦਾ ਕਰਦੇ ਹੋਣ, ਪਰ ਆਪ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸੁਰਖਰੂ ਨਾ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ । ਕੀ ਇਹ ਹੋਰ ਨਾਂ ਨੂੰ ਨਸੀਹਤ ਆਪ ਮੀਆਂ ਫਜ਼ੀਅਤ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ? ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਮੁਦਈ ਬਣਨਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਖੁਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਮਾਜਿਕ ਬੁਰਾਈਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣੇ ਫਿਰਨਾ, ਕੀ ਦੰਭ ਅਤੇ ਦੋਗਲੇਪਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ ?

ਸੋ ਸਾਡਾ ਇਹ ਪੱਕਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਜਥੇਬੰਦੀ ਜਾਂ ਅਦਾਰਾ ਅਪਣਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਮਾਜਿਕ ਬੁਰਾਈਆਂ ਦੇ ਕੋੜ੍ਹ ਦਾ ਫਸਤਾ ਵੱਢਣਾ ਮਿੱਥਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਅਦਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ ਲਾਗ ਤੋਂ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਣ । ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੂਲ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਅਦਾਰਾ ਆਪਣੀ ਕਹਿਣੀ ਤੇ ਕਰਨੀ ਵਿੱਚ ਦੋਗਲਾਪਣ ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਸਮਾਜਿਕ ਬੁਰਾਈਆਂ ਦਾ ਫਸਤਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਿਰੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ । ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ 'ਚ ਸਖ਼ਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਕੌਮੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਜੂਝ ਰਹੀ ਹਰ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਪਨਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ । ਅਸਾਮ ਅੰਦਰ 'ਉਲਫਾ', ਮਨੀਪੁਰ ਅੰਦਰ ਪੀਪਲਜ਼ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਆਰਮੀ, ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਅੰਦਰ 'ਨੈਸ਼ਨਲ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਨਾਗਾਲੈਂਡ', ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅੰਦਰ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫਰੰਟ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖ ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ-ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਰੁੱਧ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸਖ਼ਤ ਪੋਜੀਸ਼ਨ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ-ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਗਲਤ ਆਦਤਾਂ ਨਿਰੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟਦੀਆਂ । ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਣੀ । ਇਹ ਕਦਮ ਅਸੀਂ ਅੰਤ ਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਮਜਬੂਰੀ ਹੇਠ ਹੀ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ । ਸਮੱਸਿਆ ''ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ'' ਦੇ ਸਧਾਰਨ ਪਾਠਕਾਂ ਜਾਂ ਸਧਾਰਨ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ । ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੰਦੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨੇ ਕੁੱਝ ਅਜਿਹੇ ਅਹਿਮ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ-ਜਕੜ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ''ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ'' ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਧੁਰ ਉੱਪਰ ਲੱਗੀ ਇਹ ਲਾਗ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੇਠਲਿਆਂ ਤੱਕ ਵੀ ਫੈਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ । ਅਦਾਰੇ ਵਲੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਸਮਝਾਉਣ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਲਲਕ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਨਾ ਛੁਡਾ ਸਕੇ । ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਅਦਾਰੇ ਨੇ ਸਮਝਾਉਣ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਪਰ ਉਹ ਅਦਾਰੇ ਵਲੋਂ ਲਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਅਣਗੌਲਿਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਅਜਿਹੀ ਗੰਭੀਰ ਹਾਲਤ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਹੀ ਅਦਾਰੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸਖ਼ਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣਾ ਪਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਖ਼ਤੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਦਿਖਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ । ''ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ'' ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਛੁਡਾਉਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਅਮਲ ਨੇ ਅਦਾਰਾ ''ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ'' ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਸਟੈਂਡ ਦੇ ਅਸੂਲੀ ਅਤੇ ਦਰੁਸਤ ਹੋਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਮੂਹ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ, ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ''ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ'' ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਕੁੰਨ ਵਲੋਂ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਸਾਡੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ।

ਪਾਠਕਾਂ ਵਲੋਂ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਆਸ ਨਾਲ
ਅਦਾਰਾ ''ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ''

ਪੰਜਾਬੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ

''ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ'' ਦੇ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ (ਮਾਰਚ 1991) ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮੋਹਰੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ (ਅਜੀਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ) ਦੇ ਦੋਸ਼ਪੂਰਨ ਰੋਲ ਉੱਤੇ ਉਂਗਲ ਧਰੀ ਗਈ ਸੀ । ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚੰਗੇ-ਭਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਬੇਦਰੇਗ਼ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਪੜਚੋਲ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਚੰਗੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਾਰੀ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਨਫ਼ੀ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਧਿਆਨ 'ਚ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਖ਼ਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਜੀਦਾ ਯਤਨ ਜੁਟਾਉਣਗੇ । ਪਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਨੇ 'ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ' ਦੀ ਨੇਕ ਭਾਵਨਾ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀ ਇਸ ਉਸਾਰੂ ਪੜਚੋਲ ਨੂੰ ਗੌਲਿਆ ਤੱਕ ਨਹੀਂ । ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿੰਨਾ ਧਿਆਨ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਆਟਾ ਗੁੰਨਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਦੇ ।

ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਜਦ 2 ਸਤੰਬਰ ਦੇ 'ਅਜੀਤ' ਦੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਸ. ਬਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹਮਦਰਦ ਇਹ ਸਤਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ''ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ.....'' ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ (!) ਕੱਢੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਕਿ ਉਹ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਠੁੱਕ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੰਭੀਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭਲਾ ਚੰਗੇ-ਭਲੇ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਲਫ਼ਜ਼ (ਸਿੱਟਾ) ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਐਨੇ ਔਖੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਪੈ ਗਈ ਸੀ । ਕੀ ਅਜੀਤ ਦਾ ਸਾਧਾਰਨ ਪੇਂਡੂ ਪਾਠਕ ('ਅਜੀਤ' ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਅੱਧਪੜ੍ਹੇ ਪੇਂਡੂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਹੈ) ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝ ਸਕੇਗਾ ? ਨਾਲੇ, ਖ਼ਾਹਮਖ਼ਾਹ ਉਸਦੇ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਇਹ ਐਨਾ ਔਖਾ ਸ਼ਬਦ ਫਸਾਉਣ ਦੀ ਭਲਾ ਲੋੜ ਹੀ ਕੀ ਹੈ ?

ਜੇ ਮਸਲਾ ਇੱਕ-ਅੱਧੇ ਲਫ਼ਜ਼ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਸਰੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਉਕਾਈ ਕਹਿਕੇ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਮਸਲਾ ਇੱਕ-ਅੱਧੇ ਲਫ਼ਜ਼ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਪੂਰੀ-ਸੂਰੀ ਪਹੁੰਚ ਤੇ ਰੁਝਾਣ ਦਾ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਿਨ ਦਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਚੁੱਕ ਲਓ । ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਬੜੇ ਸੋਹਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲਫ਼ਜ਼ ਮੌਜੂਦ ਹਨ । ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬੀ 'ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਹਲਵਾਰਵੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਅੰਦਰ 'ਸੂਬੇ' ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਪ੍ਰਾਂਤ', 'ਹੱਲ'ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਸਮਾਧਾਨ', 'ਉਤਸ਼ਾਹ' ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ', 'ਤੱਦੀ' ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤਤਪਰਤਾ', 'ਇਨਾਮ' ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਪੁਰਸਕਾਰ' ਅਤੇ 'ਬੇਚੈਨੀ' ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਅਸੰਤੋਸ਼', ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਖ਼ੂਬ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

'ਅਜੀਤ' ਦੇ ਇੱਕ ਅੰਕ (19.12.90) ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਸਫ਼ੇ 'ਤੇ ਛਪੀ ਖ਼ਬਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ 'ਰਾਤ ਦੇ ਕਰਫਿਊ' ਨੂੰ 'ਰਾਤਰੀ ਕਰਫਿਊ' ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਇਸੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ 4 ਜਨਵਰੀ 1991 ਦੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲੈਕਚਰਾਰਾਂ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸੁਰਖੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਨ (19.1.91) ਦਿਲ ਦੇ ਦੌਰੇ ਕਾਰਨ ਮ੍ਰਿਤੂ ਦੀ ਸੁਰਖੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਕੁੱਝ ਨਮੂਨੇ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਹਨ : 'ਤਨਖ਼ਾਹ' ਨੂੰ 'ਵੇਤਨ', 'ਰਕਮ' ਨੂੰ 'ਰਾਸ਼ੀ', 'ਗਠਜੋੜ' ਨੂੰ 'ਗਠਬੰਧਨ', 'ਸਮਾਗਮ' ਨੂੰ 'ਸਮਾਰੋਹ', 'ਦੁੱਖ' ਨੂੰ 'ਖੇਦ', 'ਸੁਝਾਅ' ਨੂੰ 'ਪ੍ਰਸਤਾਵ', 'ਇਮਤਿਹਾਨ' ਨੂੰ 'ਪ੍ਰੀਖਿਆ', 'ਮੁਕਾਬਲੇ' ਨੂੰ 'ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ', 'ਮਿਆਦ' ਨੂੰ 'ਅਵਧੀ', 'ਪੇਂਡੂ', ਨੂੰ 'ਗ੍ਰਾਮੀਣ', 'ਪਹਿਲ' ਨੂੰ 'ਪ੍ਰਾਥਮਿਕਤਾ', 'ਖਿੱਚ' ਨੂੰ 'ਆਕਰਸ਼ਨ', 'ਵੋਟ' ਨੂੰ 'ਮੱਤਦਾਨ', 'ਨਿਚੋੜ' ਨੂੰ 'ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼', 'ਐਲਾਨ' ਨੂੰ 'ਘੋਸ਼ਣਾ' ਆਦਿ-ਆਦਿ । ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਹੀ ਸਾਹਿਤਕ 'ਸਮਾਰੋਹਾਂ' 'ਆਯੋਜਨ' ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਿੱਥੇ ਜਨਤਕ ਕ੍ਰਿਤ ਦਾ 'ਵਿਮੋਚਨ' ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ 'ਸੰਸਾਰ' ਨੂੰ 'ਵਿਸ਼ਵ', 'ਔਰਤ' ਨੂੰ 'ਮਹਿਲਾ', 'ਨੌਜੁਆਨਾਂ' ਨੂੰ 'ਯੁਵਕ' ਅਤੇ 'ਮੁਟਿਆਰਾਂ' ਨੂੰ 'ਯੁਵਤੀਆਂ' ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਹੀ 'ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ' ਰੋਲ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ ।

ਖ਼ੈਰ, ਇਹ ਸੂਚੀ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਹੈ ।

ਸੁਆਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ? ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਅਸੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਸੁਝਾਅ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹਾਂਗੇ । ਸਮੱਸਿਆ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਇਹੀ ਹਾਲ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਂ-ਸੱਤਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ : ਸਾਡੀ ਮਾਖਿਓਂ ਮਿੱਠੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ ਉੱਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਿਆਈ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਅਮਰਵੇਲ ਮੁਕੰਮਲ ਪਲੇਚਾ ਮਾਰ ਚੁੱਕੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ ਸਿਰਫ਼ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਦਾ ਬੇਜਾਨ ਪਿੰਜਰ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ । ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਨਾਲ ਦਿਲੀ ਪਿਆਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਹਾਲਤ ਪ੍ਰਤੀ ਫ਼ਿਕਰਮੰਦ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ । ਮਸਲੇ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ 'ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ' ਦੇ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਦੋ ਲੇਖਾਂ (ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਇਲਮੀ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ? ਲੇਖਕ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਤਲੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਓ-ਲੇਖਕ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਸਮੱਸਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਚੇਤੰਨ ਹੋਏ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹੰਭਲਾ ਹੀ ਇਸ ਵੱਧ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਤਲ ਮੁਹਾਣ ਨੂੰ ਡੱਕਾ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਲੋੜ ਇਸ ਪੰਜਾਬੀ-ਕਾਤਲ ਮੁਹਾਣ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਤਕੜੀ ਜਨਤਕ ਪੜਚੋਲ ਮੁਹਿੰਮ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਮੋਹਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਨ ਜਾਂ ਵਿਗਾੜਨ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਰੋਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜੇ ਇਹ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ 'ਪਰਸ਼ਾਦ' ਵਰਤਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਅਤੇ ਜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਇਹ ਲੁਕਵੀਂ ਛੁਰੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲਦੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਨ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਦ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ 'ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ' ਨਾਲੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਟ ਚੁੱਕੇ ਹੋਵਾਂਗੇ ।

ਇਸ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਤਲ ਮੁਹਾਣ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣੀ ਸਾਡਾ ਸਭਨਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਦਿਲੀ ਫ਼ਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ।

ਰੋਗ ਜਿੰਨੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਫੜ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਓਨੀ

ਹੀ ਸਖ਼ਤ ਦਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਇਹ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ, ਆਪਣੀ ਮੂਲ-ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਪੱਖੋਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ 'ਜਨਤਕ ਪੜਚੋਲ ਮੁਹਿੰਮ' ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣਾ, ਧਮਕਾਉਣਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਨਹੀਂ । ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਿਆਂ ਵਾਂਗ ਸਮਝਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਹੀ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ ।

''ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ'' ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਤੋਂ ''ਕਾਂਗਿਆਰੀ'' ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੇਠ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕਾਲਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਮੋਹਰੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਹਰੀ ਕਚਰ ਫਸਲ ਅੰਦਰ ਖਿਲਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕਾਂਗਿਆਰੀ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗੀ । ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ ਜਦ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਵਤੀਰੇ 'ਚ ਦਿਖਣਯੋਗ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਆ ਜਾਂਦੀ । ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਮੂਹ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਜਨਤਕ ਪੜਚੋਲ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਵੱਜ-ਵੱਜ ਕੇ ਸ਼ਰੀਕ ਹੋਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਹਰ ਸਫ਼ੇ ਤੇ ਸਤਰ ਨੂੰ ਘੋਖਵੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਛਾਨਣ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਹਰ ਅਣਚਾਹੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਛਾਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਧਰੂਹ ਲੈਣ ਜਿਵੇਂ ਕਣਕ ਚੋਂ ਕਾਂਗਿਆਰੀ ਨੂੰ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ । ਪਾਠਕ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ 'ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ'' ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਤਾਂ ਕਿ ''ਕਾਂਗਿਆਰੀ'' ਕਾਲਮ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾਈ ਜਾ ਸਕੇ । •

ਐਸੀ ਦਸਾ ਹਮਾਰੀ

ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂਅ 'ਤੇ ਇੰਝ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਦਲਿਤ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤਾ ਲਈ ਜੂਝ ਰਹੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਬਹੁਜਨ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫਰੰਟ, ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੀਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਉਥੇ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਰਗ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸਾਂਵੇ ਵੀ ਖੜ ਰਹੀ ਹੈ । ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਮਤਲਬ ਪ੍ਰਸਤ ਲੋਕ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਆਪਹੁਦਰੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸ ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਉਦਾਹਰਣ ਬਹੁਜਨ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫਰੰਟ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਹਰਜਿੰਦਰ ਜੱਖੂ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਆਈ ਹੈ । ਘਟਨਾ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਐਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐਸ ਦੇ ਹੋਏ ਤਾਜ਼ਾ ਦਾਖਲਿਆ ਸਮੇਂ ਦੋ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿਲੈਕਟ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਾਅਲੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਕੋਟੇ 'ਚ ਸੀਟ ਲੈ ਗਿਆ । ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਦੇ ਦਲਿਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰੀ ਪਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸੁਚੇਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਭਲਾਈ ਅਫਸਰ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੋਰੀ । ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਫਰੰਟ ਦਾ ਕਨਵੀਨਰ ਹਰਜਿੰਦਰ ਜੱਖੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਜਾਅਲੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦਾਖਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲ ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚਚੇਰਾ ਭਰਾ ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਜੋ ਕਿ ਦਇਆ ਨੰਦ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਫਰਮਾਕਾਲੋਜੀ ਕਲੀਨਿਕ ਦੀ ਐਮ.ਡੀ. ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਿ ਜਾਅਲੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਸੀ, ਸਰਗਰਮ ਹੋਇਆ । ਉਸ ਨੇ ਫਰੰਟ ਕਨਵੀਨਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਧਮਕੀਆਂ ਭੇਜੀਆਂ ਕਿ ਪੜਤਾਲ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦੇਵੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਖਾੜਕੂਆਂ ਤੋਂ ਮਰਵਾ ਦੇਵੇਗਾ । ਆਖਰ 13 ਅਗਸਤ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੋਸਟਲ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਹਰੀ ਜਿਪਸੀ 'ਤੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇ ਫਰੰਟ ਕਨਵੀਨਰ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਇਤਨਾ ਹੀ ਕਹਿਣ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਜਾਲੀ ਹੈ ਨਾਨ ਸ਼ਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਇਸੇ ਹੀ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਕੋਟੇ 'ਚ ਲਈ ਸੀਟ 'ਤੇ ਡਿਗਰੀ ਕਰੇਗਾ ।

ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ 'ਤੇ ਇਤਨਾ ਆਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਲਗਾ ਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਮਾਜ ਲਈ ਸਮਰਪਤ ਬਹੁਜਨ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫਰੰਟ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਤੇ ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਢਾ ਕੇ ਅਸਲੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਦਾਖਲਾ ਦਿਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ । ਫਰੰਟ ਕਨਵੀਨਰ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀ ਇਸ ਧਮਕੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਕਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ ਉਠਦੇ ਹਨ :

(1) ਕਿ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਦਲਿਤ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੋਕਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਇਹ ਇਰ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਡਾਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਉਲਟ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ।

(2) ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜਾਅਲੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਦਾ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਦਾ ਡਰ ਦੇ ਅੱਜ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

(3) ਕੀ ਸੱਚੇ ਖਾੜਕੂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਣਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਣਗੇ ।

(4) ਕੀ ਦਲਿਤਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਨਹੀਂ ? ਜੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਖਾੜਕੂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਣ ।

ਹਰਜਿੰਦਰ ਜੱਖੂ
ਕਨਵੀਨਰ ਪੰਜਾਬ ਇਕਾਈ
ਬਹੁਜਨ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫਰੰਟ

ਖੰਡ ਤੋਂ ਮਿੱਠੀ ਬੋਲੀ ਪਿਆਰੇ ਵਤਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ।
ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਲਪਟਾਂ ਮਾਰਨ ਜੈਸੇ ਅਤਰ ਗੁਲਾਬ ਦੀ ।
ਹੋਰ ਸਤਾਉਣ, ਜ਼ਬਾਨਾਂ, ਅੱਖੋਂ ਜਲ ਭਰ ਭਰ ਡੋਲ੍ਹੀਦਾ ।
ਕਰਦੇ ਨਾ ਹਮਦਰਦੋ, ਦਰਦ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀਦਾ ।
ਅਬ ਹਿੰਦੀ ਨਾ ਪੁੱਗਦੀ, ਬਾਤ ਮਜਾਜਣ ਸੌਕਣ ਦੀ ।
ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਕੀਤੀ ਫਿਰਦੀ, ਇਸ ਦੀ ਨੇਚਰ-ਭੌਂਕਣ ਦੀ ।
ਝੁਰੜੀ ਪਏ ਦੰਦ ਨਿਕਲੇ, ਇਹ ਵਕਤ ਘਤੋਲੀ ਦਾ ।
ਕਰਦੇ ਨਾ ਹਮਦਰਦੋ, ਦਰਦ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ।
ਤਕੜੇ ਰਹੋ ਪੰਜਾਬੀਓ ਕਿਹੜਾ ਛੱਡਦਾ ਨਿਵਿਆਂ ਤੋਂ ।
ਚਿਰ ਦੀ ਹੂਕੀ ਹੋਈ, ਮਰੀ ਉਨਾਲੀ ਸਿਵਿਆਂ ਤੋਂ ।
ਅੱਠ ਸੌ ਸੂਬੇ ਨਿਗਲੇ, ਢਿੱਡ ਨਾ ਭਰੇ ਭੜੋਲੀ ਦਾ ।
ਕਰਦੇ ਨਾ ਹਮਦਰਦੋ, ਦਰਦ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ।

ਬਾਬੂ ਰਜਬ ਅਲੀ

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਪੰਥ ਪੁਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦਾ ਮਾਰੂ ਹਮਲਾ

ਸਿਖ ਬੁਧੀਜੀਵੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਚੁਨੌਤੀ

-ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਹੋੜੂ (ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪੰਚਾਇਤ (ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ)

ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਬ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਭਲੇ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮੱਖ ਵਿੱਚੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਸ਼ਤਰੀ, ਪੱਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੈਸ਼ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ੂਦਰ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ । ਇੰਜ ਚਤਰ ਵਰਨ ਦਾ ਸਿਸਟਮ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ । ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਚਾਰ ਜਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਗਈ । ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਮਿਥੀ ਗਈ । ਕਸ਼ਤਰੀ ਵੈਸ਼ ਤੋਂ ਉਪਰ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ ਸ਼ੂਦਰ ਤੋ ਉਪਰ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ । ਸ਼ੂਦਰ ਸਭ ਤੋਂ ਨੀਵਾਂ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰੱਬ ਦ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਸਭ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਲਾਇਆ ਗਿਆ । ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਪਦਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ । ਰਾਜੇ ਦਾ ਦਰਜਾ ਵੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਸੀ । ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਮਰਹੱਟਾ ਰਾਜੇਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਮਰਹੱਟੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕਸ਼ੱਤਰੀ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਸ਼ੱਤਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ । ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੇ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਇੱਕ ਗੰਗ ਭਟ ਨਾਂ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਾ ਉਪਨਿਆਨ (ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ) ਕਰਵਾ ਕੇ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣਿਆ ਸੀ ।

ਮਨੂੰ ਨੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ 'ਮਨੂੰ ਸਿਮਰਤੀ' ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ । ਸਾਰਾ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਇੱਕ ਲਾ-ਇਲਾਜ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਜਕੜ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ । ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ ਵੇਖਾ-ਵੇਖੀ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਤ-ਬਰਾਦਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ । ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵੀ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ । ਸਾਰਾ ਦੇਸ਼ ਨਰਕ ਬਣ ਗਿਆ ।

ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੋਈ 2500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਸਟ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਊਚ-ਨੀਚ ਦੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਚੁਨੌਤੀ ਦਿੱਤੀ । ਉਸ ਨੇ ਸਦਾਚਾਰੀ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਪਰ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ । ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨੂੰ ਉਹ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਮਨਘੜਤ ਕਿੱਸੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਉਸਦੇ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਸ ਕਾਰਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ, ਕਸ਼ਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਉਚ-ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੁਸ ਗਏ । ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ, ਉਸ ਦੇ ਉਲੀਕੇ ਹੋਏ ਰਾਹ 'ਹਨਿਆਨ' ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਵੱਡ ਬੜੇ 'ਮਹਿਆਨ' ਪਰ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਏ । ਉਹ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਨ, ਉਹ ਬੁੱਧਾਂ ਨੇ ਅਪਣਾ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੂੰ 'ਵਿਸ਼ਨੂੰ' ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬੋਧਾਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਬੁਧ ਧਰਮ ਦਾ ਵੱਡਾ ਬੇੜਾ ਡੁੱਬ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਮਿਲ ਗਿਆ । ਇਸ ਦੁਖਾਂਤ ਦਾ ਵਰਨਣ ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕਵੀ ਡਾਕਟਰ ਸਰ ਮਹੰਮਦ ਇਕਬਾਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਜ਼ਮ ''ਨਾਨਕ'' ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕੁਝ ਬੰਦ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਹਨ

ਕੌਮ ਨੇ ਪੈਗਾਮੇ ਗੌਤਮ ਕੀ ਜ਼ਰਾ ਪਰਵਾਹ ਨ ਕੀ ।
ਕਦਰ ਪਹਿਚਾਨੀ ਨ ਅਪਨੇ ਗੌਹਰ ਯਕ ਦਾਨਾ ਕੀ ।
ਆਹ ! ਬਦਕਿਸਮਤ ਰਹੇ ਆਵਾਜ਼ੇ ਹੱਕ ਸੇ ਬੇਖਬਰ ।
ਗਾਫ਼ਲ ਆਪਨੇ ਫਲ ਕੀ ਸ਼ੀਰਨੀ ਸੇ ਹੋਤਾ ਹੈ ਸਜ਼ਰ ।
ਆਹ ! ਸ਼ੂਦਰ ਕੇ ਲੀਏ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਗ਼ਮਖ਼ਾਨਾ ਹੈ ।
ਦਰਦੇ ਇਨਸਾਨੀ ਸੇ ਇਸ ਬਸਤੀ ਕਾ ਦਿਲ ਬੇਗਾਨਾ ਹੈ ।
ਬੁਤ ਕੱਦਾ ਫਿਰ ਬਾਅਦ ਮੁੱਦਤ ਕੇ ਮਗਰ ਰੌਸ਼ਨ ਹੁਆ ।
ਨੂਰੇ ਇਬਰਾਹਿਮ ਸੇ ਆਜ਼ਰ ਕਾ ਘਰ ਰੌਸ਼ਨ ਹੁਆ ।
ਫਿਰ ਉਠੀ ਆਖਰ ਸਦਾ ਤੌਹੀਦ ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਸੇ ।
ਹਿੰਦ ਕੋ ਇਕ ਮਰਦੇ ਕਾਮਲ ਨੇ ਜਗਾਇਆ ਖਾਬ ਸੇ ।

ਅਰਥਾਤ :- ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀ ਕੌਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਮੰਤੀ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਦਰ ਨਾ ਪਛਾਣੀ । ਹਾਏ ਇਹ ਸਭ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇ-ਖਬਰ (ਅਣਜਾਣ) ਰਿਹੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰੱਖਤ ਆਪਣੇ ਫਲ ਦੇ ਮਿੱਠੇਪਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਆਹ ! ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਲਈ ਹਿੰਦਸਤਾਨ ਗਮਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ । ਇਸ ਨਗਰੀ ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਨ ਲਈ ਕੋਈ ਦਰਦ ਨਹੀਂ । ਬੜੇ ਚਿਰਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮਾਤਮ ਕਰਦੇ ਬੁੱਤਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ (ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ) ਵਿੱਚ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਬਰਾਹੀਮ (ਪੈਗੰਬਰ) ਦੇ ਜਨਮ ਲੈਣ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਨੂਰ ਨਾਲ ਆਜ਼ਰ ਦਾ ਘਰ (ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੇ ਬਾਪ) ਚਮਕ ਉਠਿਆ ਸੀ । ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹੀ ਤੌਹੀਦ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠੀ ਜਿਸ ਨੇ ਹਿੰਦ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ । (ਕਵੀ ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜਨਮ ਲੈਣ ਅਤੇ ਪਰਗਟ ਹੋਣ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ)

ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਇਸ ਊਚ ਨੀਚ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜ ਕੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਪਰੋ ਦਿੱਤਾ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੰਨ ਸ਼ੂਦਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜੱਟ ਸੀ ਜੋ ਵੈਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਹਠਲੀ ਜਾਤੀ ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਸੀ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪ੍ਰਣ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਪਹਿਲਾ ਧਰਮ ਨਾਸ਼ (ਪਹਿਲੇ ਮਜ਼ਹਬ ਧਰਮ ਅਤੇ ਰਵਾਜ਼ਾ ਤੋਂ ਤੋੜ ਲੈਣਾ), ਦੂਜਾ ਕਰਮ ਨਾਸ਼ (ਪੁਰਾਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਨਾਸ਼ ਸਮਝੇ ਜਾਣ), ਤੀਸਰਾ ਕੁਲ ਨਾਸ਼ (ਜਾਤ-ਪਾਤ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ), ਚੌਥਾ ਸਰਬ ਨਾਸ਼ (ਕੰਮ ਕਾਜ ਦੇ ਕਿਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼) ਅਤੇ ਪੰਜਵਾਂ ਭਰਮਨਾਸ਼ । ਇੰਜ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਹੁ-ਰੀਤਾਂ, ਭੇਦਾਂ ਅਤੇ ਭਰਮਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਤਦ ਹੀ ਹੇਠਲੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਜਿਆਦਾ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਮਤ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ । ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ''ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ'' ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਖਾਤਬ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੀ ਪਦਵੀ ਸਮਝੀ ਗਈ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ''ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਭੈ ਏਕੋ ਪਹਿਚਾਨਬੋ ।''

ਉਪਰੋਕਤ ਆਦਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਸੌ ਸਾਲ ਜਾਬਰ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਆਪਣੀ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਗੁਆ ਬੈਠੇ । ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਬੁਧੀਜੀਵਆਂ ਨੇ ਇਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਅਮਰਵੇਲ ਦੀ ਜੱਕੜ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੀ ਗਿਰਾਵਟ

ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਈ । ਪਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਵੇਲੇ ਇਹ ਤੀਸਰੀ ਧਿਰ ਦੇ ਨਾਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਸੀ ਹੋਂਦ ਗੁਆ ਬੈਠੇ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਗਏ । ਜਿਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜਿਆ ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਤੀ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਸਾਈ ਹੋਈ ਰਹੁਰੀਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ । . ਡਾਕਟਰ ਬੀ.ਆਰ.ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਸਤਕ "Annhilation of Caste" ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਬੀਜ ਨਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਜਾਤ-ਪਾਤੀ ਕੋਹੜ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ :" ਜਾਤ ਪਾਤ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਸਦਾਚਾਰ ਅਸੂਲਾਂ ਉਤੇ ਅਤੀ ਸ਼ੋਕਮਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨੇ ਜੰਤਕ ਭਲਾਈ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਮਾਰ ਮੁਕਾਈ ਹੈ । ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨੇ ਜਨਤਕ ਦਾਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨੇ ਜਨਤਕ ਰਾਏ ਅਸੰਭਵ ਬਣਾ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਦੀ ਜੰਤਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਉਸਦੀ ਜਾਤ ਦੇ ਲੋਕ ਹਨ । ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਕੇਵਲ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ । ਨੇਕੀ ਜਾਤ ਹੇਠ ਦਬਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰ ਜਾਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਹਿੰਦ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੱਸੋਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਬਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੀਆਂ ਪੂਛਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਆਂਦੀਆਂ ਸਨ । ਇਹ ਇਸਲਾਮੀ ਮਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜੀ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੇ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ ਸੀ । ਇਸ ਰੁਚੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸੰਨ 1920-30 ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮਹਾਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਅਤੇ ਕਵੀ ਡਾਕਟਰ ਇਕਬਾਲ ਨੇ ਇੱਕ ਨਜ਼ਮ ''ਸ਼ਿਕਵਾ'' ਲਿਖੀ ਸੀ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਰੱਬ ਪਾਸ ਇਹ ਗਿਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਿਮ ਬਾਲਾਦਸਤੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਫਿਰ ਅੱਲਾ ਵੱਲੋਂ ''ਜਵਾਬ ਸ਼ਿਕਵਾ'' ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੱਲਾ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਦੋਸ਼ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜ ਅਪਨਾ ਲਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਥਾਂ ਜਾਤ-ਬਰਾਦਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਬੜੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਭਰ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਦੋਵਾਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਸ਼ੇਅਰ ਤਰਜਮੇ ਸਹਿਤ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ :-

ਸ਼ਿਕਵਾ

ਆ ਗਿਆ ਲੜਾਈ ਮੇਂ ਅਗਰ ਵਕਤੇ ਨਿਮਾਜ਼, ਕਬਲਾ ਰੂਹ ਕੇ ਜ਼ਮੀਂ ਬੋਸ ਹੁਈ ਕੌਮ ਹਜਾਜ਼ ।

ਏਕ ਹੀ ਸਫ ਮੇਂ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ਮਹਿਮੂਦੋ ਇਆਜ਼, ਨ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਰਹਾ ਔਰ ਨ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਨਿਵਾਜ਼ ।

ਬੰਦਾ ਵਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾ ਮੁਹਤਾਜ ਗਨੀ ਏਕ ਹੁਏ, ਤੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਮੇਂ ਪਹੁੰਚੇ ਤੋਂ ਸਭੀ ਏਕ ਹੁਏ ।

ਫਿਰ ਭੀ ਹਮ ਸੇ ਗਿਲਾ ਹੈ ਕਿ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਨਹੀਂ, ਹਮ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਨਹੀਂ ਤੂ ਭੀ ਦਿਲਦਾਰ ਨਹੀਂ ।

ਰਹਿਮਤੇਂ ਹੈਂ ਤਿਰੀ ਅਗਿਆਰ ਕੇ ਕ਼ਾਨੋਂ ਪਰ, ਬਰਕ ਗਿਰਤੀ ਹੈ ਤੋਂ ਬਿਚਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨੋਂ ਪਰ ।

ਹਮ ਤੋ ਜੀਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਮੇ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਰਹੇ, ਕਹੀ ਮੁਮਕਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਕੀ ਨ ਰਹੇ ਜਾਮ ਰਹੇ ।

ਅਰਥਾਤ : ਐ ਅੱਲਾ ਜਦ ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਮੱਕੇ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਚੁੰਮ ਲਿਆ । ਯਾਨੀ ਨੀਵੇਂ ਹੋ ਕੇ ਪੜਨ ਲੱਗ ਪਏ । ਅਮੀਰ ਗਰੀਬ ਸਭ ਇੱਕ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਨ ਕੋਈ ਨੌਕਰ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਨ ਮਾਲਕ । ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜ ਕੇ ਨੌਕਰ, ਸਾਹਿਬ, ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਦਾਨੀ ਤੇ ਮੁਹਤਾਜ਼ ਸਭ ਇੱਕ ਹੋ ਗਏ । ਫਿਰ ਵੀ ਗਿਲਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ । ਜੇ ਅਸੀਂ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਵੀ ਦਿਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਤੇਰੀਆਂ ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼ਾਂ ਤਾਂ ਗੈਰ ਲੋਕਾਂ ਪਰ ਹਨ ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਤਾਂ ਬਿਜਲੀ ਹੀ ਡੇਗਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੀ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਜਾਵੇ । ਕਦੀ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਕੀ ਤਾਂ ਨ ਰਹੇ ਅਤੇ ਜਾਮ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੋਵੇ । ਯਾਨੀ ਰੱਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੱਕ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਟਿਕ ਰਹਿਣ।

ਰੱਬ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕੁਝ ਬੰਦ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਹਨ :

ਸ਼ੋਰ ਹੈ ਹੋ ਗਏ ਦੁਨੀਆ ਸੇ ਮੁਸਲਮਾਂ ਨਾਬੂਦ ਹਮ ਯਿਹ ਕਹਿਤੇ ਹੈ ਕਿ ਥੇ ਭੀ ਕਹੀਂ ਮੁਸਲਮ ਮੌਜੂਦ ।

ਵਜ਼ਾ ਮੇਂ ਤੁਮ ਹੋ ਨਸਾਰੀ ਤਮੱਦਨ ਮੇਂ ਹਨੂਦ, ਯਿਹ ਮੁਸਲਮਾਂ ਜਿਨਹੇਂ ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ਰਮਾਏਂ ਯਹੂਦ ।

ਯੂੰ ਤੋਂ ਸਯਦ ਭੀ ਹੋ, ਮਿਰਜ਼ਾ ਭੀ ਹੋ, ਅਫਗ਼ਾਨ ਭੀ ਹੋ, ਤੁਮ ਸਭੀ ਕੁਛ ਹੋ, ਬਤਾਓ ਮੁਸਲਮਾਂ ਭੀ ਹੋ ।

ਅਰਥਾਤ : ਬੜਾ ਰੌਲਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ । ਪਰ ਮੈਂ (ਰੱਬ) ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਦੀ ਇੱਥੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਵੀ ਸਨ । ਵਖਣ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਪਦੇ ਹੋ ਪਰ ਰਹੁ-ਰੀਤੀ ਤੁਹਾਡੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਯਹੂਦੀ ਵੀ ਸ਼ਰਮਾ ਜਾਣਗੇ । ਤੁਸੀਂ ਸਯਦ ਵੀ ਹੋ, ਮਿਰਜ਼ੇ ਵੀ ਹੋ, ਅਫਗਾਨ ਵੀ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋ ਪਰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਹੋ ।

ਅੱਜ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਮੁੜ ਉਸ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੀ ਜਕੜ ਵਿੱਚ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਕੱਢਿਆ ਸੀ । ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਤ ਗੋਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਸੰਨ 1947 ਦੀ ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਪਿੱਛੋਂ ਪਿਆ । ਇਸਦੀ ਪੁਸ਼ਤਪਨਾਹੀ ਸਮੁੱਚੀ ਉਚ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਸ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ । ਸਿੱਖ ਵੀ ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪਹਿਲਾਂ ਜੱਟ ਕੰਬੋਜ, ਖਤਰੀ, ਰਾਮਗੜੀਏ, ਰੰਗਰੇਟੇ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਬਰਾਦਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਗਏ । ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਪਰ ਬਰਾਦਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਪਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਬੁੰਗੇ ਅਤੇ ਕਾਲਜ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ । ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਗੋਤਾਂ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ । ਹੁਣ ਹਾਲਤ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਉਚ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਬੁਧੀਜੀਵੀਆਂ, ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ, ਫੌਜੀ ਜਰਨੈਲਾਂ, ਉਘੇ ਡਾਕਟਰਾਂ, ਇੰਜੀਨੀਅਰਾਂ ਆਦਿ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜਾਤਾਂ,ਗੋਤਾਂ ਦੀਆਂ ਪੂਛਾਂ ਲਾ ਲਈਆਂ ਹਨ । ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੇ ਜ਼ੋਰੇ ਅਸਰ ਕਈ ਆਪਣੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ''ਸਿੰਘ'' ਅਤੇ ਕੌਰ ਦੀ ਥਾਂ ਜਾਤ ਗੋਤ ਦਾ ਨਾਂ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ । ਹਾਲਤ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਵਿਗੜ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਉਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । 90 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਿੱਖ ਬੁਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਤ, ਗੋਤ ਦੇ ਨਾਂ ਲਾਏ ਹਨ । ਇਹ ਸਿੱਖ ਬੁਧੀ ਜੀਵੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਧ ਧਰਮ ਵਾਂਗਰ ਪਤਨ ਵੱਲ ਲਿਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਹ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਲਈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਦਰਦੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਚੁਨੌਤੀ ਹੈ । ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਮਾਰੂ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਪਾਠਕਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ

* ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ ।

ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜੂਨ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਸੰਪਾਦਕੀ ਵਿਚਾਰ " ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਅਪਮਾਨ" ਅਤੇ "ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨਾ" ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗੇ ਲੱਗੇ । ਹੋਰ ਵੀ ਲੇਖ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਸਨ । ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕਰਦੇ ਰਹੋਗੇ । ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ

ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਪੂਨਾ ਜੇਲ੍ਹ

* ਆਪ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਵਾਂ ਕਾਲਮ 'ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ' ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਵਿਰਸੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਸੁਚੱਜਾ ਯਤਨ ਹੈ । ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਪੈਗਾਮ ਉਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਜਬਰ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਵੀਰ ਜੀ ਇਹ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਹੱਕ ਸੱਚ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ । ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ 'ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ' ਸਰਕਾਰੀ ਜਬਰ ਅੱਗੇ ਝੁਕੇਗਾ ਨਹੀਂ । ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਚਾਹਵਾਨ

ਨਵਸਮੀਤ ਕੌਰ ਖਾਲਸਾ
ਅਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਵਿੰਦਰ
ਸਾਇੰਸ ਐਂਡ ਰਿਸਰਚ ਕਾਲਜ ਜਗਰਾਓਂ ।

* ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਵਾਜ਼; ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਮੁਦੱਈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਮਿਲਿਆ । ਇਸ ਵਿਚਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਪਾਠਕ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਜਾਣੂ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਦੋਖੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜੁਆਨਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਹੋਲੀ ਖੇਡਣ ਦੀ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਚਾਲ ਚੱਲੀ ਹੈ ਉਥੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜੁਆਨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਪੁਤਲੇ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਲਈ ਗੋਲੀਆਂ ਅੱਗੇ ਹਿੱਕਾਂ ਡਾਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਹੱਸ-ਹੱਸ ਕਰਦੇ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਤਖਤੇ 'ਤੇ ਝੂਲਦੇ ਹਨ । ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਢਾਂਚੇ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਜੋ ਮਨਸੂਬੇ ਬਣਾਏ ਹਨ । ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧ 'ਚ ਖਾਲਸਤਾਨੀ ਮਹਾਜਦੀਨਾਂ ਨੇ ਗਵਰਨਰਾਂ, ਰਿਬੈਰੋ ਪੁਲੀਸ ਮੁਖੀ ਡੀ.ਐਸ.ਮਾਂਗਟ, ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਵਗੈਰਾ 'ਤੇ ਬੰਬਾਰੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਖਾਲਸਾ ਜੰਗ-ਏ-ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਜੂਝਦਾ ਰਹੇਗਾ । ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਬੋਝ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖੌਤੀ ਪੁਲੀਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਫਾਇਆ ਕਰਨਾ ਹੀ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਕਰਮ ਅਤੇ ਧਰਮ ਹੈ । ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਕਦੇ ਹਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ 'ਬੋਰੀ ਬਿਸਤਰਾ' ਚਕਵਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਤੀ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਪਹੁੰਚ ਤੇ ਸੋਚ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਉਸ ਫਾਰਮੂਲੇ ਵਾਂਗ ਹੈ ਜੋ ਔਖੇ ਤੋਂ ਔਖੇ ਸੁਆਲ ਨੂੰ 'ਕੱਢ' ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਜੋ ਨੁਕਸਾਨ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਮੌਜੂਦਾ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰਕੱਢ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਮੌਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਨਾਉਣਾ/ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਰਾਜਸਥਾਨੀ, ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੰਜਵੜ, ਭਾਈ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਟਾਣਾ, ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ, ਭਾਈ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਚੁਸਤੇਵਾਲ ਆਦਿ

—ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸੁਆਰਥੀ ਲੋਕ ਆਪਣਾ ਮਤਲਬ ਹੱਲ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਉਂਗਲ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ।

ਪੁਲੀਸ ਵੱਲੋਂ ਭਾਈ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਟਾਣਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਨੌਜੁਆਨ ਦਾ ਖੂਨ ਉਬਾਲੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਰਣਨੀਤੀ ਮੌਜੂਦਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਹੈ । ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੁਲੀਸ ਮੁਖੀ ਤੱਕ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦਮੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਇੱਕੋ ਥੈਲੀ ਦੇ ਚੱਟੇ ਵੱਟੇ ਹਨ । ਮੇਰੀ ਜਾਂਚੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਟਿਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ . .ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਪੁਲੀਸ 'ਚ ਭਰਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਰਣਨੀਤੀ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਪੁਲੀਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ । ਸਗੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਕੇ 'ਬਿੱਲਾ' ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਤਾਕ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੇਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਨੂੰਨ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਹਿੱਤ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੰਥ ਦੋਖੀ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ 'ਚ ਸਿਰਕੱਢ ਆਗੂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਹਨ :

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਫਿਰ ਇਹ ਗੱਲ ਦੁਹਰਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੁਲੀਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਗੱਡੇ ਦਮ ਕਰਕੇ ਰੱਖੋ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਟਿੰਡ-ਫੌੜੀ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿਓ । ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਓ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ । ਮੈਂ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਲੋਕ ਤਾਕਤ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੈ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਰੋਗ 'ਤੇ ਅੱਥਰੂ ਨਹੀਂ ਕੇਰਗਾ,. ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਦਾ ਸਬਕ ਸਿਖਦੇ ਹਨ । ਸੋਚ ਕਦੇ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਕਵੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਤੇ ਨਾ ਰੋਇਓ , ਮੇਰੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਬਚਾਇਓ ।

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ (ਸੰਗਰੂਰ)

* ਤਕਰੀਬਨ ਪਿਛਲੇ 6-7 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਗਾਮ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਸ ਉਗੜ-ਦੁਗੜ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਤੁਸਾਂ ਇਹ ਵਧੀਆ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋ ।

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਬੜਾਲੀ(ਰੋਪੜ) ਮੈਂ ਆਪ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸੁਆਲ ਜੋ ਮੇਰ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਉਠਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਪਾਠਕ ਸਵਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । (1) ਪੈਗਾਮ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਸੰਦ ਆਖ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ ਕੀ ਆਪ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰੋਗੇ ? ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਪਾਠਕ ਅਕਸਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਾਂ ਵਧੀਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂ ਵਰਤਨ ਵਾਲੇ ਗਲਤ ਹਨ ।

(2) ਪੈਗਾਮ ਵੱਲੋਂ ਅਕਸਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਅਸਲੀ ਤਾਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਐਮ.ਐਲ.ਏ. ਐਮ.ਪੀ ਸਿਰਫ਼ ਆਰਜ਼ੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਸੋ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਬੜੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਵਿਉਂਤਬਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ

ਇਸ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ । ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੁੱਚੀ ਅਫ਼ਸਰਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ ।

(3) ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਕੀ ਆਜ਼ਾਦ ਪੰਜਾਬ ਹੁਣ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕੇਗਾ ? ਕੁੱਝ ਤੌਖਲੇ ਜਿਵੇਂ ਬੰਦਰਗਾਹ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਜਿਣਸਾਂ ਵੇਚਣ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ, ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਜਿਵੇਂ ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਧੰਦਾ, ਰਾਜਸੀ ਢਾਂਚਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ? ਬਾਹਰਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ ? ਆਦਿ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਜ਼ਰੂਰ ਪਰਚੇ ਵਿੱਚ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁਵਿਧਾ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕੇ ।

(4) ਚੌਥੀ ਗੱਲ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲੇ ਵੋਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਰੋਲ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਬਾਰੇ ਆਪ ਦੀ ਕੀ ਰਾਇ ਹੈ ? ਦਲਿਤ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

(5) ਪੰਜਵੀਂ ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ ਮਾਰਕਸੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਘੱਟ ਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਉਲਟਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਦੋ ਕਾਲਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ । ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਇਸਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕੀ ਇੱਕ ਲੇਖ ਹਰ ਵਾਰ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਜੇ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦੇ ਨਿਚੋੜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ।

ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਹੈਦਰਨਗਰ,
ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ।

* ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋਈ ਪੰਥਕ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਬੜੇ ਹੀ ਸੁਚੱਜੇ ਅਤੇ ਠੋਸ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਸਟੇਟ ਦੀ ਦਮਨਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬੁਖਲਾ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਹਾਕਮ ਆਪਣੇ ਸੌੜੇ ਸਿਆਸੀ ਹੱਥਕੰਡਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਗੇ । ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਸਨਾਈਪਰ ਨਾਗਾਂ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਆਪਦੇ ਪਾਠਕ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦ ਪਿੰਡ ਗੁਰੂਸਰ (ਫਰੀਦਕੋਟ)

ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਛੱਤਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੀ ਲੁੱਟ-ਖੋਹ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਇੱਕ ਘਟਨਾ 18-19 ਮਈ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ 66 ਕੇ.ਵੀ. ਗਰਿਡ 'ਤੇ ਵਾਪਰੀ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਤੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਪਰਦਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਖਬਾਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਇਸ ਦਰਦਨਾਕ ਕਾਂਡ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਜਿੰਦਾਂ ਦਾ ਬੇ-ਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਹਨਾਂ 'ਚ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਐਸ.ਐਸ.ਏ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ, ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਲਾਇਨਮੈਨ ਉਸ ਦੀ ਗਰਭਵਤੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ।

ਘਟਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਪਰੀ ਕਿ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਸੀ.ਪੀ.ਐਮ ਦੇ ਰੇਸ਼ਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਬਿਜਲੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਕਤਲ ਵੀ ਆਮ ਕਤਲਾਂ ਵਾਂਗ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੈਣੇ ਸਨ ਜੇਕਰ ਰੇਸ਼ਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਐਸ.ਐਸ.ਏ ਦਾ ਲੜਕਾ ਲੁੱਕ ਕੇ ਜਾਨ ਨਾ ਬਚਾਉਂਦਾ । ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਕਾਂਡ ਦਾ ਸੁਰਾਗ ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਹੈ ।

ਪਰ ਕਾਤਲ ਨੂੰ ਸੀ.ਪੀ.ਐਮ ਦੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੇ ਪਸ਼ ਕਰਵਾਇਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਾਤਲ ਨੂੰ ਥਾਣੇ ਅੰਦਰ ਫੁੱਲ ਦੀ ਨਾਂ ਲੱਗੀ ਏਦੂ ਉਲਟ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਝੱਟ ਅਖੌਤੀ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਘਟਨਾ ਕਾਰਨ ਰੋਹ 'ਚ ਆਏ ਬਿਜਲੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਾਤਲ ਦੀ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਲੁੱਟੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦਾ ਇਕਬਾਲ ਕੀਤਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਦੁਖਦਾਇਕ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਧਿਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਤੋਂ ਪੈਰ ਖਿੱਚ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਹ ਧਿਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ ਸੀ.ਪੀ.ਐਮ ਦੇ ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਗੰਨਮੈਨ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਇਹਨਾਂ ਕਤਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕਮੀਨੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਅੰਦੋਲਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਅਸਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ,
ਇਨਕਲਾਬੀ ਗਰੁੱਪ ਟੀ.ਐਸ.ਯੂ.

* ਮੈਨੂੰ ਅਗਸਤ, 91 ਦਾ ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ, ਕੌਮੀ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਕੌਮੀ ਏਕਤਾ, ਖੰਡੇਧਾਰ ਆਦਿ ਪੰਜਾਬੀ ਰਸਾਲੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ, ਪੈਗਾਮ ਪੜ੍ਹਕੇ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਸ ਨਿਡਰਤਾ ਨਾਲ ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ, ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ 'ਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸ਼ਾਇਦ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਬਰਾਬਰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਇਹੋ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੈਗਾਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਲ ਮਿਲੇ ।

ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ,
ਪਿੰਡ ਕੋਟਲਾ ਚੋਕ,
ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ

* ਮੈਂ ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਰਾਹੀਂ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਖਾੜਕੂ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਵੀਰੋ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚ ਚੋਟੀ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਤੇ ਸਮਰਥਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ਜਜ਼ਬਾ ਵੀ । ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਤੁਸੀ ਉਹਨਾਂ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦਾ ਸਫ਼ਾਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਨਾਮ ਕਰ ਛੱਡਿਆ ਹੈ । ਵੀਰੋ ! ਤੁਸੀਂ ਲੁਟੇਰਿਆ ਪਿੱਛੇ ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਬੰਦੇ ਛੱਡੋ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜਨ । ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਸਾਹਮਣੇ ਜੁਰਮ ਦਾ ਇਕਬਾਲ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਢੁਕਵੀਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਤਾਂ ਦੇਖਿਓ ਲੋਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਿਆ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਾਖੇ ਬਣ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਸਕੋਗੇ ।

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸ
ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ

* ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਨੇ ਆਹ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੇ-ਹੱਦ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ । ਪੈਗਾਮ ਸੱਚ ਕਹਿਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਕੌਮ ਦੀ ਆਜਾਦੀ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਦਾ ਜੋ ਮੈਟਰ ਪੈਗਾਮ ਵਿੱਚ ਛਪਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਨ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸ਼ਾਲਾ ਪਰਚਾ ਹੋਰ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ।

ਜਗਮੇਲ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
ਪਿੰਡ ਗਦਾਈਆ (ਪਟਿਆਲਾ)

* ਅਸੀਂ ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਅਲੋਆਰਖ ਦੇ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੇਧ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ । ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸੜਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਮੋਟਰਾਂ 'ਤੇ ਨਾਕੇ ਲਗਾ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਆਲੋਆਰਖ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਭਰਪੂਰ ਕੌਰ ਦੇ ਭੋਗ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ । ਪਰ ਸੰਗਤ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਅੜਿੱਕੇ ਤੋੜ ਕੇ, ਜਾਨਾਂ ਹਥੇਲੀ 'ਤੇ ਧਰਕੇ ਭੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਈ । ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਢਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਹਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਭੋਗ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਵੀਰ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਨਿਰਭੈ ਸਿੰਘ ਭੋਤੀ
ਨਿਰਭੈ ਸਿੰਘ ਕਲੌਰ, ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਮਾ,
ਜਗਮੇਲ ਅਕੱਲੀ
ਇਲਾਕਾ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ (ਸੰਗਰੂਰ)

* ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਜ਼ਖਮੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੀ ਬੜੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਬਜ਼ ਫੜ ਰਿਹਾ ਹੈ , ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਡੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦੇ ਹਾਣ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਨਵੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਲਮ,''ਐਸੀ ਦਸਾ ਹਮਾਰੀ'' ਤੇ 'ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ' ਵਧਾਈ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ । ਤੁਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਪੱਧਰ ਦੇ ਸੰਗਰਾਮੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਲੜੀ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ, ਇੱਕ ਤੁਸੀਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਰਹੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕਹਾਣੀ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਆ ਕਰੋ । ਜੇਕਰ ਠੀਕ ਸਮਝੋ ਤਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਬਣਾਓ । ਪੈਗਾਮ ਦੇ ਵਧਦੇ ਕਦਮ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਚਾਅ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ....

ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ,
ਪਿੰਡ ਗੁੱਟਦੀ (ਬਠਿੰਡਾ)

(ਸਫ਼ਾ 35 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖਾੜਕੂ ਫੋਰਸਾਂ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਸਿਓਂ ਬਾਹਰਲੇ ਪੁਲਸ ਘੇਰੇ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਕੇ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ । ਭਾਈ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਮਦਿਵਾਲੀ (ਪੰਜਵੜ੍ਹ ਗਰੁੱਪ) ਭਾਈ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਯਾਦਪੁਰ (ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਰਜਮੈਂਟ) ਭਾਈ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਕਾਲੀਆ (ਟਾਈਗਰ ਫੋਰਸ) ਆਦਿ ਨੇ ਪਿੰਡ ਤਕੇਲ, ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਰੂਪੋਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਹੱਲੇ ਬੋਲੇ । ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਘੇਰਾ ਤਾਂ ਨਾ ਤੋੜ ਸਕੇ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਤਕੜਾ ਦਹਿਲ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ । ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ 'ਤੇ ਪੁਲਸ ਅਤੇ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੰਟਰੋਲ ਰੂਮ ਨੂੰ ਫੌਜ ਅਤੇ ਟੈਂਕ ਤਿਆਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਨੇਹੇ ਭੇਜਣ ਲੱਗੇ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇੱਕ ਰਾਤ ਹੋਰ ਪੈ ਗਈ ਤਾਂ ਖਾੜਕੂ ਫੋਰਸਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਹਮਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਅਫਵਾਹਾਂ ਫੈਲਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਮੱਤੇਵਾਲ ਤਾਂ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ ਅਫਵਾਹਾਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਰੋਹ ਭੜਕ ਨਾ ਪਵੇ । ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿੱਘੇ ਸਬੰਧ ਸਨ । ਭੋਲਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੁਲਸ ਦੀਆਂ ਅਫਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨ ਕੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਲੱਡੂ ਵੀ ਵੰਡ ਦਿੱਤੇ ।

ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਮੱਤੇਵਾਲ ਰਾਤ ਹੀ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਬੰਬ ਲੱਗਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਗਿਆ ਸੀ । ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 12 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ 11 ਕੁ ਵਜੇ ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫਾਇਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਉਹ ਇਸ ਤਾੜ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸਮਝ ਕੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਚੁੱਕਣ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਥਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਲਾ ਦੇਵੇਗਾ । ਪਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਏਨਾ ਡਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਿੰਘਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੇ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਦ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਅੰਦਰ ਵੜਨ ਦੀ ਜੁਅਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈ ਰਹੀ । ਅਖੀਰ ਦੋ ਕੁ ਵਜੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬੁਲਟ ਪਰੂਫ਼ ਟਰੈਕਟਰ ਮੰਗਵਾਇਆ ਗਿਆ । ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਮਝ ਕੇ ਹੀ ਕੁਝ ਪੁਲਸੀਏ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰ ਸਕੇ । ਭਾਈ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜ਼ਖਮੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਸ ਟਰੈਕਟਰ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਕਾਬੂ ਆ ਗਿਆ । ਜਦੋਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਭਾਈ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲੱਗਾ ਸੀ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਭਾਰੀ ਫਾਇਰਿੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤੀ । ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਸ ਫਾਇਰਿੰਗ ਤੋਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਜੇ ਜਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ 'ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੇ ਜੰਗੀ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਛਿੱਕੇ 'ਤੇ ਟੰਗ ਕੇ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਓਟ ਵਜੋਂ ਵਰਤਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਅੰਨੇਵਾਹ ਗੋਲੀ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ । ਜੰਗ ਦੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪਰਵਾਨਤ ਅਸੂਲਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਕਿਸੇ ਜੰਗੀ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਓਟ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣਾ ਇੱਕ ਜੁਰਮ ਹੈ । ਗੋਲੀਆਂ ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਾਂਹ ਅਤੇ ਵੱਖੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹ ਕੋਈ ਪੌਣੇ ਕੁ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਆਪਣੀ ਆਖ਼ਰੀ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾ ਗਿਆ ।

ਭਾਈ ਮੱਤੇਵਾਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਵਾਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਮੀਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ । ਉਹ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਨੁਕਸਾਨ ਅਤੇ ਨਮੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਢਕਣ ਲਈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪਾਉਣ ਲਈ ਨਿਹੱਥੇ ਅਤੇ ਬੇਕਸੂਰ ਘਰ ਮਾਲਕਾਂ ਦਾ ਹੀ ਘਾਣ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗਾਂ ਲਾ ਕੇ ਸੁਆਹ ਦੇ ਢੇਰ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਵਾਰ ਕਰਨੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਝਿਜਕਦਾ ।

ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਯਾਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸਦਾ ਜਿਕਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਹਰ ਆਂਕਸ ਜਿ ਦੀਵਾਰ ਆਮਦ ਬਿਰੂੰ ।
ਬਖੁਰਦਨ ਯਕੇ ਤੀਰ ਸ਼ੁਦ ਗਰਕਿ ਖੂੰ ।
ਕਿ ਬੇਰੂੰ ਨਯਾਮਦ ਕਸ ਜ਼ਾ ਦੀ ਵਾਰ ।
ਨ ਖੁਰ ਦੰਦ ਤੀਰੋ ਨ ਮੁਸ਼ਤੰਦ ਖਵਾਰ ।

(ਭਾਵ : ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਦੀਵਾਰ ਦੀ ਓਟ ਤੋਂ ਜ਼ਰਾ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਉਹ ਇਕੋ ਤੀਰ ਖਾ ਕੇ ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਗਰਕ ਹੋ ਗਿਆ । ਫਿਰ ਉਸ ਦੀਵਾਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਬਾਹਰ ਨਾ ਆਇਆ । ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰ ਖਾਧੇ ਨਾ ਖੁਆਰ ਹੋਏ)

ਆਪਣੇ ਆਖ਼ਰੀ ਮੌਕੇ ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀ ਡਰੈਗਾਨ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੋਵੇ :

ਹਮ ਆਖ਼ਿਰ ਚਿ ਮਰਦੀ ਕੁਨਦ ਕਾਰਜ਼ਾਰ ।
ਕਿ ਬਰ ਚਿਹਲ ਤੱਨ ਆਯਦਸ਼ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ।
ਕਿਹਾ ਸ਼ੁਦ ਕਿ ਚੂੰ ਬੱਚਗਾਂ ਕੁਸ਼ਤ ਚਾਰ ।
ਕਿ ਬਾਕੀ ਬਮਾਂਦਸਤ ਪੇਚੀਦਾ ਮਾਰ ।

(ਆਖ਼ਰ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲੀ ਸੂਰਮਗਤੀ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਚਾਲੀ ਆਦਮੀਆਂ ਉੱਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਫੌਜ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦੇਵੇ । ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਮੇਰੇ ਚਾਰ ਬੱਚੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਅਜੇ ਤਾਂ ਕੁੰਡਲੀਦਾਰ ਭੁਜੰਗੀ (ਭਾਵ ਖਾਲਸਾ) ਬਾਕੀ ਹੈ)

(ਅਖੀਰਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਡਰੈਗਨ ਗੰਨ ਦੇ ਹੱਥ ਦੁਸ਼ਮਣ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਦੀ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਸ 'ਤੇ ਦੂਰਬੀਨ ਫਿੱਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਇਹ ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਸਿਰਲੱਥ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਹਚੇ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਦਾ ਵਾਰ ਘੱਟ ਹੀ ਖਾਲੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੁਕਾਬਲੇ ਨੂੰ ਨੇੜਿਉਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਬੱਲੋਵਾਲੀ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਮੱਤੇਵਾਲ [ਬੱਲੋਵਾਲੀ, ਮੱਤੇਵਾਲ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ] ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੀ ਚਰਚਾ ਮੁਤਾਬਕ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਡਰੈਗਨ ਗੰਨ ਚਲਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਗੱਡੀ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਅਤੇ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਦ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਭੱਜਦੀ ਸੀ।

ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਡਰੈਗਨ ਗੰਨ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਲਾ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਸਿਰਫ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਣ ਉਸਦੀ ਸ਼ਿਸਤ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਬਾਰੂਦ ਨੂੰ ਅਜਾਈਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗੁਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਪਾਸਿਓਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਗੋਲੀਆਂ ਅਤੇ ਬੰਬਾਂ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਵਰਖਾ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਆਪਣਾ ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਤੁਲਨ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਕ ਸੋਚੀ-ਸਮਝੀ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਮਾਦ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਫਾਇਰ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰੇ ਵਿਚ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਕੇ ਝੋਨੇ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਇਹ ਪਰਭਾਵ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਮਾਦ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਹੀ ਛੁਪੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਕਮਾਦ ਵਿਚ ਗੋਲੀਆਂ ਅਤੇ ਗੋਲੇ ਚਲਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਅਸਲਾ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ।

ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਵਹਿਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਭੁੱਖੇ-ਤਿਹਾਏ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਹੁਣ ਤੱਕ ਤਾਂ ਥੱਕ-ਟੁੱਟ ਗਏ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਇਕ ਵਾਰ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਹੀ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟ ਦੇਣਗੇ। ਉਸ ਨੇ ਸਪੀਕਰ 'ਤੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਐਲਾਨ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਹੱਥ ਖੜੇ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਜੁਝਾਰੂ ਸਿੰਘ ਅੱਗੋਂ ਹਰ ਐਲਾਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਫ਼ਾਇਰ ਕਰ ਕੇ ਦੇਂਦੇ। ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਇਸ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਡਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਕੋਲ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਅਤੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਹਥਿਆਰ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਇਹ ਡਟੇ ਖੜ੍ਹ ਹਨ। ਕਮਾਦ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਪੱਕੇ ਬੰਕਰ ਵਗੈਰਾ ਹੋਣਗੇ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਏਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੋਲੀ ਅਤੇ ਗੋਲੇ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਹ ਅਜੇ ਤਕ ਬਚੇ ਅਤੇ ਅੜੇ ਖੜੇ ਹਨ। ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਬੰਕਰ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ-ਕਲਾ, ਗੰਭੀਰ ਸਿੱਟੇ ਭੁਗਤਾਉਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ-ਨਿਸ਼ਚਾ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦਾ ਚਾਅ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਬੰਕਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੁਪਿਆ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਭਲਾ ਕਦੋਂ ਹੱਥ ਖੜੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ? ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਾੜੇ ਦੇ ਟੱਟੂਆਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੱਝ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਸ਼ਾਮ ਪੈਣ 'ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਘੇਰਾ ਤੋੜ ਕੇ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹ ਵੀ ਸਕਣਗੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ? ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਵੱਧ ਫੋਰਸ ਮੰਗਵਾ ਲਈ ਤੇ ਆਪਣਾ ਘੇਰਾ ਦਸ-ਦਸ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਬੁਲਟ-ਪਰੂਫ ਟਰੈਕਟਰ ਮੰਗਵਾ ਲਏ।

ਬੁਲਟ ਪਰੂਫ ਟਰੈਕਟਰਾਂ 'ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਮਾਣ ਸੀ। ਅਜੇ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਬੁਲਾ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸੋਹਲੇ ਗਾਏ ਸਨ ! ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਐਨ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੀ ਗੋਲੀ ਦਾ ਇਹਨਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਮੱਤੇਵਾਲ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਬਾਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰਲੇ ਗਰੂਰ ਨੂੰ ਚੂਰ-ਚੂਰ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਪਹਿਲੇ ਟਰੈਕਟਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਡਰੈਗਨ ਗੰਨ ਦੀ ਸ਼ਿਸਤ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਫਾਇਰ ਦਾਗ ਦਿੱਤਾ। ਟਰੈਕਟਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਕਬਜੇ ਹੀ ਇਕੋ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਥਾਂ ਸੀ, ਜਿਥੋਂ ਟਰੈਕਟਰ ਦੀ ਬੁਲਟ-ਪਰੂਫ ਬਾਡੀ ਨੂੰ ਪਾੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਡਰੈਗਨ ਗੰਨ ਦਾ ਫਾਇਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਟਰੈਕਟਰ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ. ਦਾ ਡਿਪਟੀ ਕਮਾਡੈਂਟ ਭਾਨੂੰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਟਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਪਿਛਾਂਹ ਭਜਾ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਭਾਈ ਮੱਤੇਵਾਲ ਨੇ ਵਾਰੋ-ਵਾਰੀ ਚਾਰ ਬੁੱਲਟ ਪਰੂਫ ਟਰੈਕਟਰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਹਨਾਂ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਵਿਚ ਫੱਟੜ ਹੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ. ਦਾ ਕਮਾਡੈਂਟ ਐਸ. ਐਸ. ਯਾਦਵ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ. ਜਾਂ ਪੁਲਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਫ਼ਸਰ ਦੀ ਬੁਲਟ-ਪਰੂਫ ਟਰੈਕਟਰ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਜੁਝਾਰੂ ਸਿੰਘਾਂ ਵੱਲ ਵਧਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨ ਪਈ। ਕਮਾਦ ਦੇ ਖੇਤ ਬੁਲਟ ਪਰੂਫ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦਾ ਕਬਰਸਤਾਨ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਸਨ।

ਰਾਤ ਪੈਣ 'ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਜੰਤਰ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਜੰਤਰ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ 15-20 ਮਿੰਟ ਟਿਕ ਕੇ ਲਾਗਲੇ-2 ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਾਨਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਡਰੈਗਨ ਗੰਨ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵੀ ਉਲਟ-ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਲਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਡਰੈਗਨ ਗੰਨ ਦਾ ਫਾਇਰ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਯੰਤਰ ਠੁੱਸ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ।

(ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 34 'ਤੇ)

ਮਾਲਕ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ ਨੇ ਜੇ. ਜੇ. ਪਰਿੰਟਰਜ਼ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ।

JANTAK PAIGAM/Regd No/35/AL/TC/87/70523

......ਤੇ ਭਾਈ ਮੱਤੇਵਾਲ ਦੀ ਡਰੈਗਨ ਚਲਦੀ ਰਹੀ

ਪੰਥ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਖਾਤਰ ਚਲ ਰਹੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ 12 ਸਤੰਬਰ, 1991 ਦਾ ਦਿਨ ਇਕ ਯਾਦਗਾਰੀ ਦਿਨ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਰਜਮੈਂਟ ਦੇ ਚਾਰ ਸਿੰਘਾਂ—ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਮੱਤੇਵਾਲ, ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਮੱਤੇਵਾਲ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਮਾੜੀ-ਪੰਨੂੰਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਬੱਗਾ ਨੇ ਇਕ ਨਵੇਕਲੀ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਖਾਲਸਾ-ਪੰਥ ਦੇ ਵਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾ ਦਿੱਤੇ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਕੋਈ ਬਾਰਾ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਲਸ਼ਕਰ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਭੁੱਖਣ-ਭਾਣੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘ। ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਇਹ ਸਿੰਘ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਲੜਾ ਲੈ ਰਹੇ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਇਕ ਤਿੱਪ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਿਜਲੀ ਟਰਾਂਸਫਾਰਮਰ ਸੜਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੋਟਰਾਂ ਕਈ ਦਿਨਾ ਤੋਂ ਬੰਦ ਸਨ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦੇ ਖੇਤਾ ਸਮੇਤ ਸਭ ਖੇਤ ਸੁੱਕੇ ਪਏ ਸਨ। ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜਿਸ ਸੂਰਮਗਤੀ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ 30 ਘੰਟੇ ਜੰਗ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਬਣ ਗਈ ਹੈ।

ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਮੱਤੇਵਾਲ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਰਜਮੈਂਟ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਸਾਥੀ ਭਾਈ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸੈਕਟਰੀ (ਮੱਤੇਵਾਲ) ਸੀ।

ਜਦੋਂ 11 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਮੱਤੇਵਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਜੀਠਾ ਪੁਲਿਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬੱਲੇਵਾਲੀ ਵਿਖੇ ਘੇਰਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਿਆਂ ਕੋਈ 14 ਘੰਟੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਉਹ ਸ: ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਟਿਊਬਵੈੱਲ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਅਮਰੂਦਾਂ ਅਤੇ ਕਿੰਨੂਆਂ ਦਾ ਬਾਗ ਸੀ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ 12 ਕਿਲੇ ਕਮਾਦ ਅਤੇ ਤੀਸਰੇ ਪਾਸੇ ਝੋਨੇ ਦੇ ਖੇਤ ਸਨ। ਸ: ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰੋਂ ਆਏ ਪਰਸ਼ਾਦੇ ਅਜੇ ਉਹਨਾਂ ਹੱਥਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਪਰਸ਼ਾਦੇ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਭੈਣ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਅਚਾਨਕ ਬਾਗ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ 'ਤੇ ਪਈ। ਜੁਝਾਰੂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਪਰਸ਼ਾਦੇ ਵਿਚ ਛੱਡ ਕੇ ਕੋਲ ਪਏ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾ ਲਏ ਅਤੇ ਭੈਣ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਭੈਣ ਬਾਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਈ ਅਤੇ ਜੁਝਾਰੂ ਸਿੰਘ ਕਮਾਦ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਕਮਾਦ ਦੇ ਖੇਤਾਂ 'ਤੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤਾਂ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਟਿੱਡੀ ਦਲ ਵਾਂਗ ਫੈਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਧਰ ਬਾਗ ਵਿਚ ਦੂਤਰੇ ਪੁਲਸੀਆਂ ਨੇ ਪਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕਾਉਣ ਆਈ ਭੈਣ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਜੁਝਾਰੂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਫਾਇਰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਜੰਗ ਦਾ ਬਿਗਲ ਵਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਫਾਇਰ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਗ ਵਿਚਲੇ ਪੁਲਸੀਏ ਏਨ ਭੈ-ਭੀਤ ਹੋ ਕਿ ਗਏ ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਭੱਜਦਿਆਂ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਭ ਰਿਹਾ। ਅਜਿਹੀ ਭਿਆਨਕ ਅਵਾਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੁਣੀ ਸੀ। ਇਹ ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਡਰੈਗਨ ਗੰਨ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੀ।

ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਰਜਮੈਂਟ ਦੇ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਪਿੰਡ ਮੱਤੇਵਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕੁਝ ਠਾਹਰਾਂ 'ਤੇ ਛਾਪੇ ਪੈ ਰਹੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਮੱਤੇਵਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਇਸੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੀ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਛੱਡ ਕੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਾਂਭੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ਸਤਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ ਨੇ ਬੜੇ ਚਾਅ ਅਤੇ ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ ਡਰੈਗਨ ਗੰਨ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਪਰਪਜ਼ ਮਸ਼ੀਨ ਗੰਨ (ਜੀ. ਪੀ. ਐਮ. ਜੀ.) ਨੂੰ ਸਾਫ ਅਤੇ ਟੈਸਟ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹਨਾ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸੁਝ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੱਤੇਵਾਲ ਦੇ ਲੋਕ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੋਰ ਕਈ ਗ਼ਰੀਬ-ਗੁਰਬਿਆਂ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਦਲਿਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਸਹਾਇਤਾ ਵਜੋਂ ਵੰਡੀ ਸੀ।

ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਮੱਤੇਵਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਏਡਾ ਵੱਡਾ ਘੇਰਾ ਪੈ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਫਸੋਸ ਜਾਂ ਗ਼ਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਘਬਰਾਹਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇੰਝ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਕੋਈ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਬੱਗੇ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਇਕੋ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ "ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਸਿੱਟੇ ਭੁਗਤਣੇ ਪੈਣਗੇ।" ਉਸਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂਅ ਹੀ "ਗੰਭੀਰ ਸਿੱਟਾ" ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਮੱਤੇਵਾਲ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਇਹ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ "ਪੁਲਸ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਿਸੇ ਘਰ ਦੀ ਥਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਹੋਵੇ।" ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਘਰ ਘਿਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਇਨਾਈਡ ਕੈਪਸੂਲ ਛਕ ਜਾਏਗਾ ਪਰ ਜੇ ਉਸਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਿਸੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਕਰਾਰੇ ਹੱਥ ਵਿਖਾਏਗਾ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਯਾਦ ਰੱਖੇਗਾ।

ਮੁਕਾਬਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਅਜਿਹੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਾਲੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਸਦਕਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਜੁਝਾਰੂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਸਾਇਨਾਇਡ ਦੇ ਕੈਪਸੂਲਾਂ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਵੱਲ ਗਏ। ਮੁਢਲੀ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਟਾਕਰਾ "ਕੁਝ ਕਸੂਤੇ" ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਡਰੈਗਨ ਗੰਨ, ਇਕ ਜਨਰਲ ਪਰਪਜ਼ ਮਸ਼ੀਨ ਗੰਨ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਏ. ਕੇ. 47 ਰਾਈਫਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਰੀ ਗੋਲੀ-ਸਿੱਕੇ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ। ਡਰੈਗਨ ਗਨ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਮੱਤੇਵਾਲ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜੀ. ਪੀ. ਐਮ. ਜੀ. ਨੂੰ ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਚਲਾ ਰਹੇ ਸਨ।

(ਬਾਕੀ ਟਾਈਟਲ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)